

ਟੀਕੇ ਤੇ ਚੁਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਕਿਤ

ਵਹਿ

* ਅਸਲੀ ਸੋਧੀ ਹੋਈ *

ਖੁਜਾਵੇ ॥

ਸਾਰਕਤਾਵਲੀ

ਸਟੀਕ

★ ਗ੍ਰੰਥ ਬੁਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ★

ਟੀਕਾਕਾਰ-ਮਹੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਮੁਕਤਸਰ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:-

ਲਾਲਾ ਮਾਘੀ ਰਾਮ ਸੰਤ ਰਾਮ ਐਂਡ ਸਨੰਜ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਭੇਟਾ ੧।) ਇਕ ਰੁਪਿਆ ੨੫ ਨਵੇਂ ਪੈਸੇ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

Namdhari Elibrary

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਭਾਖਾ ਲਿਖਯਤੇ ॥

ਟੀਕਾ ਕਾਰ—ਸੰਤ ਬਿਰਕਤ ਨਿਰਮਲੇ ਗਿਆਨੀ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ—ਲਾਲਾ ਮਾਘੀ ਰਾਮ ਸੰਤਰਾਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਦੋਹਰਾ॥ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਨਮਾਮਿ ਮਮ
ਯੋਗੀ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸ॥ ਭੋਗੀ ਰਿਦਯ ਉਦਾਸ
ਵੈ ਮਨ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ॥ ੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਜੋ ਲਛਮੀ ਹੈ ਤਿਨਾ ਦੇ ਪਤੀ ਜੋ ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਹਨ
ਤਿਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ
ਜੋਗੀਓਂ ਦੇ ਰਿਦੇ ਮੇਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਅਰ ਜੋ ਭੋਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੈਂ
ਤੁਹਾ ਦੇ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਹੈਂ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲ ਉਦਾਸ ਰਹਤੇ ਹੈਂ ਐਸੇ ਜੋ
ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੈਨ ਸੋ ਮੇਰੀ ਬੁਧੀ ਕੋ ਪਰਕਾਸ਼ ਚੇਤਨ ਕਰਨ ।

ਦਵੈਯਾ ਛੰਦ॥ ਗਣ ਪਤਿ ਨਿਪਵਤ ਭਗਤ
ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ ਨਮੋ ਕਣਕਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗਨੇਸ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਕੈਸੇ ਹੈਂ ਰਾਜਿਓਂ ਸਮਾਨ ਹੈਂ ।
ਰਾਜਿਓਂ ਕੀ ਤੋ ਪਰਜਾ ਹੇਤੀ ਹੈ ? ਇਨਕੀ ਪਰਜਾ ਭਗਤ ਜਨ ਹੈਂ ।
ਪਰਜਾ ਤੋ ਕਰ ਲੇਤਾ ਹੈ ? ਇਹ ਨਮਸਕਾਰ ਹੀ ਕਰ ਲੇਤੇ ਹੈਂ ।

ਕਾਮ ਚੋਰ ਬਿਘਨੀ ਬੁਧਿ ਸਸਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ
ਦਨ ਕਰ ਹੈ ਤਾਸ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥

ਮੇਂ ਜੋ ਚੋਰ ਵਤ ਹੈ ਬੁਧੀ ਰੂਪੀ ਖੇਤੀ ਮੇਂ ਵਿਘਨ ਕਰਨਵਾਲੇ ਉਨ

(੨)

ਦੇਨ ਗਤਰ ਮੈਂ ਨਾਸ ਕਰਤੇ ਹੈਂ। ਗਜਿਓਂ ਕੇ ਤੋ ਮਹਲ ਹੋਤੇ ਹੈਂ?

ਰਿਦਯ ਨਕੇਤ ਸਮਾਦਿ ਵਿਭੁਤੰ ਕਰੁਣਾ
ਕਰ ਕਰ ਹੈ ਬਿਸਥਾਰ॥ ਤਾਤੇ ਮੈਂ ਤਿਸ ਕਰੁਣਾ
ਕਰਨੇ ਕੋ ਕਰੋਂ ਅਨੇਕ ਸੁਭਾਵ ਜੁਹਾਰ ॥੨॥

ਗਨੇਸ਼ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਜੋ ਭਗਤ ਹੈਂ ਤਿਨਕੇ ਹਿਰਦੇ ਜੋ
ਹੈਨ ਸੋ ਤੋ ਹਮਲ ਹੈਂ। ਗਜੇ ਕੇ ਧਨ ਖਜਾਨੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਗਨੇਸ਼ ਜੀ
ਪਾਸ ਸਾਮਦਾਮ ਰੂਪ ਖਜਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਨੇ ਭਗਤ ਕਉ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ
ਬਧਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੈ ਐਸੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗਨੇਸ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਰਪਾ ਕੀ
ਖਾਨ ਤਿਸ ਕਉ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਵਾਰ ਪਰਣਾਮ ਕਰਤਾ ਹੂੰ।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਨਮੋ ਸਾਰਦਾ ਮਾਤਾ
ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਦੈਨੀ ॥ ਕਰੋ ਮੇਧ ਮੇਧਾ ਜਥਾ ਕੰ
ਤ੍ਰਿਬੈਨੀ॥ ਕਰੋ ਨਸਟ ਮੋਹਾਦਿ ਸਾਂਤਾਦਿ ਦਿਜੈ॥
ਹਰੋ ਅਪਕਾਰੀ ਰਿਦੈ ਧਾਮ ਕਿਜੈ ॥ ੩ ॥

ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਾਤਾ ਸੁਰਸਤੀ ਤਾਈਂ ਸੋ ਕੈਸੇ ਹੈ
ਵਿਦਿਆ ਕੇ ਦੇਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਹੇ ਮਾਤਾ ਸਾਰਦਾ ਮੇਰੀ ਬੁਧੀਕੋ ਪਵਿਤ੍ਰ
ਅਰ ਨਿਰਮਲ ਕਰ ਦੇਉ। ਜੈਸੇ ਗੰਗਾ ਜਮਣਾ ਸੁਰਸਤੀ ਦਾ ਜਲ
ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਹੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਜੋ ਹੈਂ ਸੋ
ਸਭ ਨਸਟ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਅਰ ਸ਼ਾਤ ਆਦਿਕ ਜੋ ਗੁਣ ਹੈ ਓਹ ਮੈਨੂੰ
ਦਾਨ ਕਰੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਆਪਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਰੇਮੀ ਹੋਵੇ
ਜੋ ਵਿਘਨ ਪਾਨ ਵਾਲੇ ਔਗਣ ਹੈਂ ਸੋ ਸਭੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੂਰ ਕਰੋ
ਅਰ ਸੁਭ ਗੁਣ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰੋ ਅਰਥਾਤ ਘਰ ਕਰੋ

ਦੇਹਰਾ॥ ਅਥ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਭਾਖਾ

ਕ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਦਯਾਲ ॥ ਵਰਣ ਅਰਥ ਕੇ ਦੋਖ ਕੋ
ਕੁਧਿ ਜਨ ਪਵੇ ਸੰਭਾਲ ॥

ਇਸਤੇ ਉਪਰੰਤ ਸੁਭਾਏਵਾਨ ਸਟੇਸਟ ਉਤਮ ਜੁਗਤੀ ਅਰ
ਪੰਗਤੀ ਵਾਲਾ ਜੋ ਗਰੰਥ ਹੈ। ਤਿਸ ਕਉ ਭਾਸ਼ਾ ਮੇਂ ਹਰਦਿਆਲ
ਕਵੀ ਜੀ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਜਿਥੇ ਵਧ ਘਟ ਅਛਰ ਜਾ ਅਰਥ ਠੀਕ ਨਾ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੁਧੀਵਾਨ ਕਵੀਓ ਆਪ ਸੁਧ ਕਰ ਪੜ ਲਵੇ।

ਨਉ ਘਟ ਦੂ ਸਤ ਮੂਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਪੰਦ੍ਰਸ ਤਿਹ
ਅਧਯਾਯ ॥ ਕੰਠ ਧਰੇ ਜੜ੍ਹਤਾ ਹਰੇ ਮੰਗਲ
ਅੰਗ ਲਗਾਇ ॥

ਏਹ ਜੋ ਗਰੰਥ ਹੈ ਤਿਸਕੇ ਨੌਂ ਘਟ ਦੋ ਸੌ ਸਲੋਕ ਹੈਂ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਔਰ ਪੰਦਰਾਂ ਧਿਆਏ ਹੈਂ ਇਸਕੇ ਪੜਨੇ ਕਰਕੇ ਮੂਰਖ
ਬੁਧ ਦੂਰ ਹੋਤੀ ਹੈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਸਕੇ ਬਿਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਔਰ
ਮੰਗਲ ਪਰਾਪਤ ਹੋਤਾ ਹੈ।

ਭਾਖਾ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਸੂਕਤਾਵਲੀ ਮੂਲ ॥ ਕੇਚਿਤ
ਭਾਖੈ ਸਭਾ ਜਿਤ ਤਿਤੀ ਨਾਮ ਅਨਕੂਲ ॥ ੬ ॥

ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨਾਮ ਹੈਂ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ
ਹੈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੇਂ ਸੂਕਤਾਵਲੀ ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਕਈ ਬੁਧੀਵਾਨ ਇਸ ਕਉ
ਸਭਾਜਿਤਉਚਾਰਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਤਿੰਨਹੀ ਨਾਮ ਸਰੇਸ਼ਟ ਅਰ ਅਨਕੂਲ ਹੈਂ।
ਅਥ ਦੋ ਸਲੋਕ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਕਹੇ ਹੈਂ॥

ਛਪਯ ਛੰਦ ॥ ਧਰਮ ਸਰਬ ਸੁਖ ਖਾਨ ਜਾਨ
ਸਭ ਕੋ ਹਿਤਕਾਰੀ ॥ ਧਰਮ ਧਰੇ ਬੁਧਿਮਾਨ
ਨਿਰੰਤਰ ਚੀਤ ਮਝਾਰੀ ॥

ਧਰਮ ਜੋ ਆਪਣਾ ਹੈ ਏਹੀ ਸਰਬ ਸੁਖਨ ਕੀ ਖਾਨ ਹੈ। ਔਰ
ਮੁਕਤੀ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਬੁਧੀਵਾਨ ਹੈ ਉਹਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਕਸਰ
ਤਕਲੀਫ ਹੋਵੇ ਧਰਮ ਦਾ ਤਿਆਗਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਸਿਰ ਦੇਕੇ
ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਔਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚਧਾਰਦੇ ਨੇ।
**ਧਰਮਸਾਂਤਿਸੁਖਹੋਤੁਨਿਖਲਕਿਲਕਲਮਲਖੋਵਤ
॥ਤੀਨਦੇਵਕੇ ਦੇਸ ਧਰਮ ਕਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਤ॥**

ਧਰਮ ਜੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ ਔਰ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ
ਤੇ ਸਭ ਪਾਪੋਂ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ
ਵਾਲਾ ਹੈ ਮੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਕੋ ਜਾਏ ਪਰਾਪਤ ਹੋਤਾ ਹੈ।

**ਦਸ ਅਸ੍ਰੁ ਨਰਕ ਕੁਸ੍ਰੁਨ ਵਿਖੇ ਧਰਮ
ਬਿਮੁਖ ਨਰ ਨੀਤ ਗਮ॥ ਹੈ ਧਰਮ ਸਾਰ ਸੰਸਾਰ
ਮੈਂ ਤਾਂਤੇ ਧਰਮ ਨਮਾਮਿ ਮਮ॥ ੭ ॥**

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਧਰਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਠਾਰਾਂ ਨਰਕ ਔਰ ਕੁਸ਼ਟ
ਤਿਸ ਕੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਭੋਗਨੇ ਪੜਤੇ ਹੈਂ। ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ ਧਰਮ ਜੋ ਹੈ ਉਤਮ
ਔਰ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਐਸੇ ਧਰਮ ਕੋ ਮੇਰੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

**ਚੋਪਈ॥ ਆਨ ਸੁਹਿਰਦ ਨ ਧਰਮ ਬਿਨਾਜਨ॥
ਸੰਤਜਨਾਂਕੋਸਹੀਧਰਮ ਧਨ॥ਧਰਮਧਰੋਂਮੈਂਨਿੱਤ
ਚਿੱਤ ਅੰਤਰ॥ ਮੁਝੇ ਪਾਲ ਹੇ ਧਰਮ ਨਿਰੰਤਰ॥**

ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਕਾ ਕੋਈ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸੇਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੀ ਧੰਨ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਚਿਤ ਵਿਖੇ
ਧਰਮਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਹੇ ਧਰਮ ਮੇਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਸਦਾ ਹੀ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਦਸ ਛੰਦ ਕਰ ਵਰਨੇ

(੫)

ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਕਾ ਕੋਈ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੀ ਧੰਨ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਚਿਤ ਵਿਖੇ
ਧਰਮਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਹੇ ਧਰਮ ਮੇਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਸਦਾ ਹੀ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਥ ਪ੍ਰਥਮੇ ਦਸ ਛੰਦ ਕਰ ਵਰਨੇ
ਧਰਮ ਮਨਾਕ॥ ਧਰਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨਮਿੱਤ ਬ੍ਰਿਧ
ਇਸਥਿਤ ਨਸ੍ਰੁ ਵਿਪਾਕ॥ ੯॥

ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਦਸ ਛੰਦਾਂ ਵਿਖੇ ਬੋਝਾ ਸਾ ਧਰਮ ਕਥਨ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਤਪਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਕੈਸੇ ਹੋਤੀ ਹੈ ਔਰ ਵਧਦਾ ਕੈਸੇ ਹੈ
ਔਰ ਨਾਸ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੋਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਖਿਮਾ ਅਹਿੰਸਾ ਦਯਾ ਮ੍ਰਿਦੁ ਸੱਤ
ਬਚਨ ਤਪ ਦਾਨ॥ ਸੀਲ ਸੋਚ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਨਾਂ
ਧਰਮ ਲਿੰਗ ਦਸ ਜਾਨ॥ ੧੦॥

ਅਨਾਥਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਉਪਰ ਦਇਆ ਰਖਣੀ ਔਰ ਜੀਵ ਘਾਤ
ਨਾ ਕਰਨਾ ਮਿਠਾ ਬੋਲਣਾ ਸਚ ਕਹਿਣਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਰ ਤਪ
ਕਰਨਾ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਕਰਨਾ ਅਰ ਕੋਈ ਖੋਟਾ ਬਚਨ ਕਹੇ ਤੋਂ ਭੀ
ਖਮਾਂ ਰਖਣੀ ਸੁਧ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਏਹ
ਦਸ ਧਰਮ ਕੇ ਅੰਗ ਹਨ।

ਚੌਪਈ॥ ਉਪਜੇ ਧਰਮ ਵਾਕ ਸਤ ਕਰਿ
ਅਤਿ॥ ਦਯਾ ਦਾਨ ਕਰ ਧਰਮ ਵਧੈ ਨਿਤ॥
ਇਸਥਿਤ ਧਰਮ ਖਿਮਾ ਕੇ ਸੰਗਾ॥ ਧਰਮ ਕ੍ਰੋਧ
ਕਰ ਹੋਤ ਵਿਭੰਗਾ॥ ੧੧॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਭ ਕੁਲ ਜਨਮ ਸਰੂਪ ਤਨ
ਭੂਪ ਭੋਗ ਆਪਤ ॥ ਪੰਡਿਤ ਦੇਹ ਅਰੋਗ ਪੁਨ
ਧਰਮ ਜਾਨ ਫਲ ਸੱਤ ॥ ੧੨ ॥

ਧਰਮ ਦਾ ਫਲ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਹਛੀ ਕੁਲ ਵਿਖੇ ਜਨਮ ਪਰਾ-
ਪਤ ਹੋਣਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਧਨਵਾਨ ਗੁਣਵਾਨ
ਇਸਤਰੀ ਪੁਤਰ ਆਗਿਆ ਕਾਰ ਹੋਣ ਹੁਕਮ ਕਰਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ
ਇਸ਼ਤ ਸਨਮਾਨ ਹੋਣਾ ਦੇਹ ਅਰੋਗ ਰਹਿਣੀ ਚਾਰ ਫਲ ਹੈਨ ।

ਚੌਪਈ ॥ ਧਰਮ ਪ੍ਰੀਤ ਨਿਤ ਬੇਦ ਬੀਚਾਰੇ॥
ਉਤਮ ਦਾਨ ਸੁਭਾਵ ਜੁ ਧਾਰੇ॥

ਧਰਮ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੇ ਅਰ ਬੇਦਾਂ ਕਾ ਬਿਚਾਰ ਕਰੇ ਉਤਮ
ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋ ਦਾਨ ਦੇਵਣਾ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਰਖਣਾ ।

ਇੰਦ੍ਰਹਿ ਅਰਥ ਵਿਰਾਗਹਿ ਮਨ ਜਿਹ ॥
ਜਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਫਲ ਜਨਮ ਤਿਹ ॥ ੧੩ ॥

ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਦੁਨੀਆਵੀ ਰਸੋਂ ਸੇ ਉਦਾਸ
ਰਹਿਣਾ ਮਨਨੂੰ ਵਿਰਾਗ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਖਣਾ ਤੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਧੰਨ
ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਭੀ ਸਫਲ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇੰਦ ਬਿਨਾ ਜਿਉਂ ਮੰਦ ਨਿਸਿ
ਮੰਦ ਕੰਜ ਬਿਨ ਤਾਲ ॥ ਜੀਵ ਮੰਦ ਤਿਉ ਧਰਮ
ਬਿਨੁ ਤਾਂਤੇ ਧਰਮ ਨ ਟਾਲ ॥ ੧੪ ॥

ਚੰਦਰਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਤ ਕਾਲੀ ਹੈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ
ਜੈਸੇ ਤਲਾਵ ਕਵਲ ਫੁਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸੀ ਪਰਕਾਰ
ਧਰਮ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਹਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਧਰਮ ਕੋ ਕਦੀ

ਭੀ ਨਾ ਤਿਆਗ ਔਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਥ ਰਖ।

ਸਮ ਸੰਤੋਖ ਨ ਔਰ ਸੁਖ ਤਪ ਨ ਖਿਮਾ
ਸਮ ਜਾਨ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਸਮ ਦਾਨ ਨਹਿ
ਧਰਮ ਨ ਦਇਆ ਸਮਾਨ ॥ ੧੫ ॥

ਸੰਤੋਖ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਖਿਮਾ ਦੇ। ਸਮਾਨ
ਕੋਈ ਤਪ ਨਹੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਸਮ ਕੋਈ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਦਇਆ
ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ।

ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਮੈਂ ਏਕਭੀ ਉਪਜੈ ਰਿਦੈਨ ਜਾਸਾ॥ ਅਜਾ
ਗਲੇ ਕੇ ਕੁਚਨ ਜਿਉਂ ਜਨਮ ਬਿਅਰਥ ਹੈ ਤਾਸਾ॥

ਸੰਤੋਖ ਤਪ ਕਰਨਾ ਔਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਕਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ
ਦਇਆ ਕਰਨੀ ਚੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਦੇ
ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਵਣਾ ਨਿਸਫਲ ਹੈ ਜੈਸੇ ਬਕਰੀ ਕੇ
ਗਲੇ ਥਨ ਹੋਤੇ ਹੋਨ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦੁਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਬਿਅਰਥ ਹੈ
ਐਸੇ ਜੀਵ ਕਾ ਆਵਣਾ ਬਿਅਰਥ ਹੈ।

ਧਰਮ ਪਰਮ ਪਾਰਸ ਅਹੈ ਜੋ ਦਾਯਕ
ਫਲ ਚਾਰ ॥ ਤਾਂਤੇ ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ ਧਰਮ ਕੋ ਧਰੇ
ਸੁ ਬੁਧਿ ਉਦਾਰ ॥ ੧੬ ॥

ਧਰਮ ਜੋ ਹੈ ਏਹ ਬਡਾ ਅਨਮੁਲਾ ਪਾਰਸ ਹੈ ਚਾਰੋਂ ਫਲੋਂ
ਕੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਸੰਤੋਖ ਤਪ ਖਿਮਾ ਦਯਾ ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਕੇ ਸਾਧਨ
ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਉਦਾਰ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਧਰਮ
ਕੋ ਧਾਰਨ ਕਰਤੇ ਹੋਨ।

ਕਬਿਤਾ॥ ਨਾਗ ਸੋਭੈ ਮਦ ਕਰ ਨੀਰ ਸੋਭੈਇੰਦੀ

ਵਰ ਰੈਨ ਸੋਭੈ ਹਿਮ ਕਰ ਨਾਰੀ ਸੀਲ ਰਤਿ ਤੇ॥

ਨਾਗ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਮਨੀ ਕਰਕੇ ਜਲ ਉਹ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਜਿਸਮੇ ਕਵਲ ਫੁਲ ਹੋਤੇ ਹੈਂ । ਰਾਤਰੀ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਮੇਂ ਚੰਦਰਮਾ ਹੋਵੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਹ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈ ਜੇਹੜੀ ਸੀਲਵਾਲ ਔਰ ਪਤਿਬਰਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ।

**ਸੋਭਤ ਤੁਰੰਗ ਜਵ ਧਾਮ ਸੋਭੈ ਉਤਸਵ ਸੋਭੈ
ਵਯਾ ਕਰਨ ਰਵਿ ਨਦੀ ਹੰਸ ਗਤਿ ਤੇ ॥**

ਘੋੜਾ ਉਹ ਹਛਾ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਚਾਲ ਹੋਵੇ । ਘਰ ਉਹ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪੁਤਰ ਹੋਵੇ, ਮੰਗਲਾ ਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ । ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈ ਜੇ ਵਿਆਕਰਣ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ । ਨਦੀ ਉਹ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਕੰਢੇ ਹੰਸ ਤੁਰਦੇ ਹੋਣ ਅਥਵਾ ਨਦੀ ਹੀ ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਆਹਿਸਤਾ ਵਗਦੀ ਹੋਵੇ ।

**ਸਭਾ ਸੋਭੈ ਵਿਦਯਾਵਾਨ ਕੁਲ ਸੋਭੈ ਸੁਭ
ਸੰਤਾਨ ਪਾਨ ਸੋਭੈ ਕਰੈ ਦਾਨ ਖਿਤ ਖਿਤ ਪਤਿ ਤੇ॥**
ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦੇਹੈਂ ਕੁਲ ਉਹ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈ ਜਿਸਵਿਖੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂਵਾਲੀ ਉਲਾਦ ਹੋਵੇਹਥ ਉਹ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਥਾਂ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬਾਂਨੂੰ ਦਾਨ ਦੀਆ ਜਾਵੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀਉਹ ਸੋਭਾ ਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਦਯਾਵਾਨ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ।

**ਮੂੜ ਸੋਭੈ ਕਰੈ ਮੋਨ ਸਿਖੀ ਸੋਭੈ ਪਰੈ ਹੋਨ
ਸੋਭੈ ਅਤਿਸੈ ਤਿਭੋਨ ਧਰਮੀ ਸੁਮਤਿ ਤੇ ॥ ੧੮॥**

ਮੂਰਖ ਜੋ ਹੈ ਤਦ ਹੀ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦਾ ਹੈ ਜੇ ਚੁਪ ਕਰ ਰਹੇ ਅਗਨੀ ਉਹ ਸੋਭਾ ਪਾਂਵਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਵਿਚ ਹਵਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੋਭਾ

ਪਾਂਵਦੇ ਅਥਵਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈਂ ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸੁਖੀ ਦੁਖੀ ਨਰ ਜਗਤ ਮੈ ਧਰਮ
ਕਰੇ ਜੋ ਕੋਇ॥ ਸੁਖੀ ਕਰੈ ਤਬ ਸੁਖ ਬਢੈ ਦੁਖੀ
ਕਰੈ ਦੁਖ ਖੋਇ॥ ੧੯॥

ਸੁਖੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਪੁਰਸ਼ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਧਾਰਨ
ਕਰੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਖੀਆ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਸੁਖ ਵਧੇਗਾ
ਤੇ ਦੁਖ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਤ ਦੋਹੇ ਦੇ ਚੋਪਈ ਉਤਮ ਏਕ ਕਬਿਤ॥ ਦਸੇ
ਛੰਦ ਆਨੰਦਮਯ ਬਸੇ ਜਿਸੈ ਨਿਤ ਚਿਤ॥੨੦॥

ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਚ ਹਰਦਿਆਲ ਕਵੀ ਜੀਨੇ
ਸਤ ਦੋਹੇ ਤੇ ਦੋ ਚੋਪਈਆਂ ਤੇ ਇਕ ਕਬਿਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਦਸ
ਛੰਦ ਹਨ ਜੋ ਕੋਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਕੋ ਸਦਾ ਹੀ
ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਤਾਸ ਪ੍ਰਥਮ
ਅਧਯਾਇ॥ ਧਰਮ ਨਿਰੂਪਯੋ ਤਾਸ ਮੈਂ ਕਵਿ
ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁਭਾਇ॥

ਉਤਮ ਜੁਗਤੀਓਂ ਕੀ ਪੰਗਤੀ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਇ ਵਿਖੇ
ਹਰਦਿਆਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਕਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਥ ਦੂਸਰਾ ਅਧਿਆਇ

ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਦੂਸਰੇ ਸਾਤ
ਸ਼ਲੋਕ ਉਚਾਰ॥ ਜਾਕੇ ਸੁਨੇ ਅਧੈਨ ਤੇ ਹੋਇ

ਤ੍ਰਿਤਾਪ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥

ਹਰਦਿਆਲ ਕਵੀ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੈਂ ਦੂਸਰੇ ਧਿਆਏ
ਵਿਖੇ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਉਸਤਤ ਦੇ ਸਤ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਾਂਗੇ ਜਿਸਕੇ ਸੁਣਨ
ਅਰ ਪੜਨੇ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਅਧਿਆਤਮ ਅਦਭੁਤ ਅਧ ਵੈਵ
ਨਾਸ ਅਥਵਾ ਦੂਰ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ।

ਦਰਬ ਖਰਚ ਸਤਪਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਜਨਮ ਜਾਇ
ਗੁਰ ਸੇਵ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿ ਚਿਤ ਜਿਹ
ਵਹੁ ਪੰਡਿਤ ਸ੍ਰਤਿ ਭੇਵ ॥

ਜੋ ਧਨ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਤੇ ਦਾਨ ਗਰੀਬ ਲੋੜਵੰਦਾਂਨੂੰ ਦੇਂਦਾ
ਹੈ ਔਰ ਹਥਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪਰੇਮ ਨਾਲ
ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਰਵਕਤ ਭਗਤ ਵਛਲ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ ਓਹੀ
ਪੰਡਤ ਹੈ ਤੇ ਓਹੀ ਬੇਦਕੇ ਜਾਨਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਚੋਪਈ ॥ ਪੂਛੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਸੁਭ ਸਿਖ ਤਦਪਿ ॥
ਗਯਾਨ ਵਾਨ ਹੋਵੈ ਨਿਜ ਜੱਦਪਿ ॥ ਗੁਰੁ
ਨਿਸਚਯ ਯੁਤ ਬਚਨ ਧਰੇ ਜਬ ॥ ਦੇਹ ਸਿਖ
ਕੋ ਪਰਮ ਸਾਂਤਿ ਤਬ ॥ ੨ ॥

ਭਾਵੇਂ ਸਿਖ ਆਪ ਸਰਬ ਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਵੇ
ਤਉ ਭੀ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪੂਛਨਾ ਕਰੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਆਪਨੇ ਮੁਖਾਰ
ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ ਸਟੇਸਟ ਸਿਖ ਗੁਰਾਂ ਕੋ ਬਚਨ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਜਬ
ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਪਰ ਦਿਆਲ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਤਬ ਸਾਂਤੀ ਪਰਦਾਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਅਪਰੋਖ ਕਰੇ ॥
ਜਸ ਬਾਂਵਧ ਮੀਤਨ ਪ੍ਰੇਖ ਰਰੇ ॥ ਭ੍ਰਿਤਿ ਦਾਸ ਜਸੈ

(੧੧)

ਕਰਮਾਂਤਗਹੈ॥ ਅਬਲਾਸੁਤਉਪਕਬੀਨ ਕਹੈ॥੩॥

ਆਪਨੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਉਸਤਤੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇ ਕਰੇ
ਮਿਤਰ ਬਾਂਧਵ ਸਨੇਹੀ ਕੀ ਉਪਮਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕਰੇ । ਨੌਕਰ ਔਰ ਟਹਿ-
ਲੂਏ ਕੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਤਤ ਕਰੇ ਜਿਸਵੇਲੇ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁਕੇ। ਇਸਤੀ
ਔਰ ਪੁਤਰ ਦੀ ਕਦੀ ਭੀ ਉਪਮਾ ਨਾ ਕਰੇ ।

**ਦੋਹਰਾ॥ ਤਜ ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦਰਿਦ੍ਰੁ ਹੈ ਗੁਰਹਿ
ਅਵਗਯਾ ਘਾਤ ॥ ਤਿਆਗ ਦੇਤ ਗੁਰੁ ਮੰਤ੍ਰੁ ਜੋ
ਸਿਧ ਭੀ ਨਰਕੇ ਜਾਤ ॥ ੪ ॥**

ਜੋ ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਦੀਆ ਹੂਆ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼
ਦਲਿੱਦਰੀ ਹੋਤਾ ਹੈ । ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਵਗਿਆ ਕਰਤਾ ਹੈ ਉਹ ਭਾਵੇਂ
ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਸਿਧ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

**ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਧਨ ਕੋ ਜਨ ਜੇ ਹਰ
ਹੈ ॥ ਹਤ ਤੇਜ ਵਿਭੂਤ ਦੁਖੀ ਮਰ ਹੈ ॥**

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਧਾਨ ਅਥਵਾ ਧਨ ਜੋ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਚੁਰਾ-
ਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਤੇਜ ਪੁੰਨ ਪਰਤਾਪ ਸਭ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ ।

**ਧਰਮਾਦਿ ਟਰੈ ਨਰਕੇ ਸੁ ਪਰੇ ॥ ਉਪਜੇ
ਪੁਨ ਤੇ ਸ੍ਵਪਚਾਦਿ ਘਰੇ ॥ ੫ ॥**

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਧਰਮ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ ਹੈ ਉਹ ਨਰਕ ਵਿਚ
ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਰਕੇ ਫਿਰ ਚੰਡਾਲ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਮੁਗਧ ਨਿਪੁੰਸਕ ਵਿਕਲ ਮਨ

ਬਿਨ ਬਿਬੇਕ ਦੁਰਭਾਗ ॥ ਨੀਚ ਕਰਮ ਨੀਚਹਿ
ਕਰੇ ਗੁਰੁ ਨਿੰਦਾ ਮਹਿ ਰਾਗ ॥ ੬ ॥

ਅਤੀ ਮੂਰਖ ਹੋਵੇ ਖੁਸਰਾ ਹੋਵੇ ਮਨ ਜਿਸਦਾ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ
ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਵੇ ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਨੀਚ ਪੁਰਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨੀਚ
ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰਨਿੰਦਯਾ ਕਰਨੇ ਵਿਚ ਪਰੇਮ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਚੋਪਈ ॥ ਗਯਾਨ ਸਲਾਕਾ ਦੇ ਬੁਧਿ ਲੋਚਨ ॥
ਕਰਹੈ ਤਮ ਅਗਯਾਨ ਵਿਮੋਚਨ ॥ ਨਿਰਾ
ਵਰਣ ਦਿਗ ਕਰੈ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ॥ ਨਮੋਨਮੋ ਤਿਹ
ਚਰਨ ਧਾਰ ਉਰ ॥ ੭ ॥

ਐਸੇ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਅੰਧੇ ਕਉ ਬੁਧੀ ਰੂਪ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ
ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸਲਾਈਆਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ
ਕਉ ਦੂਰ ਕਰ ਲੇਤੇ ਹੈਂ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਲਾਈ ਦੇਕਰ
ਨੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧ ਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀਨੂੰ ਕਵੀ
ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਮਸ਼ਕਾਰ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਤੈ ਦੋਹੇ ਤੋਟਕ ਉਭੇ ਦੋ ਚੋਪਈ ਨਿਹਾਰ ॥
ਮੁਨਿਸਲੋਕ ਮਨ ਸੋਕਕੋ ਕਾਟੈਂ ਕਰੈਂ ਨਵਾਰ ॥ ੮ ॥

ਏਸ ਧਿਆਇ ਵਿਚ ਤੈ ਦੋਹੇ ਦੋ ਤੋਟਕੇ ਦੋ ਚੋਪਈ ਹੈ ਸਤ ਸਲੋਕ
ਹਨ ਜੇਹੜਾ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜੇਗਾ ਓਹਦੇ ਮਨ ਦੇ ਸੋਕ ਦੂਰ ਹੋਣਗੇ ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਤਾਸ ਦੁਤੀ
ਅਧਯਾਇ ॥ ਗੁਰ ਉਪਮਾ ਤਾ ਮੈਂ ਕਹੀ ਕਵਿ
ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁਭਾਇ ॥

(੧੩)

ਉਤਮ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦਾ ਦੁਤੀਆ ਧਿਆਏ ਹੈ ਇਸ
ਵਿਚ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਵੀ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਕਹੀ ਹੈ।

ਅਬ ਤੀਸਰਾ ਅਧਿਆਇ

**ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਿਦਯਾ ਵਰਨੇ ਤੀਸਰੇ ਛੰਦ
ਅਠਾਈ ਮਾਨ ॥ ਵਿਦਯਾ ਪਾਤ੍ਰ ਅਪਾਤ੍ਰ ਪੁਨ
ਬ੍ਰਿਧਾ ਬ੍ਰਿਧ ਨਿਦਾਨ ॥ ੧ ॥**

ਤੀਸਰੇ ਧਿਆਇ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਭੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ
ਅਠਾਈ ਏਸਦੇ ਛੰਦ ਹੋਣਗੇ। ਨਾਲ ਏਹ ਭੀ ਦਸਾਂਗੇ ਕਿ ਪੜਨੇ ਦੇ
ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੌਣ ਹਨ ਜਾਂ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਬਿਦਿਆ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ
ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਉਪਾਇ ਦਸਾਂਗੇ।

**ਸਵੈਯਾ ॥ ਇਹ ਵੇਦ ਕੋ ਗਯਾਨ ਸੁ ਜਾਨਨ
ਕੋ ਅਭਿਮਾਨ ਮਦਾਦਿ ਵਿਕਾਰ ਬਿਨਾਸੇ ॥ ਪੁਨਿ
ਕੇਚਿਤ ਨੀਚਨ ਕੋ ਵਹੁ ਬੋਧ ਮਦੈ ਅਭਿਮਾਨ
ਵਿਕਾਰ ਨਿਵਾਸੇ ॥**

ਏਹ ਜੋ ਵੇਦ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਉਤਮ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇਕੋ ਪੜਨੇ ਜੋਗ
ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਧੀਵਾਨ ਪੜੇਗਾ ਓਸਦਾ ਜਿਤਨਾ ਅਭਿਮਾਨ ਆਦਿਕ
ਵਿਕਾਰ ਹੈ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋਜਾਵੇਗਾ ॥ ਜੇ ਕੋਈ ਨੀਚ ਬੁਧੀਵਾਲਾ ਵਿਦਿਆ
ਪੜੇਗਾ ਤੋ ਉਸ ਮੇਂ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਆਇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਗੇ।

**ਅਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਸ ਹਲਾਹਲ ਹੈ ਨਹ ਅੰਖਧ
ਵੈਦਨਹੀਂ ਕਛੁਤਾਸੇ ॥ ਜਨ ਪਾਤ੍ਰ ਕੁਪਾਤਰ ਕੋ ਸੋਧ
ਕੈ ਬੋਧ ਕਰੇ ਬੁਧਿਵਾਨ ਸੁ ਬੋਧ ਪ੍ਰਕਾਸੇ ॥ ੧ ॥**

(੧੪)

ਜਿਸਤਰਾਂ ਕੋਈ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀ ਉਸ ਕੋ ਜਹਿਰ ਦਾ ਅਸਰ
ਕਰੇ ਓਸਦਾ ਕਿਆ ਦਾਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਨਾ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਦਾਰੂ ਹੀ ਹੈ ਨਾ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ
ਵੈਦ ਹੈ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੋਧ ਵਿਦਿਆ ਦਾ
ਗਿਆਨ ਉਹਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ ਜੇਹੜਾ ਓਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ।
ਦੂਸਰੇ ਮੂਰਖ ਕੋ ਕਦੀ ਨਾ ਦੇਵੇ ।

ਸੋਰਠਾ॥ ਮੈਥਨ ਸੈਨ ਅਹਾਰ ਪਾਠ ਸਮੈ ਤੀਨੋਂ ਤਜੈ
ਪਾਠ ਸਹਿਤ ਪੁਨ ਚਾਰਤ ਜੈਸਾ ਝਮੈ ਧੀਰ ਜਨ॥ ੨॥

ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਾਥ ਭੋਗਤੇ ਸੋਣਾ ਖਾਣਾ ਏਹ ਤਿਨੋਂ ਸੰਥਾ ਦੇ
ਵਕਤ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ । ਪੁਨਾ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸੰਧਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਕਤ
ਏਹ ਚਾਰੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ ੧ ਪਾਠ ੨ ਸੋਣਾ ੨ ਖਾਣਾ ੪ ਭੋਗ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੁਖੀ ਵਿਆਧੀ ਆਲਸੀ ਕੁਮਤਿ
ਰਸਕ ਬਹੁ ਸੋਇ॥ ਤਿਹ ਅਧਿਕਾਰਨ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕੋ
ਖਟ ਦੋਖੀ ਜਨ ਜੋਇ ॥ ੩ ॥

ਜਿਸ ਮੇਂ ਛੇ ਔਗਣ ਹੋਣ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਨਾ ਪੜਾਵੇ
ਦੁਖੀਆ ੧ ਸੁਖੀਆ ੨ ਆਲਸੀ ੩ ਖੋਟੀ ਬੁਧੀਵਾਲਾ ੪ ਜਿਸਨੂੰ
ਜਬਾਨ ਦਾ ਰਸ ਹੋਵੇ ੫ ਬਹੁਤਾ ਸੌਣੇ ਵਾਲਾ ੬ ਇਹਨਾਂਨੂੰ ਸਾਸਤ੍ਰ
ਪੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ।

ਸੰਕਰ ਛੰਦ॥ ਕਛੁ ਪ੍ਰਿਤ ਸਨੇਹ ਨ ਲਵਣ
ਤੰਦੁਲ ਤਰ੍ਹ ਧਾਮ ਨ ਦਾਮ॥ ਯਾ ਸੰਚਰੀ ਜਿਹ
ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਾਮ ਕੀ ਦੁਖ ਧਾਮ॥

ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਕੋ ਹਰ ਵਕਤ ਚਿੰਤਾ ਰਹੇ ਓਸਦੀ ਬੁਧੀ

(੧੫)

ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਕੋ ਘਿਉ ਤੇਲ ਲੂਣ ਚਾਵਲ ਬਾਲਣ
ਇਸਤਰਾਂ ਚਿੰਤਾ ਜੋ ਘਰ ਦੀ ਹੈ ਬਡੀ ਦੁਖ ਰੂਪ ਓਹਦੀ ਜੋ ਬੁਧੀ ਹੈ
ਗਮ ਔਰ ਫਿਕਰ ਕਰਕੇ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ
ਪ੍ਰੀਤੀਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਸਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ
ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਈ ਨਾਸ ਪ੍ਰਾਕਾਗਾਮ ਕੀ ਬੁਧਿਮੂੜ੍ਹ
ਮੋਹਿਓ ਬਾਮ ॥ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹਿ ਤਹਿ ਸਾਸ-
ਤਰ ਕੋ ਸੋ ਭਜੇ ਨਿਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ॥ ੪ ॥

ਉਸਦੀ ਬੁਧ ਨਸ਼ਟ ਹੋਗਈ ਹੈ ਪੁਤਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ
ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਓਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਏਸ
ਲਈ ਓਹ ਰਾਮ ਦਾ ਹੀ ਭਜਨ ਕਰੇ।

ਸੋਰਠਾ ॥ ਜਿਹ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਸਾਸ
ਤਰ ਤਹਿ ਕੋ ਕਯਾ ਕਰੈ ॥ ਲੋਚਨ ਬਿਨ ਜੋ
ਆਹਿ ਪ੍ਰਤਿ ਬਿੰਬੀ ਕਯਾ ਕਰੈ ਤਿਹ ॥ ੫ ॥

ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੁਧੀ ਹੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ਓਸਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਿਆ
ਪੜਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਧੇ ਆਦਮੀਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦੇਖਣੇ ਸੇਕਿਆ ਹੋਵੇ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੀਚ ਅਸ੍ਰਮੀ ਮੀਚ ਗੁਰ ਅਸਟ
ਖਸਟ ਮੇਂ ਸਿਖ ॥ ਪੰਚ ਦਸੀ ਗੁਰ ਸਿਖ ਮਰੈ
ਏਕਮ ਪਾਠ ਅਸਿਖ ॥

ਇਹਨਾਂ ਥਿਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾ ਪੜੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅਸ਼ਟਮੀ
ਨੂੰ ਪੜੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਤੀ ਹੈ ਜੇ ਚੌਦਸਕੋ ਪੜੇ ਤੋਸਿਖ
ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਿਤੇ ਮਸਿਆ ਨੂੰ ਪੜੇ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਮੌਤ
ਹੋਤੀ ਹੈ। ਏਕਮ ਕੋ ਪੜੇ ਤੇ ਭੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੰਥਾ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਤੀ।

(੧੬)

ਗੁਰ ਪੁਸਤਕ ਭੂਮੀ ਸੁਭਗ ਪ੍ਰੀਤਮ ਅਵਰ
ਸਹਾਇ ॥ ਕਰਹਿ ਬ੍ਰਿਧ ਬਿਦਿਆ ਪਠੀ ਬਹੁਰ
ਪਾਂਚ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥ ੭ ॥

ਵਿਦਿਆ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹਛੀ ਆਂਵਦੀ ਹੈ। ਏਕ ਤੋ ਗੁਰੂਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਨ
ਵਾਲਾ ਉਤਮ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਦੂਸਰਾ ਪੁਸਤਕ ਆਪਣਾ ਹੋਵੇ
ਤੀਸਰਾ ਜਿਸਧਰਤੀ ਵਿਚਪੜ੍ਹੇ ਉਹ ਉਤਮ ਹੋਵੇ ਮਿਤਰਧਨ ਆਦਿਕ
ਸਹੈਤਾ ਦੇਣੇ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਤੋ ਫਿਰ ਵਿਦਿਆ ਵਧਦੀ ਹੈ ਏਹ ਗੁਣ ਪਾਂਚ
ਹਨ। ਸਾਸਤਰ ਪ੍ਰੀਤ ਸੁਧਿ ਬੁਧਿ ਭਗਤ ਉਦਮ
ਰੋਗ ਨ ਦੇਹ ॥ ਕਰਹਿ ਬ੍ਰਿਧ ਬਿਦਯਾ ਪਠੀ
ਪਾਂਚਾਂਤਰ ਗੁਣ ਏਹ ॥ ੮ ॥

ਸਾਸਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬੁਧ ਨਿਰਮਲ ਚੇਤਨ ਹੋਵੇ
ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਔਰ ਪਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਹੋਵੇ ਆਲਸੀ ਨਾਂ ਹੋਵੇ
ਉਤਮੀ ਹੋਵੇ ਏਹ ਮੇਂ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਵਿਦਿਆ
ਵਧਦੀ ਹੈ ਨਾਲੇ ਗੁਣ ਦੇ ਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਵਾ ਦਰਬ ਕਰ ਵਿਦਯਾ
ਵਿਦਯਾ ਹੋਇ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀ ਬ੍ਰਿਧੀ ਵਿਦਯਾ ਕਰਹਿ
ਚਉਥੇ ਹੋਤੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ੯ ॥

ਵਿਦਿਆ ਸਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ
ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪ ਪੜ੍ਹਾਏ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਅਗੇ ਹੋਰ ਕੋਈ
ਵਿਦਿਆ ਸਿਖ ਲਈ ਏਹ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹਨ।

ਅਥ ਵਿਦਯਾ ਮਹਿਮਾ ॥ ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਿਦਯਾ

(੧੭)

ਉਦਮ ਸਿਲਪਤਾ ਪੰਡਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਮੀਤ ॥ ਅਖੈ
ਨਭਯਤਸਕਰਇਨੈਪਾਂਚਨਿਧਾਂਸੁਖਨੀਤ ॥ ੧੦ ॥

ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਯਾ ਉਦਮ ਕਰੇ ਜਾਂ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੰਡਤ
ਬਹੁਤੇ ਮਿਤਰ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਚੋਰ
ਹੋਵੇ ਚੁਰਾਇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਏਹ ਪਾਂਚ ਨਿਧਾਂ ਹਨ ਸੁਖ ਦੇਣੇ
ਵਾਲੀਆਂ।

ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਛਿਨ ਅਤੁਲ ਧਨ ਵਿਦਯਾ ਨਰ
ਬਪੁ ਜਾਨ ॥ ਵਿਦਯਾ ਜਸੁ ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਵਿਦਯਾ
ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਮਾਨ ॥

ਵਿਦਿਆ ਗੁਪਤ ਖਜਾਨਾ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਪੜ੍ਹੇ ਓਹਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿ ਸਕਦਾ
ਹੈ ਇਸਦਾ ਤੋਲ ਨਹੀਂ ਏਹ ਅਤੁਲ ਧਨ ਹੈ ਵਿਦਿਆ ਮਾਨੋ ਕੋਲ
ਦੂਸਰਾ ਆਦਮੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਕਰਕੇ ਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੁਖਾਂਦੇ ਸਾਧਨ
ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਵਾਨ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮੰਨਣ
ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡਾ।

ਵਿਦਯਾ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਦੇਸ ਮੈਂ ਵਿਦਯਾ ਦੇਵ
ਵਿਸੇਖ ॥ ਪੂਜ ਨਿਰ੍ਰੋਪੇਂ ਕਰ ਅਘ ਹਤੀ ਵਿਦਯਾ
ਬਿਨ ਪਸੁ ਦੇਖ ॥ ੧੨ ॥

ਵਿਦਿਆ ਕੈਸੀ ਹੈ ਪਰ ਦੇਸ ਵਿਚ ਸਰਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ
ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਮਾਨੋ ਬੜਾ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਹੈ ਜਿਸ
ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਭੀ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ਵਿਦਿਆ ਜੋ ਸਰਬ ਪਾਪੋਂਕਾ ਨਾਸ ਕਰਤੀ
ਹੈ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਏਹ ਵੀ ਪਸੁ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ।

(੧੮)

ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਭੋਜਨ ਭੋਗਭਯ ਏਹ ਪਸੁ ਪੁਰਖ
ਸਮਾਨ ॥ ਨਰਨ ਗਯਾਨ ਨਿਜ ਅਧਿਕਤਾ
ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਪਸੁ ਜਾਨ ॥ ੧੩ ॥

ਨਿੰਦਰਾ ਕਰਨੀ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ਭੈ ਆਉਣੇ ਪਸੂ ਔਰ ਮਾਨੁਖ ਇਕੋ
ਜੇਹੇ ਕਰਸਕਦਾ ਹੈ ਮਨੁਖ ਵਿਚ ਇਹੋਹੀ ਵਾਧਾ ਹੈ ਕਿਉਸਨੂੰ ਈਸ਼ਰ
ਪਾਨਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਪਸੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁਖ ਵਿਚ
ਵਾਧਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਸੀਲ ਤਪ ਦਾਨ ਗੁਣ ਵਿਦਯਾ
ਬਿਨਜੇ ਜੰਤ ॥ ਮਿਰਤ ਲੋਕ ਖਿਤ ਭਾਰਤੇ ਨਰ
ਬਪਮਿ੍ਗ ਬਿਚਰੰਤ ॥ ੧੪ ॥

ਧਰਮ ਸੀਲ ਤਪ ਦਾਨ ਸੁਭ ਗੁਣ ਵਿਦਿਆ ਬਿਨਾ ਜੋ
ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਿਥੀ ਉਪਰ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਮਾਨੋ ਹਰਨ
ਪਸੂ ਸਮਾਨ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰਰ ਸਿਰ ਤ੍ਵਕ ਮੁਨਿ ਪਲਦ ਜਨ ਧ੍ਰਿਗਯੋਗ
ਦ੍ਰਿਗ ਨਾਰਿ ॥ ਪੰਚ ਗੁਨ ਮ੍ਰਿਗ ਖਟ ਦੋਖ ਨਰ
ਤਾਂ ਤੇ ਹਰਨ ਉਦਾਰ ॥

ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਪਸੂ ਹਛਾ ਹੈ ਕਿਉਂ
ਕਿ ਹਰਨ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਰਾਗ ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕਰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ
ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਉਸਕਾ ਜੋ ਮਰਗਾਨਹੈ ਉਹ ਰਿਖੀਮੁਨੀ ਹੇਠਾਂ ਵਿਛਾਉਂਦੇ
ਹਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਣ ਕਰ ਮਾਸ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਭਖਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸਿੰਝੀ
ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਬਜਾਤੇ ਹੈਂ ਨੇਤਰ ਕਵੀ ਲੋਕ ਸੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹੈ ਪੰਜ ਗੁਣ
ਹਰਨ ਪਸੂ ਵਿਖੇ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁਖ ਵਿਚ ਛੇ ਅਵਗੁਣ ਹੈ। ਕਾਮ ਕਰੋਧ

ਲੋਭ ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਈਰਖਾ ਮਨੁਖ ਨਾਲੋਂ ਹਰਨ ਉਤਮ ਹੈ।

ਪੁਰਖ ਅਸਾਸਤੀ ਕਯਾ ਲਖੇ ਗੁਨ ਵੇਖਨ
ਕੀ ਸੰਧਿ॥ਰੂਪ ਭੇਦਅਧਿਕਾਰਕੋ ਕਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੈ ਅੰਧ॥ ੧੬॥

ਪੁਰਖ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈਕਿ ਇਸ
ਕਰਮ ਮੇਂ ਪਾਪ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁੰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਨੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਛਾਣ ਹੈ ।
ਏਸਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੈ ਗੋਰਾ ਹੈ।

ਮੁਗਧਪੂਜਨਿਜ ਧਾਮ ਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂਪੂਜਨਿਜ ਨਗ੍ਰ॥
ਭੂਪਪੂਜ ਸ੍ਰੈਦੇਸਮੈਂ ਪੂਜਤ ਗੁਣੀ ਸਮੱਗ੍ਰ॥ ੧੭॥

ਮੂਰਖ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਓਸਦੀ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਤ ਮੰਨੀ
ਜਾਂਦੀ ਜੋ ਪੰਚ ਯਾਂ ਚੌਧਰੀ ਹੋਵੇ ਓਸਦੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ
ਹਕੂਮਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਰਾਜਾ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਹਦਾ ਹੁਕਮ ਆਪਣੇ
ਦੇਸ ਤੇ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦਿਆਵਾਨਹੈ ਓਸਦੀ ਸਾਰੇਰਾਜਿਆਂ
ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਰਬ ਦੇਸ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਏਕਾਖਯਰਦਾਤਾਜੁ ਗੁਰੁ ਜੋ ਸੇਵਤ ਨਹਿ ਤਾਸ॥
ਪਾਇਜਨਮਸੋਸਵਾਨਕੋਬਹੁਰਸੁਪਚ ਘਰਵਾਸ॥

ਏਕ ਅਖਰ ਜੋ ਪੜਾਨੇ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਓਹਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ
ਜੋਗ ਹੈ ਜੇੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਹਮੇਂ ਜਨਮ ਕੁਤੇਦੇਪਾਵੇਗਾ
ਔਰ ਜੋ ਮਨੁਖ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾਹੋਵੇਗਾ

ਰੂਪ ਦਰਬ ਜੋਬਨ ਸਹਤ ਸੁਕੁਲ ਜਨਮ
ਬਹੁ ਬੰਧ॥ ਵਿਦਿਆ ਬਿਨ ਸੋਭਤ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ
ਕੇਸ ਬਿਨ ਗੰਧ॥

(੩੦)

ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇ ਪਾਸ ਧਨ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ ਅਵਸਥਾ
ਵੁਆਨ ਹੋਵੇ ਉਤਮ ਕੁਲ ਵਿਖੇ ਜਨਮ ਹੋਵੇ ਭਾਈ ਬੰਧ ਬਹੁਤ ਹੋਣ
ਪਰ ਜੇ ਇਕ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੀ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ
ਜਿਸਤਰਾਂ ਕੇਸੂ ਦੇ ਫੁਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹਨ ।

**ਅਲੰਕਾਰ ਪਟ ਭੇਖ ਬਿਨ ਯਦਪਿ ਹੋਇ
ਕਰੂਪ ॥ ਸੋਭਤ ਸੰਤਨ ਸਭਾ ਬਿਤ ਜਨ ਵਿਦ-
ਵਾਨ ਅਨੂਪ ॥ ੨੦ ॥**

ਗਹਿਣੇ ਭੂਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਵੇ ਬਸਤਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕੋਈ ਭੇਖ
ਭੀ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਬਹੁਤਹੀ ਮਾੜਾ ਸਰੂਪ ਹੋਵੇ ਜੇ ਵਿਦਿਆ
ਵਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਪਾਵਦਾ ਹੈ ।

**ਸੋਰਠਾ ॥ ਸਬਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਤਯਾਗ ਚਹੇ
ਅਧੈਨਾਪਠ ਨਿਗਮ ॥ ਸੋ ਪਗ ਗਿਨ ਤਿਹ
ਨਾਗ ਨਿਸ ਤਮ ਜਲ ਮੋਂ ਚਿਰ ਰਮਯੋ ॥ ੨੧ ॥**

ਜੇ ਵਿਆਕਰਣ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਕਹੇ ਸੋਂ ਵੇਦ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹ
ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿਸਤਰਾਂ ਰਾਤ ਹੋਵੇ
ਤੇ ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਚੋਖੇ ਚਿਰ ਦਾ ਸਪ ਲੰਘਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਓਸਦੇ ਕਿਸੇਪੈਰ
ਗਿਣ ਲੈਣੇ ਹਨ? ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਿਸਤਰਾਂ ਸਪਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾ
ਸਕਦੇ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਵਿਆਕਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵੇਦ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ
ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ।

**ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਿਖ ਵਿਦਯਾ ਅਭਯਾਸ ਬਿਨ
ਭੋਜਨ ਗਰਯ ਅਘਾਇ ॥ ਸੁਭ ਕੋ ਸੰਗ ਦਰਿਦ੍ਰ
ਬਿਖ ਬ੍ਰਿਧ ਨਾਰਿ ਬਿਖ ਗਾਇ ॥ ੨੨ ॥**

(੨੧)

ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦਿਆ ਵਿਹੁ ਦਾ ਅਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਹੋਰ ਭੋਜਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਿਖ ਸਮਾਨ ਹੈ । ਸੁਭ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਲਿੱਦਰੀ ਦਾ ਸੰਗ ਵਿਖ ਹੈ । ਵਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਗੋਣਾ ਭਾਵ ਬਿਰਧ ਨਾਰ ਦਾ ਗਾਇਨ ਵਿਖ ਸਮਾਨ ਹੈ ।

ਮਾਤਾ ਵਤ ਰਖਿਆ ਕਰੇ ਪਿਤਾ ਜਿਵੇਂ
ਹਿਤਕਾਰ ॥ ਕਰੇ ਨਾਰਿ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਸੋਕ
ਟਾਰ ਸੁਖਕਾਰ ॥ ੨੩ ॥

ਵਿਦਿਆ ਜੋ ਹੈ ਮਾਤਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਪਿਤਾ ਵਤ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ-ਤਰਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਖਾਵੰਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਵਿਦਿਆ ਭੀ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਔਰ ਸੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ।

ਵਿਦਯਾ ਬਾਂਧਵ ਜਿਉਂ ਸਕਲ ਕਾਰਜ ਦੇਤ
ਸਵਾਰ ॥ ਦਾਯਕ ਕੀਰਤਿ ਦਰਬ ਕੀ ਤਾਂਤੇ ਪੜੇ
ਉਦਾਰ ॥ ੨੪ ॥

ਕੋਸੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਸਰਬੰਧੀਆਂ ਕੇ ਤੁਲ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦੇਤੀ ਹੈ ਧਨ ਆਦਕ ਸੇ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਦੇਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ ਹੋ ਜਨੋ ਵਿਦਿਆ ਕੋ ਬਡੇ ਪਰੇਮ ਸੇ ਹਰ ਰੋਜ ਪੜੇ ਏਹ ਬਡੇ ਸੁਖ ਕੇ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

ਸਹਿਸਾ ਗੁਨਾ ਵਿਦਯਾ ਵਧੇ ਪੁਨਾ ਪੁਨਾ
ਅਭਿਆਸ ॥ ਰਸਨਾਗ੍ਰੈ ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਸੇ ਜਿਉਂ
ਜਲ ਨੀਚੇ ਵਾਸ ॥ ੨੫ ॥

ਵਿਦਿਆ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਸਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੜੇ ਔਰ ਹਰ ਵਕਤ ਰਸਨਾ ਅਗੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ

ਤਰਾਂ ਜਲ ਨੀਚੇ ਕੋ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਇਸੀ ਤਰਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਰਸਨਾ ਤੇ ਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ।

**ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਰ ਮਦ ਹਤ ਸੁਜਨ ਖਲ ਕੋ ਮਦ
ਉਪਜੰਤ ॥ ਜਿਉਂ ਦਿਗ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ ਉਲੂ
ਅੰਧ ਕਰੰਤ ॥ ੨੬ ॥**

ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੜਨੇ ਕਰਕੇ ਬੁਧੀਵਾਨ ਕਾ ਤੋ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੂਰਖ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਗੋਂ ਹੰਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੈਸੇਸੂਰਜ ਅਖੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੋ ਪਰਕਾਸ਼(ਚਾਨਣ)ਦੇਤਾ ਹੈ ਐਰ ਉਲੂ ਕੋ ਅੰਧੇਰਾ ਹੋਤਾ ਹੈ।

**ਸਵੈਯਾ ॥ ਮੁਕਟਾਗਾਦ ਕੁੰਡਲ ਕੰਕਨਹੈ ਕਰ
ਚੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾਗਾਰ ਮੇਤਨਹਾਰਾ ॥ ਮੁਖਚੰਦ੍ਰਪ੍ਰਭਾਦਿਗ
ਕੰਜ ਪ੍ਰਭਾ ਤਨ ਕੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਭਾ ਰਤਿ ਸੀ ਘਰਦਾਰਾ ॥
ਇਸਨਾਨ ਵਾਲੇਪਨ ਚੰਦਨ ਕੁੰਕਮ ਗੰਧ ਘਨੀ
ਕਰ ਗੁੰਦਤ ਵਾਰਾ ॥ ਨਰ ਕੋ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਸਾਚ
ਕਰੈ ਪਰ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਕਲੇਸ ਭੰਡਾਰਾ ॥ ੨੭ ॥**

ਸਿਰਤੇ ਮੁਕਟ ਅਰਥਾਤ ਤਾਜ ਕੰਨਾਂ ਵਿਖੇ ਕੁੰਡਲ ਹਥਾਂ ਵਿਖੇ ਕੰਗਣ ਹਨ ਅਰ ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗੀ ਪ੍ਰਭਾ (ਤੇਜ ਹੂਪ) ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ਹੈ ਮੁਖਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਚੰਦ੍ਰ ਵਰਗੀ ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਕੋਲ ਫੁਲ ਵਰਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਕੋਲੇ ਵਰਗੀਕੋਮਲ ਅਤੇ ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤੀ ਵਰਗੀ ਘਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਚੰਦਨ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀ ਕੇਸਰ ਵਰਗੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸੁਗੰਧੀ ਕਰਕੇ ਵਾਲ ਗੁੰਦੇ ਹੋਣ ਸਚੀ ਗਲ ਹੈ ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂਪੁਰਸ਼ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕਰਦੀਆਂਹਨ ਪਰ ਅੰਤਨੂੰਏਹਬਹੁਤ ਸਾਰੇਕਲੇਸ਼ਾਂਦਾਭੰਡਾਰਹੈ।

(੨੩)

ਸਭ ਭੂਖਣ ਮੈਂ ਯਿਹ ਭੂਖਣ ਹੈ ਸੁਭ ਵੇਦ
ਮਈ ਇਕ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਾ॥ ਨਰਕੋਵੁਹ ਸੁੰਦਰ
ਬੇਗ ਕਰੈ ਬਪੁ ਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਫਲੁ ਦੇਵਹਿ ਸਾਰ॥
ਚਤੁਰਾਨਨ ਚੌਦਸ ਭੋਨ ਰਚੇ ਪਰ ਨਾ ਵਿਦਯਾ
ਸਮ ਤਾਹਿ ਮਝਾਰਾ॥ ਨਰ ਤਾਂਤੇ ਸਦੀਵ ਪੜੈ
ਵਿਦਯਾ ਹਰਿਦਯਾਲੁਚਹੇਜੁ ਪਦਾਰਥਚਾਰਾ ੨੮

ਸਾਰਿਆਂ ਗੈਹਣਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਏਹ ਗਹਿਣਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ
ਸੁਭ ਵੇਦ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਏਨੀਛੇਤੀ
ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਸੁਰਸਤੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ ਦੇਂਦੀਹੈ
ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਚੌਦਾਂ ਭੋਣ ਹਨ ਪਰ ਵਿਦਿਆ ਸਮਾਨ ਓਹ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂਤੇ ਹਰ ਦਿਆਲ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਪੁਰਸ਼
ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ 'ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਮੋਖ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂਤੇ
ਸਦੀਵਕਾਲ ਵਿਦਿਆ ਪੜੇ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਬਾਈ ਦੋਹੇ ਤ੍ਰੈ ਸੋਰਠੇ ਦੇਇ ਸ੍ਰੈਯਾ
ਚੀਨ॥ ਇਕ ਸੰਕਰ ਅਠਬੀਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤ
ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਰੇ ਮਹੀਨ॥

ਬਾਈ ਦੋਹੇ ਤ੍ਰੈ ਸੋਰਠੇ ਦੋ ਸਵੈਯੇ ਇਕ ਸੰਕਰ ਏਹ ਅਠ ਤੇ
੨੦ ਅਠਾਈ ਸਲੋਕ ਚਿਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਤਾਸ ਤ੍ਰਿਤੀ
ਅਧਯਾਇ॥ ਕੀਰਤਿ ਵਿਦਿਆ ਕੀ ਕਰੀ ਕਵਿ
ਹਰਿਦਿਆਲ ਸੁਭਾਇ॥ ੩ ॥

(੨੪.)

ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਅਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ
ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰਦਿਆਲਜੀਨੇ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਜਸ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਥ ਚਤੁਰਥ ਅਧਿਆਇ

**ਦੋਹਰਾ ॥ ਕਹੇ ਚਤੁਰਥੇ ਗਿਆਨ ਹਿਤ
ਉਤਮ ਅਠ ਸਲੋਕ ॥ ਸੋਕ ਸੁਕਹਿ ਇਸ ਲੋਕ
ਕੇ ਅੰਤਹਿ ਮੁਕਤ ਸਲੋਕ ॥ ੧ ॥**

ਚੌਥੇ ਧਿਆਇ ਵਿਖੇ ਬਹੁਤ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਅਠ ਸਲੋਕ
ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੋਕਿ ਏਸ ਲੋਕ ਦੇ ਸੋਕ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਖੇ
ਮੁਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

**ਸੂਯਾ ॥ ਜਨ ਉਤਮ ਹੋਰ ਧਰਾ ਪਰ ਉਤਮ
ਪਾਉ ਧਰੇ ਨਹ ਜੰਤ ਮਰੇ ॥ ਅਤਿ ਵਾਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰ
ਯਥਾਰਥ ਸੁੰਦਰ ਸੋਧ ਰਿਦੇ ਸਭ ਹੂੰ ਕੇ ਰਰੇ ॥
ਪੁਨ ਕੈ ਸੁਚ ਚੀਰ ਸੋ ਨੀਰ ਭਲੇ ਜਨ ਧੀਰ
ਨਿਰੰਤਰਿ ਪਾਨ ਕਰੇ ॥ ਬੁਧਿ ਸੋ ਲਖ ਕੇ ਸਤ
ਵਸਤੂ ਭਲੇ ਪੁਰਖੋਤਮ ਲਖਨ ਏ ਉਚਰੇ ॥ ੨ ॥**

ਪੁਰਸ਼ ਜੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਪੈਰਹੇਠਾਂ
ਵੇਖਕੇ ਨਾ ਮਾਰੇ ਬਾਣੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ (ਮਿਠੀ ਬੋਲੀ) ਬੋਲੇ ਯਥਾ ਆਉ
ਵੀਰ ਜੀ ਬੈਠ ਜਾਉ। ਸੰਤ ਜੀਉਇਤਿਆਦਿਕ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇਨੂੰ ਦੁਖ
ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਣ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸੁਭ ਸਾਫ਼। ਬਸਤ੍ਰਵਿਚ
ਜਲ ਪੁਣਕੇ ਧੀਰਜਵਾਨ ਹੋਕੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ।
ਏਹ ਅਸਾਂ ਬੁਧੀ ਦਵਾਰਾ ਜਾਣਕੇ ਉਤਮ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਛਣ

ਕੈਹ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

**ਦੋਹਰਾ ॥ ਤਨ ਪਟ ਜਲ ਕਰ ਸੁਧ ਹੈ ਬੁਧਿ
ਵਿਦਾਂਤ ਵਿਚਾਰ ॥ ਜੀਵ ਅਹਿੰਸਾ ਗੋ ਭਗਤ
ਮਨ ਨਿਰ ਵੇਦਹਿ ਧਾਰ ॥ ੩ ॥**

ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਜਲ ਦਵਾਰਾ ਸੁਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੁਧ ਬੁਧੀ
ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-ਜੀਵ ਅਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ
ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸੁਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਮਨ ਗੋ = ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ
ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ ਕਰਕੇ ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

**ਜਲ ਕਰ ਕਰਦਮ ਉਪਜ ਹੈ ਜਲ ਕਰ
ਪੰਕ ਵਿਨਾਸ ॥ ਮਨ ਕਰ ਉਪਜਤ ਪਾਪ ਕਿਲ
ਹੀ ਕਰ ਅਘ ਨਾਸ ॥ ੪ ॥**

ਜਲ ਦਵਾਰਾ ਹੀ ਚਿਕੜ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲ
ਦਵਾਰਾ ਹੀ ਉਹ ਚਿਕੜ ਰੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਦਵਾਰਾ
ਹੀ ਪਾਪ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦਵਾਰਾ ਹੀ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਲ ਦਵਾਰਾ ਹੀ ਕਰਦਮ = ਕੋਲ ਫੁਲ ਦੀ ਉਤਪਤੀ
ਅਤੇ ਜਲ ਕਰਕੇ ਪੰਕ = ਕੋਲ ਫੁਲ ਦਾ ਬਿਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੀ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਤੋਂ ਪਾਪ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

**ਜਲ ਬ੍ਰਤ ਮੰਤ੍ਰ ਸਨਾਨ ਤ੍ਰੈ ਜਪੀ ਤਪੀ ਬ੍ਰਤਮੰਤ੍ਰ ॥
ਜਲ ਸਨਾਨ ਗ੍ਰਸਤੀਨਕੋ ਪੂਜੈਉਭੈ ਨਿਰੰਤ੍ਰ ॥ ੫ ॥**

ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਪੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ੧. ਜਲ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ੨. ਬ੍ਰਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ੩. ਮੰਤਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ

(੨੬)

ਵਾਲਾ ਤਪੀ ਤਪ ਕਰੇ ਬ੍ਰਤੀ ਬ੍ਰਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ
ਗ੍ਰਹਸਥੀ ਜਲ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੂਜਨ ਤੋਂ
ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਜਲ ਨਾਏ ਨਾਏ ਨਹੀਂ ਅੰਤਸ
ਕਰਣ ਮਲੀਨ॥ ਸੁਰਾ ਪਾਤ੍ਰ ਕੋ ਵਾਰ ਸੋ ਧੋਏ
ਸੁਧ ਕਬੀਨ॥ ੬॥

ਜਲ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੀਦਾ
ਜੇਕਰ ਅੰਤਸਕਰਨ ਮਲੀਨ ਹੋਵੇ। (ਮਨ ਨਾਂ ਸੁਧ ਹੋਵੇ) ਜਿਵੇਂ
ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਸੋ ਵਾਰ ਧੋਣ ਤੋਂ ਭੀ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਗੁਰ ਕੀ ਭਗਤਿ ਸਤ ਤਪ
ਗੁਣ ਨਿਗ੍ਰਹ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰਬ ਪਰ ਸਪਤ ਹੈ
ਅੰਤਰ ਤੀਰਥ ਏਹ॥ ੭॥

ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ. ਸਚ, ਤਪ, ਗੁਣ
ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨੀ (ਦਯਾ ਕਰਨੀ) ਏਹ
ਸਤ ਅੰਤੀਵ ਤੀਰਥ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ॥ ਸੀਤਲ ਸੁਗੰਧ ਮੰਦ ਭੂਖਨ ਪ੍ਰਭੋ-
ਜਨ ਕੋ ਧਰਮ ਸ੍ਵਜਸ ਬਾਲੀ ਮੋਨਕੋ ਬਿਚਾਰੀ
ਹੈ॥ ਖਿਮਾ ਤਪਧਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਬਿਪ੍ਰਕੋ ਉਚਾਰੀ
ਨਿਜ ਪਤਿ ਬ੍ਰਤ ਨਾਰੀ ਧਨਦਾਨ ਪਾਤ੍ਰ ਭਾਰੀ
ਹੈ॥ ਉਪਸਮ ਗਯਾਨੀ ਪੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਅਮਾਨੀ
ਸੂਰ ਸੰਜਮ ਸ੍ਵਬਾਨੀ ਨਰਪਤਿ ਨੀਤ ਪਿਆਰੀ

ਹੈ ॥ ਦੇਹਕੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦ੍ਰਿਗ ਮ੍ਰਿਦੁਤਾ ਮਹਾਨਜਗ
ਭਗਵਾਨ ਪਾਦ ਭ੍ਰਿਗੂ ਬੰਦਨਾ ਹਮਾਰੀ ਹੈ ॥ ੮॥

ਠੰਡੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਚਲਣਾ ਏਹ ਪੌਣ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣਾ ਹੈ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਸ੍ਵੈਸ਼ ਸੁੰਦਰਾ ਹੈ। ਤਪੀਖਿਮਾਂ ਧਾਰੇ ਬਿਪ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਹੈ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾਂ ਸਮਝੇ ਧਨ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਨ ਕਰੇ ਗਿਆਨੀ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋਵੇ ਪੰਡਤ ਮਾਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ। ਸੂਰਮਾਸੰਜਮ ਅਰਥਾਤ ਸੂਰਮਤਾਈ ਕਰੇ ਪਰੰਤੂ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾਂ ਨਾ ਦਿਖਾਵੇ ਰਾਜੇ ਵਾਸਤੇ ਨੀਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਹੈ ਅਖੀਆਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਰਹਿਤ ਕਿਹੋ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਮਲਤਾਈ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ਭ੍ਰਿਗੂਲਤਾ ਵਾਲੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਹਨ ਤਿਨਕੋ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਸ੍ਵੈਯਾ ॥ ਧਨਵਾਨ ਖਿਮਾ ਧ੍ਰਿਤ ਜ੍ਯਾਂਨ ਤਪੀ
ਸ੍ਰੁਤਿ ਮੋਨ ਕੁਵਾਕ ਨਿਜੈ ਜਸ ਤੇ । ਪਰਕਾਮ
ਕੋਰੇਸਵੈ ਧਰੇ ਧਰਮਾ ਕਰ ਹੈ ਕਰੁਣਾ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ
ਪਸੁ ਤੇ ॥ ਪਰਖੇਦ ਸਹੇ ਨ ਸਹੇ ਪਰਖੇਦ ਯਥਾ
ਸੁਖ ਮੋਦ ਅਘੈ ਤਸਤੇ ॥ ਕਬਹੂੰ ਕਰਤੇ ਨ ਸਤੇ
ਦਸਤੇਹਸਤੇ ਹਸਤੇ ਸਵਰਗੇ ਬਸਤੇ ॥੯॥

ਧਨਵਾਨ ਖਿਮਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸ੍ਵੈਸ਼ਟ ਹੈ ਸੂਰਮਾ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਹੋਵੇ ਤਪੀ ਮੋਨ ਧਾਰੇ ਖੋਟਾ ਵਾਕ ਨਾ ਕਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਸ ਨਾ ਸੁਨੇ ਪਰਾਯਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਸ੍ਵੈ ਧਰਮ ਕਰੇ ਸਭ ਬੁਢੇ ਅਤੇ ਪਸੁ ਤੇ ਦਯਾ ਕਰੇ ਪਰ ਦੁਖ ਦੇਖ ਨਾ ਸਹਾਰੇ ਉਸਦਾ ਦੁਖ ਹਟਾ ਉਹਨਾਂਨੂੰ ਆਪ

(੨੮)

ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਵੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਹਸਦਾ ੨
ਹੀ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦੋਇਸਵਯੋਦੋਹਰੇ ਪਾਂਚਕਬਿਤ ਸੁ ਏਕ॥
ਅਸ੍ਰਛੰਦ ਚਿਤਕਸਟ ਕੋ ਕਰ ਹੈ ਨਸਟ ਖਿਲੇਕ॥

ਦੋ ਸ੍ਰੋਯੋ ਪੰਜ ਦੋਹਰੇ ਇਕ ਕਬਿਤ ਏਹ ਅਠ ਛੰਦ ਚਿਤ ਦੇ
ਕਸਟ ਨੂੰ ਇਕ ਖਿਣ ਵਿਖੇ ਨਸਟ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਤਾਸੁ ਚਤੁਰਥੇ
ਧਯਾਇ ॥ ਗਿਆਨ ਨਿਰੂਪਿਓ ਤਾਸ ਮੈਂ ਕਵਿ
ਹਰਿਦਿਆਲ ਸੁਭਾਇ ॥

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਧਯਾਯ ਸਮਾਪਤ ਹੋਯਾ ਉਸ ਵਿਚ
ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਵੀ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਥ ਪੰਜਵਾਂ ਅਧਿਆਇ

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਥ ਪੰਚਮ ਅਧਯਾਇ ਮੈਂ ਬਰ-
ਨਨ ਕਰੈਂ ਵਿਚਾਰ॥ ਖਸਟ ਛੰਦ ਚਿਤ ਚੰਦ ਜਨ
ਸ੍ਰਤਿਧਰ ਸੁਨੋ ਉਦਾਰ॥

ਪੰਜਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿਖੇ ਵਿਚਾਰ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ
ਦੇ ਛੇ ਚੰਦ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਕਰ ਅਤੇ ਕੋਲ ਫੁਲ ਵਾਂਙੂ ਖਿੜਾਉਣ ਵਾਲੇ
ਹਨ ਬੁਧੀ ਜਨੋ ਧਿਆਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣੋ।

ਚੌਪਈ॥ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦਾਨ ਕਰੇ ਧਨ॥
ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰ ਗੌਰਵ ਨਹ ਜਨ॥ ਸਭਤੇਉਚੇ
ਬਾਰਦ ਜੈਸੇ ॥ ਬਾਰਧ ਅਧੇ ਭਏ ਪੁਨ ਤੈਸੇ॥ ੨ ॥

(੨੬)

ਵਡਿਆਈ ਕਰੋਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਾਨ ਕਰੋ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ
ਦਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਭ ਤੋਂ
ਉਚੇ ਬਦਲ ਜਿਵੇਂ ਹਨ ਉਹ ਜਲ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਚਤਾ ਨੂੰ
ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਮੁੰਦਰ ਜੋ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈ
ਫੇਰ ਵੀ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਥਲੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਸੋਚਣਾ ॥ ਜਯੋਂ ਇਕ ਬਾਪੀ ਤੋਇ ਈਖ
ਸੰਗ ਮਿਲੁ ਮਧੁਰ ਅਤਿ ॥ ਕਟਤਾ ਨਿੰਮ
ਸਮੋਇ ਭੋਜਨ ਪਾਤ੍ਰ ਕੁਪਾਤ੍ਰ ਤਿਉਂ ॥ ੩ ॥

ਜਿਵੇਂ ਖੂਹ ਦਾ ਜਲ ਕਮਾਦ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਮਿਠਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਨਿੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕੌੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਸਤਰਾਂ ਦਾਨ ਭੀ
ਅਧਕਾਰੀ ਅਨ ਅਧਕਾਰੀ ਵੇਖਕੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ ॥ ਫਲੀ ਭੂਤ ਦਾਨੰ
ਸੁਭੰ ਪਾਤ੍ਰ ਦੈਯੋ ॥ ਜਬਾ ਬੀਜ ਬੋਯੋ ਸੁਖੇਤ੍ਰੈ
ਅਖੈਯੋ ॥ ਕੁਪਾਤ੍ਰੈ ਮਝਾਰੀ ਦਯੋ ਦਾਨ ਐਸੇ ॥
ਕੁਖੇਤ੍ਰੈ ਮਝਾਰੀ ਬੋਯੋ ਬੀਜ ਜੈਸੇ ॥ ੪ ॥

ਸੁਭ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਦਾਨ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਅਛਾ ਫਲ ਦੇਂਦਾ ਜੈਸੇਬੀਜ
ਬੀਜੀਏ ਓਹਾ ਜੇਹਾ ਵੱਢੀ ਦਾ ਹੈ । ਕੁਪਾਤ੍ਰ = ਖੋਟੀ ਜਗਾ ਤੇ ਦਾਨ
ਦੇਣਾ ਏਸਤਰਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਲਰੀ ਜਮੀਨ ਵਿਚ ਬੀਜ ਬੀਜਨਾਂ ਹੈ ।

ਛੰਦ ॥ ਯੱਗਯ ਸੇਖ ਮੁਨਿ ਭੁਕਤਿ ਸੇਖ ਵਰ
ਇਹ ਦੋਇ ਭੋਜਨ ॥ ਪਾਪ ਤਯਾਗੈ ਜਵਨ ਵਹੀ
ਹੈ ਬੁਧਿ ਮਾਨ ਜਨ ॥ ਉਪਮਾ ਕਰਹਿ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ
ਧ੍ਰਿਸਟ ਸੋ ਮਿਤ੍ਰ ਮਹਾਂਬੀਰ ॥ ਦੰਭ ਬਿਨਾਂ ਜੋਧਰਮ

ਧਰਮ ਵਹ ਕਹੈ ਮੁਨੀਸਰ ॥ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਗਤ
ਮੈਂ ਜਾਨ ਨਿਜ ਇਸ੍ਰ ਬਿਨਾਂ ਦਿਸਟੇ ਨ ਅਨ ॥
ਪੁਨ ਸਾਧ ਵਹੀ ਜਗ ਜਾਨੀਏ ਜਾਂਕੇ ਨਹੀਂ
ਉਪਾਧ ਮਨ ॥

ਯੱਗ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬਚਿਆ ਭੋਜਨ
ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਭੋਜਨ ਹਨ ਜੋ ਪਾਪ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਓਹੀ ਹੀ ਬੁਧੀ
ਮਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਕੰਡ ਪਿਛੇ ਜੋ ਉਪਮਾ ਕਰੇ ਉਹ ਮਿਤਰ ਹੈ, ਦੰਭਬਿਨ
ਜੋ ਧਰਮ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਮੁਨੀਜਨ ਕੋਂ ਹਦੇ ਹਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ
ਭਗਤ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਲ ਨਾ
ਦੇਖੇ ਸੰਤ ਜਨ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਪਾਧ
ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਵਯਾ ॥ ਜਬਧਾਰ ਤ੍ਰਿਦੰਡ ਫਿਰੇ ਨਗਨਾ
ਮੁਖ ਉਪਰ ਸੀਸ ਜਟਾਨ ਧਰੇ ॥ ਅਥਵਾ ਗਿਰ
ਕੰਦਰ ਬੀਚ ਬਸੇ ਸਿਲਪੈ ਥਿਤ ਹੈ ਥਿਤ ਬ੍ਰਿਛ
ਤਲੇ ॥ ਤਤ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਪਢੇ ਉਪਵਾਸ
ਧਰੇ ਤੀਰਥੋਂ ਵਿਚਰੇ ॥ ਮਨ ਮੈਂ ਜਬ ਭੋਗਨ
ਕੀਰਤਿ ਹੈ ਤਬ ਏ ਸਬਕਿੰਤਰ ਨਾਹਿ ਕਰੇ ॥੫॥

ਬਾਹਰੋਂ ਜੋ ਤ੍ਰਿਦੰਡ ਧਾਰ ਨੰਗਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਗਲੇ
ਭਗਤ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਰਹੇ ਅਥਵਾ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸੇ
ਜਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹੇ ਬ੍ਰਿਛ ਥਲੇ ਖਲੋਤਾ ਰਹੇ । ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ
ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹੇ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਭੋਗਾਂ ਦੀ

ਇਛਾ ਹੈ ਤਾ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਨਾ ਕਰੇ ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਨਿਜ ਮਾਤ ਜਿਵੇਂ ਪਰ ਨਾਰਿ
ਭਜੇ ॥ ਪਰ ਕੋ ਧਨ ਲੋਸਟ ਸਮਾਨ ਤਜੇ ॥ ਸਭ
ਜੀਵ ਸ੍ਰਯੰ ਸਮ ਦੇਖਤ ਜੋ ॥ ਵਹਿ ਵੈਸਨਵ ਹੈ
ਇਵ ਪੇਖਤ ਸੋ ॥ ੬ ॥

ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਵਤ ਜਾਣੇ ਪਰਾਏ
ਧਨ ਨੂੰ ਲੋਹਾ ਜਾਣਕੇ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਕੋ ਜੇਹਾ
ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੈਸ਼ਨਵ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਭਗਤ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਕ ਚੋਪਈ ਇਕ ਸੋਰਠਾ ਏਕ ਭੁਜੰਗ
ਪ੍ਰਯਾਤ ॥ ਏਕ ਛਪਾ ਤੋਟਕ ਇਕੋ ਏਕ ਸਵੈਯਾ ਜਾਤ ॥

ਇਕ ਚੋਪਈ, ਇਕ ਸੋਰਠਾ ਇਕ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛਪਾ
ਇਕ ਤੋਟਕਾ ਅਤੇ ਇਕ ਸ੍ਰੇਯਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਤਿਹ ਪੰਚਮ
ਅਧਿਆਇ ॥ ਤਾ ਮੈਂ ਕਹਯੋ ਵਿਚਾਰ ਸਭ ਕਵਿ
ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁਭਾਇ ॥ ੫ ॥

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਧਯਾਯ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ
ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਥ ਛੇਵਾਂ ਅਧਿਆਯ

ਦੋਹਰਾ ॥ ਚਤੁਰਾਗਤ ਗਤਿ ਨਰਨ ਕੀ
ਕਹੇਂ ਛੇਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ॥ ਪਾਂਚ ਸਵੈਯੇ ਤਾਸ ਕੇ
ਚਤੁਰਨ ਚਿਤ ਬਿਗਸਾਇ ॥

ਨਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਗਤੀਆਂ ਛੇਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ । ਏਸਦੇ ਪੰਜ ਸ੍ਰੋਧੇ ਚਤੁਰ ਦੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

**ਸਵੈਯਾ ॥ ਕਵਿਤਾ ਧਿਖਣਾ ਅਤਿ ਸੈ ਜਿਨ
ਕੀ ਪੁਨ ਜਾਸ ਕਲੇਵਰ ਰੋਗ ਬਿਲਾਯੋ॥ਅਬਲਾ
ਅਨ ਰਾਗ ਕਰੈ ਜਿਨ ਕੋ ਪੁਨ ਹਾਟਕ ਲਾਭ
ਜਿਸੇ ਅਧਿਕਾਯੋ॥ ਸੁਪਨੇ ਕੇ ਮਝਾਰ ਸੁਚੇਤ
ਰਹੈ ਪੁਨ ਸਾਜਨ ਮੈਂ ਅਤਿਸੈ ਜਸੁ ਛਾਯੋ ॥ ੧ ॥**

ਕਵਿਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁਧੀ ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਜਿਸਨੂੰ ਸੋਇਨਾਂ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸੁਪਨੇ ਵਿਖੇ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਜਣਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸਦਾ ਜਸ ਛਾਯਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਤ ਲਛਣ ਹਨ ਉਹ ਸਵਰਗ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਆਯਾ ਹੈ।

**ਦਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਦੀਵ ਕਰੇ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵ
ਭਜੇ ਚਿਤੁਲਾਈ ॥ ਜਾਸ ਗਿਰਾ ਮਧੁਰੀ ਅਤਿਸੈ
ਨਿਤ ਸੇਵਤ ਜੋ ਧਰਮੀ ਨਰੁਤਾਈ ॥ ਜਾ ਜਨਕੇ
ਮਨ ਮੈਂ ਨਿਤ ਹੀ ਗੁਨ ਚਾਰ ਬਿਰਾਜਤ ਏ
ਦੁਖ ਦਾਈ ॥ ਤੇ ਨਰ ਭੂਮਿ ਬਿਰਾਜਤ ਹੀ
ਸੁਰਗੇ ਬਸ ਹੈਂ ਸਹਿਸੇ ਨਹਿ ਰਾਈ ॥ ੨ ॥**

ਜੋ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਹੀ ਦਾਮ ਦਾ ਪਰਸੰਗ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ ਲਾਕੇ ਯਾਦ ਕਰੇ ਜਿਸਦੀ ਬਾਣੀ ਮਿੱਠੀ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਧਰਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਏਹ ਚਾਰ ਗੁਣ ਹਨ

(੩੩)

ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭੂਮੀ ਉਤੇ ਵਸਦਾ ਹੀ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਏਹਦੇ ਵਿਚ ਰਤੀ ਭਰ ਭੀ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਲੋਭ ਕੀ ਅੰਸ ਨਹੀ ਜਿਸਕੇ ਨਿਤ ਦਾਨ
ਦਯਾ ਮਦ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵੈ ॥ ਆਨਨ ਜਾਸ
ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਦਾ ਪੁਨ ਕੋਮਲ ਜਾਸ ਸੁਭਾਵ ਲਖਾਵੈ॥
ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਜਨਨੀ ਸਵਿਤਾ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਰੰਤਰ
ਜੋਉ ਨਿਵਾਵੈ ॥ ਜਾ ਮਨ ਏ ਗੁਣ ਪਾਚ ਬਸੈ
ਨਰ ਕਾ ਤਨ ਤਯਾਗ ਨਰੂ ਤਨ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥

ਲੋਭ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਜੇਹੜਾ ਦਾਨ ਦਇਆ
ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਰਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੁਖ ਸਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਸੁਭਾਵ ਜਿਸਦਾ ਕੋਮਲ ਜਾਣੀ ਦਾ ਹੈ ਸੰਤ ਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਨਿਤਹੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਏਹ ਪੰਜ ਗੁਣ
ਹਨ ਉਹ ਮਨੁਸ਼ਾ ਦੇਹੀਨੂੰ ਛਡਕੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਚਾਹਿ ਘਨੀ ਜਿਨਕੇ ਮਨ ਮੈ ਪੁਨ ਜੋ ਨਰ
ਨੀਤ ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਭਾਗਤਿ ॥ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਮੂੜ
ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨਿਜਮਿਤ੍ਰਨ ਠਾਗਤਾ॥ ਜੋ
ਨਰ ਆਲਸ ਵੰਤ ਰਹੈ ਪੁਨਿ ਜਾਸ ਸਦਾ ਖੁਧਿ-
ਆਦਿਕਲਾਗਤ ॥ ਏ ਖਟ ਲਖਨ ਜਾਸ ਵਿਖੇ
ਵਹਿ ਟੇਢਨ ਜੋਨਨ ਤੇ ਨਰ ਆਗਤ ॥ ੪ ॥

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਇਛਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤ ਸੰਤੋਖ
ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਖੇ ਅਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ

(੩੮)

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਦੀ ਲਗੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਔਗਣਾਂ
ਵਾਲਾ ਟੇਢੀਆਂ ਜੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫੇਰ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਾਂਧਵ ਮਾਹਿ ਵਿਰੋਧ ਸਦਾ ਅਤਿ ਸੈ ਕਰਿ
ਦੇਹ ਸਰੋਗ ਰਹੇ ॥ ਮੂਰਖ ਜੰਤ ਕੁਸੰਗਤਿ ਹੈ
ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸਭਾਵ ਸਦੀਵ ਅਹੇ ॥ ਜਾਸ ਸਦੀਵ
ਗਿਰਾ ਕਟੁਕੀ ਇਹ ਪਾਂਚ ਕੁਲੱਖਣ ਜਾਸ ਗਾਹੇ ॥
ਤੇ ਨਰ ਤਜਾਗ ਅਹੇ ਨਰਕਾ ਨਰ ਦੇਹ ਲਈ
ਹਰਿਦਯਾਲ ਕਹੇ ॥ ੫ ॥

ਸਰਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਸਦਾ ਰੋਗ ਵਾਲਾ ਰਹੇ
ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਰੋਧੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸਦੇ ਬਚਨ ਕੌੜੇ ਹੋਣ
ਏਹ ਪੰਜ ਕੁਲਛਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਨ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀ ਕੈਂਹਦੇ ਹਨ
ਉਹ ਨਰਕ ਛਡਕੇ ਨਰ ਬਣਿਆਂ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਨਰਕੇ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਤਾਸ
ਖਸਟਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ਚਤੁਰਾਗਤ ਲੱਖਣ ਕਹੇ
ਕਵਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁਨਾਇ ॥ ੬ ॥

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਛੇਵਾਂ ਅਧਯਾਯ ਸਮਾਪਤ ਹੋਯਾ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਚਤੁਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਦੇ ਲਛਣ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀਨੇ ਕੈਂਹ ਸੁਨਾਏ ਹਨ ।

ਅਬ ਸਪਤਮ ਅਧਿਆਇ

ਦੋਹਰਾ ॥ ਵਾਕ ਨਿਰੂਪਣ ਅਬ ਕਰੇ ਸਪਤਮ
ਧਯਾਇ ਮਝਾਰ ॥ ਛੰਦ ਰੁਦ ਮਤਿ ਛੁਦ੍ਰਕੋ ਕਰਤ

ਸਮੁਦ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ॥

ਸਤਵੇਂ ਧਯਾਯ ਵਿਖੇ ਵਾਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗੇ ਏਸਦੇ
ਯਾਰਾਂ ਛੰਦ ਹਨ ਘਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਨ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ।
ਮੰਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਤਪ ਦਾਨ ਜਪ ਬਾਂਧਿਵਾਦਿਜੇਆਹਿ॥
ਜੇਨਰਪੀੜਤਕਾਲ ਕਰਕੋ ਰਖਯਕ ਨਹਿਤਾਹਿ॥

ਮੰਤ੍ਰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਪੀ ਤਪੀ ਦਾਨੀ
ਹੋਵੇ ਪਰ ਜਦ ਮਨੁਸ਼ ਦੇ ਸਿਰਤੇ ਮੌਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜਦ
ਕਾਲ ਉਸਨੂੰ ਪੀੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਖਯਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ।

ਸੁਖਕਰ ਬੰਧਤ ਕਰਮ ਮਹਿ ਤਿਹਦੁਸਤਰ ਫਲ
ਹੋਇ॥ਹਸਤੀਧਾਰੇਗਰਭਕੋਤਜਤਰੁਦੰਤੀ ਸੋਇ॥

ਜੀਵ ਸੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਤਿਸਦਾ
ਫਲ ਖੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਹਸਦੀ ਹੋਈ ਗਰਭ ਨੂੰ
ਧਾਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਸੂਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੀੜਾ ਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ।

ਜੀਵਕਰਮ ਆਪੇ ਕਰੇ ਆਪੇਤਿਹ ਫਲ ਭੁਕਤਿ॥
ਆਪ ਰਮਤਸੰਸਾਰਮਹਿ ਆਪੇ ਤਿਹਤੇਮੁਕਤਿ॥

ਜੀਵ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਤਿਸਦੇ
ਫਲ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾਹੈ ਜੇਭਜਨ
ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਦੁਖਮੈਂਮਿਥਯਾ ਭਾਵਨਾ ਸੁਖਦ ਭਾਵਨਾ ਸਤ ॥

ਗਿਆਨਭਾਵਨਾ ਕਰਮ ਕਰ ਨਿਸਚੈ ਸਕਲ ਨ

ਸਤ ॥ ਦੁਖ ਮੇਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਜਗਤ ਝੂਠਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖ
ਸਮੇਂ ਸਚ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਗਿਆਨ ਦੀ ਇਛਾ ਭਾਵਨਾ ਕਰਕੇ

(੩੬)

ਕਰਮਕਰਦਾ ਹੈ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਲੈ ਕਿ ਸਭ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਝੂਠੀ ਹੈ ।
ਸੁਭਗੁਣ ਅਵਸਰ ਕੇ ਪੜੇ ਸੋਭਾ ਵੰਤ ਮਨਾਕ ॥
ਗਮਨਕਾਲਬਾਮਾਂਗਜਯੋਮੰਗਲਗਾਰਧ ਪਵਾਕ ॥

ਬਾਲ ਉਮਰ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗੁਣ ਸਿਖਣਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸਤਰਾਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਧਰੇ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਖੋਤਾ
ਜੇ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਹੀਂਗੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸਵੈਯਾ ॥ ਜਬ ਭਾਨੁ ਉਦੈ ਦਿਸਪਸਚਮ ਹੈ
ਪੁਨ ਮੇਰੁ ਚਲੈ ਅਤਿ ਸੈ ਜਬ ਹੀ ॥ ਗਿਰ ਸ੍ਰਿੰਗ
ਸਿਲਾ ਜਬ ਹੈ ਪਦਮਾ ਅਗਨੀ ਅਤਿ ਸੀਤਲ ਹੈ
ਕਬਹੀ ॥ ਸਭਕੇ ਅਤਿਸਾਜਨ ਸੰਤਜਨਾਵਹਿ ਝੂਠ
ਗਿਰਾ ਨ ਕਹੈਂ ਕਬਹੀ ॥ ਤਜਸਾਂਤਰਿਦੇ ਧਰ ਸੰਤ
ਗਿਰਾ ਸੁ ਸਮਾ ਅਬ ਹੀ ਅਬ ਹੀ ਅਬ ਹੀ ॥ ੬ ॥

ਸੂਰਜ ਪਛਮ ਵੱਲ ਦਿਸੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਹਿਲਣ ਲੱਗਪਏ
ਜੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਕੋਲ ਫੁਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਗ ਨੰਢੀ ਹੋ
ਜਾਵੇ ਪਰ ਜੋ ਸੰਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬਿਕੇ ਜੇਹੇ ਹਨ ਕਦੇ ਭੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ
ਬੋਲਣਗੇ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੋ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ
ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈ ਹੁਣੇ ਹੀ ਵੇਲਾ ਹੈ । ਵੇਲਾ ਹੈ । ਵੇਲਾ ਹੈ ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਬੁਧਿ ਕੋ ਫਲ ਸਾਰ ਬਿਚਾਰ
ਗਹੈ ॥ ਤਨ ਕੋ ਫਲ ਸਾਰ ਬ੍ਰਤਾਦਿ ਗਹੈ ॥ ਧਨ
ਕੋ ਫਲ ਸਾਰ ਸੁ ਪਾਤ੍ਰ ਦਿਜੈ ॥ ਫਲ ਸਾਰ ਗਿਰਾ
ਸਭ ਪ੍ਰੀਤ ਕਿਜੈ ॥ ੭ ॥

(੩੭)

ਬੁਧੀ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਸੋਚਕੇ ਗਲ ਕਰੋ ਸਰੀਰ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਕਿ
ਵਰਤ ਆਦਿਕ ਰਖੇ ਧਨ ਦਾ ਫਲ ਸੁਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਈਏ ਬਾਣੀ ਦਾ
ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੋ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਜੋ ਆਨਨ ਹੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਿਨ ਬਿਨ
ਤੰਬੂਲ ਜੋ ਆਸ ॥ ਸੁਭ ਬਾਨੀ ਬਿਨ ਬਦਨ ਜੋ
ਮੁਖ ਨਰੰਧ੍ਰ ਲਖ ਤਾਸ ॥ ੮ ॥

ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਾਨ ਖਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੋ ਮੁਖ
ਸੁਭ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ਸੋ ਮੁਖ ਧਰਤੀ ਵਿਖੇ ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੱਡ ਦੀ
ਨਿਆਈ ਹੈ । ਸਵੈਯਾ ॥ ਜੋ ਨਰ ਹੈ ਸਮਰਥ ਤਿਸੇ
ਪ੍ਰਥ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਯਾ ਜਗ ਮਾਹੀ ॥ ਮਾਨੁਖ
ਉਦਮਵੰਤ ਜੁ ਹੈ ਤਿਨਕੋ ਕਛੁ ਦੂਰਿਅਹੈ ਜਗ
ਨਾਹੀਂ ॥ ਜੋ ਗੁਣ ਮਾਣ ਪੁਮਾਨ ਗਹੇ ਪਰਦੇਸ
ਤਿਸੇ ਕੁਛ ਨਾਦਰਸਾਹੀਂ ॥ ਜੋ ਮਧੁਰੋ ਸੁਭ ਵਾਕ
ਭਨੇ ਸਭ ਮੀਤ ਤਿਸੈ ਜਨ ਕੋ ਨ ਦੁਖਾਹੀ ॥ ੯ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਮਰਥ ਜੱਗ ਵਿਖੇ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਠਨ
ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਦਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਸ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ ਇਕੋ ਜਹੇ ਹਨ ਤਿਸਨੂੰ ਹੋਰ
ਕੁਛ ਨਜਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਉਸਦੇ ਸਭ
ਮਿਤਰ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ।

ਦੋ ॥ ਪ੍ਰਿਯ ਬਚਨ ਨਕੋ ਬੋਲਤੇ ਹੋਤ ਪ੍ਰਮੋਦ ਤਿਭੋਨ ॥
ਤਾਂਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਨੀ ਭਨੇ ਯਾ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ ਕੋਣ ॥

(੩੮)

ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਤੈ ਲੋਕ ਵਿਚ
ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਮਿਠੀ ਬਾਣੀ ਬੋਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਏਸ ਵਿਚ
ਕੀ ਸੁਮਤਾਈ ਹੈ ?

ਚੋਪਈ॥ ਸੱਤ ਬਚਨ ਅਰ ਪਯਾਰੋ ਜੋਈ ॥ ਬੁਧਿ
ਮਾਨ ਜਨ ਭਾਖੇ ਸੋਈ॥ ਪ੍ਰਿਯ ਨ ਹੈ ਪੁਨ ਵਾਕ
ਸੱਤ ਹੈ॥ ਕਹੈ ਨਾਹਿ ਸੇ ਸ਼ਬਦ ਮਤਿ ਹੈ ॥ ੧੧॥

ਸਚੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰੀ ਗਲ ਹੋਵੇ ਅਜੇਹੀ ਗਲ ਕਰਨਵਾਲਾ
ਬੁਧੀਮਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਪਿਆਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੱਚੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸ਼ਬਦ
ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਕਹੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਭੀ ਬੁਧੀਮਾਨ ਹੈ ।

ਲਾਗੇ ਮਧੁਰ ਝੂਠ ਹੈ ਵਾਂਕੋ॥ ਨਾਹਿ ਕਹੂੰ
ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਖੇ ਤਾਂਕੋ॥ ਏਹ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਸੰਤਨ
ਕੋ ॥ ਇਨ ਅਨੁਗਾਮੀ ਯੋਗ ਜਨਨਕੋ ॥ ੧੨॥

ਗਲ ਝੂਠੀ ਅਤੇ ਮਿਠੀ ਭੀ ਹੋਵੇ ਏਹ ਕਦੇ ਨਾ ਕਹੇ ਪੁਰਾਤਨ
ਧਰਮ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਏਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗ ਨੂੰ ਚਲਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦੋਸਤ ਚੋਇਕ ਤੋਟ ਕਿਕ ਉਭੈ ਸਵਯੇ ਜਾਨ।
ਬ੍ਰਿਤ ਇਕਾਦਸ ਬ੍ਰਿਤਕੀ ਮੈਲ ਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਦਾਨ॥

ਸਤ ਦੋਹਰੇ ਇਕ ਚੋਪਈ ਇਕ ਤੋਟਕ ਦੋ ਸਵੈਯੇ ਜਾਨ ਲੋ
ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਯਾਰਾਂ ਛੰਦ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਤਿਸ੍ਰੀਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀਤਾਸ ਸਪਤਮੋ ਧਯਾਇ॥
ਤਾਮੈਂ ਵਾਕਨਿਰੂਪਯੋਕਵਿਹਰਿਦਯਾਲਸੁਭਾਇ१

ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਦਾ ਸਤਵਾਂ ਅਧਯਾਯ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ
ਇਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਵਾਕ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(੩੯)

ਅਥ ਅੱਠਵਾਂ ਅਧਿਆਇ

**ਦੋਹਰਾ ॥ ਉਦਮ ਵਰਨੇ ਅਸਟਮੇ ਦ੍ਵਾਦਸ ਛੰਦ
ਸਰੋਜ ॥ ਜਾਕੇ ਮਨ ਅਲਿ ਲੇਤ ਰਸ ਤਾਂਕੇ
ਸਿੱਧ ਮਨੋਜ ॥ ੧ ॥**

ਅਠਵੇਂ ਧਿਆ ਵਿਖੇ ਉਦਮ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂਗੇ ੧੨ ਛੰਦਾਂ
ਦੁਆਰਾ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਨੇ ਭੋਰਾ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਸ ਲੈ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ
ਦੇ ਸਭ ਕਾਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

**ਉਦਮ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਿਲੈ ਕੀਰਤਿ ਤਯਾਗੈ ਹੋਤ ॥
ਬੁਧਿਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਵਿਦਿਆ ਭਿਆਸ ਉਦੋਤ ॥**

ਉਦਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲਛਮੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਛਮੀ ਦੇ
ਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬੁਧੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ
ਵਿਦਿਆ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ।

**ਉਦਮ ਕੰਡੂ ਕਲੈ ਮਦ ਜਆ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਹਾਰਾ ਭੋਗ
ਨੀਂਦ ਨਵ ਸੇਵਤੇ ਵਧੈ ਪ੍ਰਲੈ ਜਿਉਂ ਵਾਰ ॥ ੩ ॥**

ਉਦਮ, ਖੁਰਕ, ਕਲੇਸ਼, ਸ਼ਰਾਬ, ਜੂਆ, ਪ੍ਰੀਤੀ ਪਰੇਮ
ਖਾਣਾ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਕਰਨਾਂ ਨੀਂਦ ਏਹ ਨੌਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਲੈ ਦੇ ਜਲ
ਵਾਕਰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵਧਾਈਏ ਓਨੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ ।

**ਉਦਮ ਉਤਮ ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਤ ਭਯੋ ਸੁ ਸਤ ਸਮਾਨ ॥
ਆਲਸ ਸਤ ਰੂਮਿਤ੍ਰ ਜਿਉਂ ਉਭੈ ਵਿਪਰਜੈ ਗਯਾਨ ॥**

ਉਦਮ ਉਤਮ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸ਼ਤ੍ਰੂ
ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਲਸ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਹੈ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ

(੪੦)

ਕਿਉਂ ਜੋ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਭੀ ਉਦਮ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਰੇ
ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਉਦਮ ਵੇਲੇ ਆਲਸ ਕਰਨਾ ਏਹ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਹੈ
ਉਹ ਭੀ ਮਿਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਉਲਟੇ ਗਿਆਨ ਹਨ ।

ਵਿਦਿਆਸੇਵਵਪਾਰਕ੍ਰਿਖ ਇਨਕਰ ਜਿਹ ਬ੍ਰਿਤ
ਹੋਇ॥ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਰਪ ਕੇ ਡੰਗਜਿਉਂਕਰਨ ਯੋਗ

ਦਿੜੁ ਸੋਇ ॥ ਵਿਦਯਾ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਵਪਾਰ ਕ੍ਰਿਸਾਨਾਂ ਕੰਮ ਏਹ
ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋਵੇ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗ ਦਾ ਛੇਤੀ ਅਲਾਜ
ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਏਵੇਂ ਹੀ ਏਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲਓ ।

ਸੋ ਤਠਾ॥ਅਭਯਾਗਤਰੀਖਾਦਿਖੇਤੀ ਕਰ ਦਾਰਿਦ੍ਰ

ਕੋ॥ਅਬਲਾਕੋ ਦਰਬਾਦਿ ਤਥਾ ਸਾਸਤ੍ਰਕਰ ਸਭਾ

ਜਿਤ ॥ ਭਿਖਾਰੀ ਭਿਖਿਆ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੀਰ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀ

ਕਿਰਸਾਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਨ, ਏਵੇਂ ਹੀ
ਸਾਸਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸਭਾ ਜਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਜਾਗ੍ਰਤ ਹਤ ਹੈ ਤ੍ਰਾਸ ਦੁਰਭਿਖਨਾਸੈ ਸਸੀ ਕਰਾ

ਕਲੰਮੋਨ ਕਰ ਨਾਸਤਥਾ ਜਾਪਕਰਪਾਪਹਤਾ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਭੈ ਜਾਗਣ ਤੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੰਨ
ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਲਹਾ ਚੁਪ ਤੋਂ ਨਾਸ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਏਵੇਂ ਹੀ ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਦੇਵ ਚਿਤਵਨੀ ਧਾਰ ਕਰ ਉਦਮ

ਤਯਾਗੈ ਨਾਂਹਿ ॥ਬਿਨ ਉਦਮ ਕਹੁ ਕੋਨਕੋਮਿਲੈ

ਤੇਲ ਤਿਲ ਮਾਂਹਿ ॥ ੮ ॥

(੪੧)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇਛਾ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ ਕਦੇ ਭੀ ਉਦਮ
ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡੇ ਬਿਨਾਂ ਉਦਮ ਦੇ ਦਸੋ ਖਾਂ ਕਿ ਤਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤੇਲ ਕਿਸ
ਤਰਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੈਯਾ ॥ ਸਭ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਕੇ ਅਰੰਭ ਵਿਖੇ ਬੁਧਿ
ਮਾਨ ਸਦਾ ਫਲਕੋ ਸਿਮਰੇ ॥ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਧਾਂਤ
ਕਰੇਗਮਨੰ ਜਿਨਕੋ ਫਲ ਕੂਰ ਸੁ ਦੂਰਹਰੇ॥ਜਿਹ
ਕਾਰਜ ਕੋ ਫਲ ਚਾਰੁ ਲਖੇ ਵਹਿ ਧਾਰ ਰਿਦੈ
ਤਿਨਮੋਂ ਵਿਚਰੇ ॥ ਸਭ ਕਾਜ ਕੇ ਆਦਿ ਵਿਚਾਰ
ਭਲੇ ਪੁਰਖੋਤਮ ਲਛਣ ਏ ਉਚਰੇ ॥ ੧੦ ॥

ਸਭਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਖੇ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਬੁਧੀਮਾਨ
ਫਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਵੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਅੰਤ ਤਕ ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਭਿਆ
ਨਕ ਹੋਵੇ ਉਸਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਕੰਮ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ ਹੋਵੇ
ਉਹ ਕੰਮ ਕਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਭਲੀ ਹੈ ਉਤਮ
ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਛਣ ਏਹ ਹਨ ।

ਦੋ:॥ਪ੍ਰਥਮੈਕਰਮਵਿਪਾਕਕੋਸਿਮਰੇ ਹੋਤ ਪ੍ਰਮੋਦ॥
ਜਰਤਧਾਮਕੇਸਾਂਤਹਿਤਆਦਿਕੂਪਸੁਭ ਖੋਦ॥੯॥

ਜੇ ਕੰਮ ਕਰੀਏ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੈਹਲੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਹੈ ਯਥਾ ਚੋਰੀ ਤੋਂ ਦੁਖ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਘਰਨੂੰ ਅੱਗ
ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੇਹੜਾ ਪੈਹਲਾ ਖੂਹ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਕੰਮ ਦਏਗਾ ਓਸੇ
ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਖੋਦਕੇ ਅੱਗ ਬੁਝ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਧਨ ਆਪਿ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੇ ਜਨ ਜੇ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਤ
ਨਮਿਤਹਿ ਉਤਮ ਤੇਈ ॥ ਸਵਿਤਾ ਬਿਤ ਸੋ ਜੁ

ਕਰੇ ਬਿਤਆਪਨ ਮਧਮ ਮਾਨੁਖ ਯਾ ਜਗਸੇਈ॥
ਪੁਨ ਆਪਨ ਜੀਵਕਾ ਜੋ ਕਰਹੈਂ ਜਨਨੀ ਧਨਕੈ
ਅਧਮੋਂ ਲਖ ਵੇਈ ॥ ਭਵ ਮੈਂ ਅਧਮਾਧਮ ਤੇਨਰ
ਹੈਂ ਧਨ ਯੋਖਤ ਸੋਤਨ ਪੋਖਤ ਜੇਈ ॥ ੧੧ ॥

ਆਪਣੇ ਗੁਜਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਆਪੇਹੀ ਧਨ ਕਮਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਉਤਮ ਹੈ ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਮਾਈ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਮਾਂ ਦੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਧਮ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਜੋ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਨੀਚ ਹੈ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦ੍ਰਵਯ ਦੁਖ ਮਯ
ਉਪਾਇ ਰਖ ਅੰਤ ਮੈਂ ॥ ਨਿਦਾਨ ਹੈ ਵਿਰੋਧ ਕੋ
ਸੁਮਾਤ ਤਾਤ ਜੰਤ ਮੈਂ ॥ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਧਾਮ ਕਾਮ
ਕੋ ਅਲੰ ਕ੍ਰਿਤੀ ਸਮਸਟ ਹੈ ॥ ਸੁਭਾ ਸੁਭੰ ਨਿਕੇਤ
ਭੀ ਤਥਾਪਿ ਤਯਾਗਿ ਸ੍ਰੇਸਟ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥

ਮਾਇਆ ਤਿੰਨ ਤਰਾਂ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ੧ ਖਟਨ ਵਿਚ ੨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ੩ ਜੇ ਕੋਈ ਚੋਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਸਨੂੰ ਹੀ ਮੁਕਾ ਜਾਵੇ ਏਹ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੀਆਂ ਵਿਖੇ ਮਾਯਾ ਸਭ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਕਾਮ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਏਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮਗਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਚੁੰਕੇ ਏਹ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਏਸ ਲਈ ਏਹਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ ਹੀ ਅੱਛਾ ਹੈ।

ਸੋਰਠਾ ॥ ਜੋਬਨ ਧਨ ਅਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਭਤਾ
ਚਾਰੋਂ ਪਰਮ ਰਿਪੁ ॥ ਦੇਤ ਅਨਰਥ ਇਕੋਕ

ਜਹਾਂ ਚਾਰ ਤਹਿ ਕਯਾ ਕਥਾ ॥ ੧੩ ॥

ਜੋਬਨ, ਧਨ, ਅਗਯਾਨਤਾ, ਵਡਿਆਈ ਏਹ ਚਾਰੇ ਵਡੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹਨ ਏਕ ਜਿਥੇ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬੜਾ ਅਨਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਲਾ ਜੇ ਚਾਰ ਅਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਬਣੇ ।

ਦੋ॥ ਖਟ ਦੋਹੇ ਤ੍ਰੈ ਸੋਰਠੇ ਉਭੈ ਸਵਯੇ ਜਾਨ॥ ਇਕ ਨਰਾਜ ਦ੍ਰਾਦਸ ਸਭੈ ਛੰਦਾ ਨੰਦ ਨਿਦਾਨ ॥ ੧੪॥
ਛੇ ਦੋਹੇ ਤਿੰਨ ਸੋਰਠੇ ਦੋ ਸਵਯੇ ਇਕ ਨਰਾਜ ੧੨ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਤਿਹ ਅਸਟਮ ਅਧਯਾਇ॥ ਤਾ ਮਹਿ ਉਦਮ ਵਰਨਯੋ ਕਵਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਬਨਾਇ ॥ ੮ ॥

ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਦਾ ਅਠਵਾਂ ਅਧਯਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਯਾ ਹਰਦਯਾਲ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਿਚ ਉਦਮ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਥ ਨੌਵਾਂ ਅਧਯਾਯ

ਦੋ॥ ਨੌਮੈ ਕਹੀ ਉਦਾਰਤਾ ਜਾਤੇ ਰਿਦਾ ਉਦਾਰ॥
ਧਨਨਿੰਦੈ ਬਿਨਦਾਨ ਜੋ ਸਾਤ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰ॥ ੧॥

ਨੌਵੇਂ ਧਯਾਇ ਵਿਖੇ ਉਦਾਰਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਸੁਭ ਹਨ ਧਨ ਦਾਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਹੈ ਉਸਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨਗੇ ਸਤਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ।

ਤੋਟਕਛੰਦ ॥ ਸਰਤਾ ਨ ਅਚੇ ਅਪਨੇ ਜਲਕੋ॥ ਨਾ ਕਦਾਪਿ ਭਖੇ ਬਿਖ ਸੈ ਫਲਕੋ॥ ਸਸਿਕੋਨਹਿ ਅਭੂ ਕਬੀਭਖਹੈ॥ ਧਨਤਿਉਪਰ ਹੇਤਬਛੇ ਰਖ ਹੈ॥ ੧॥

(੪੪)

ਨਦੀ ਅਪਨੇ ਜਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੀ ਬ੍ਰਿਖ ਆਪਣੇ ਫਲ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ । ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਸ਼ੇਸ਼ਟ
ਪੁਰਸ਼ ਧਨ ਰਖਦੇ ਹਨ ।

**ਦੋ: ॥ ਧਨ ਕੇ ਭਾਗੀ ਚਾਰ ਹੈਂ ਧਰਮ ਚੋਰ ਨਿਪ
ਆਗਾ ਕੋ ਪੈਂ ਤਾਂ ਪੈਂ ਭ੍ਰਾਤ ਤ੍ਰੈ ਕਰੈਂ ਜੁ ਜੇ ਸ੍ਰੈ ਤਯਾਗ ॥**

ਧਨ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗੀ ਹਨ ਧਰਮ, ਚੋਰ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਅੱਗ ਜੋ
ਪੁਰਸ਼ ਧਨ ਧਰਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਖਰਚਦਾ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਅਗਨੀ
ਦਬ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਅੱਗ ਸਾੜਦੀ ਹੈ ਰਾਜਾ ਡੰਡ ਲਾਕੇ
ਖੋਂਹਦਾ ਹੈ ਚੋਰ ਖੋਹ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

**ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਸਭ ਜਨ ਕਰਤ ਪਦਾਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ
ਪੁਨ ਤਿਹਰਖਯਾ ਕਰਤ ਉਪਾਇ ॥ ਉਤਮ ਰਖਯਾ
ਤਯਾਗ ਪਦਾਰਥ ਅਬ ਇਨ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸਟਾਤ
ਬਤਾਇ ॥ ਜਯੋ ਜਲ ਸਰਕੋ ਸੂਕੈ ਸਰਮੈਂ ਵਾ ਕ੍ਰਿਮ
ਹੈ ਵਾ ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਲਾਇ ॥ ਨਾ ਕ੍ਰਿਮ ਸੁਕੈਨ ਜਲ ਪਰ-
ਵਾਹਕ ਸੁਭਗ ਸ੍ਵਾਦ ਤਯੋਂ ਅਰਥ ਸੁਭਾਇ ॥ ੩ ॥**

ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ
ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਤਮ ਰਖਿਆ ਏਹ ਹੈ ਜੋ ਏਸਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਣ
ਏਸਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਤਲਾ ਸੁਕ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਈ
ਕ੍ਰਿਮ ਆਦਿਕ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਵਗਦਾ ਰਹੇ ਤੀ ਕਦੀ ਨਹੀਂ
ਪੈਂਦੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਦਾਨ ਕਰੀ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਉਕਤ ਦਸੇ ਹੋਏ
ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਦੋ: ॥ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੇ ਦਾਨ ਧਨ ਸੋਗੁਣ ਅਧਿਕ ਪਛਾਨ

ਬਿਨਾਦਾਨਜੋ ਦਰਬ ਹੈ ਸੋ ਬਨ ਸੁਮਨ ਸਮਾਨ ॥

ਧਨ ਅਕੱਠਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦਾਨ ਦੇ ਦੇਣਾ ਸੋ ਗੁਣਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਬਨ ਦੇ
ਫਲ ਜਿਵੇਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਭੀ ਧਨ ਦਾਨ ਤੋਂ ਵਿਅਰਥ ਹੈ।

**ਜਵਾਨ ਜਤੋਂਦ੍ਰਯ ਜਪਤਪੀ ਮ੍ਰਿਦੁ ਵਿਦ-
ਵਾਨ ਉਦਾਰ ॥ ਦੀਨ ਮਾਨ ਨਹਿ ਨਵ ਗੁਣੀ
ਹਰਿ ਬਪੁ ਤਾਸ ਜੁਹਾਰ ॥ ੫ ॥**

ਜਵਾਨ ਹੋਕੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤੇ ਜਪੀ ਤਪੀ ਰਿਧਵਾਨ ਬਣੇ
ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇ ਗਰੀਬ ਰਹੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਣੀ ਨੂੰ ਜੋ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਨ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

**ਸਵੈਯਾ॥ਸਿੰਧੁ ਅਗਾਧ ਅਹੇ ਲਵਣੋਦਿਕਤਦਪਿ
ਕਜਾ ਕਹੂੰ ਪਜਾਸ ਨ ਟਾਰੇ ॥ ਜਾਨੁਪ੍ਰਮਾਨਜੁਵਾਰ
ਸੁਚਾਰ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਰਨਾਰਿ ਮ੍ਰਿਗਾਦਿ ਕੀਹਾਰੇ ॥
ਨੈਕ ਧਨਾਢਿ ਤਥਾਪਿ ਬਡੇ ਅਰਥੀ ਬਜਰਥੇ
ਜਹਿ ਜਾਤ ਨ ਦੁਾਰੇ ॥ ਜਾ ਧਨ ਰਾਸ ਨਿਰਾਸਕ
ਭਿਛਕ ਸੋ ਧਨ ਕਜਾ ਚੁਵਤੀ ਛਤ ਧਾਰੇ ॥ ੬ ॥**

ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂ ਉਹ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ
ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੈ ਚੁੰਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਸਾਫਰਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਲਾਹੁੰਦਾ
ਪਰੰਤੂ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਵੈਹਣ ਵਾਲਾ ਜਲ ਸੁੱਸਟ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਆਏ
ਗਈ ਪਾਥੀ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਲਾਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਥੋੜੇ ਧਨ
ਵਾਲਾ ਬਹੁਤੇ ਧਨਵਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਥੋੜੇ ਧਨ ਵਾਲੇ
ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਅਨਾਥ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਧਨ
ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ

(੪੬)

ਕੀ ਉਸਨੂੰ ਚੋਟੀ ਛਤ ਹੇਠਾਂ ਧਰਨਾ ਹੈ।

ਹੈ ਸਰ ਸੇ ਸਿੰਧੁ ਤੇ ਸਰਸੇ ਰਤਨੋਦਿਕ ਖਾਨਨ
ਭੀ ਸਭ ਭਾਵੈ॥ ਪਯਾਸ ਸ੍ਰਮੀ ਪਥਕੀ ਜਨਕੇ ਸ੍ਰਮ
ਨਾਸਨ ਮੇਂ ਸਮਰਥ ਦਸਾਵੈ॥ ਸੇ ਸਰ ਜਯੋਂ ਧਨ
ਨੈਕ ਧਨੀ ਜਿਹ ਦ੍ਵਾਰਹਿ ਤੇ ਸਭ ਕੇ ਵਰਸਾਵੈ ॥
ਸਿੰਧੁ ਧਨੀ ਕਹੂੰ ਦੈ ਨ ਕਨੀ ਕਿਧੋ ਪਕਬ੍ਰਨੀਪਰ
ਪੀਸ ਕਿ ਲਾਵੈ ॥ ੭ ॥

ਸੁਸ਼ਟ ਹੈ ਤਲਾਓ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਭਾਵੇਂ
ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਖਾਰਾ ਹੈ ਕਿਸੇਦੀ ਪਿਆਸ
ਨਹੀਂ ਲਾਹੁੰਦਾ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਥੋੜੇ ਧਨ ਵਾਲਾ ਤਲਾਓ ਦੀ
ਨਿਆਈਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਕਿਉਂ
ਜੋ ਥੋੜੇ ਧਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ
ਓਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਤ ਦੇ ਦੁਆਰਿਓਂ ਸਭ ਖਾਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨੂੰਕੀ
ਫੋੜੇ ਤੇ ਰਗੜਕੇ ਲਾਉਣਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਇਕ ਤੋਟਕ ਤ੍ਰੈ ਦੋਹਰੇ ਏਕ ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥
ਉਭੇ ਸਵੈਯੇ ਧੀਰਜਨ ਸਤ ਸਲੋਕ ਚਿਤ ਚੰਦ ॥ ੮ ॥

ਇਕ ਤੋਟਕਾ ਤ੍ਰੈ ਦੋਹਾ ਇਕ ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ ਦੋ ਸਵਯੇ ਸਤ
ਸਲੋਕ ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੰਦ ਵਰਗਿਆਂ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਤਿਹ ਨੌਮੇ ਅਧਯਾਇ ॥
ਉਤਮਕਹੀ ਉਦਾਰਤਾਕ ਵਿਹਰਿ ਦਯਾਲ ਸੁਭਾਇ ॥

ਕਵੀ ਹਰ ਦਿਆਲ ਜੀ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਅਧਯਾਇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ

ਤਰਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਧਯਾਇਸਮਾਪਤ।

ਅਥ ਦਸਵਾਂ ਅਧਯਾਯ

ਦੋ॥ ਦਸਮੇਂ ਦ੍ਰਾ ਦਸਛੰਦ ਕਰਕੋ ਧਾਇਕ ਵਖਯਾਨ॥

ਹਾਨ ਕਰੇ ਅਰਿਜਾਨ ਕੈ ਮਾਨ ਕਰੈ ਦੁਖ ਖਾਨ॥ ੧॥

ਦਸਮੇਂ ਧਯਾਇ ਵਿਖੇ ੧੨ ਛੰਦ ਕਰਕੋ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਏਸ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਣਕੇ ਜੇ ਮਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਨ ਹੈ।

**ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ॥ ਪਹਿਰੇ ਕੁਚੈਲ ॥ ਧ੍ਰਿਤ ਦੰਤ
ਮੈਲ ॥ ਤਪਤਾਨ ਪ੍ਰੀਤ ॥ ਮਧੁਰੇ ਨ ਗੀਤ ॥ ੧॥**

ਜੇ ਮੈਲੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪੈਹਨ ਦਾ ਹੈ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮੈਲ ਰਖਦਾ ਹੈ ਦਾਤਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬਚਨ ਭੀ ਮਿਠੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇਦਾ।
**ਰਵਿ ਅੰਤ ਭੋਰ ॥ ਜਿਹ ਨੀਂਦ ਘੋਰ ॥ ਜਬ
ਲਛ ਕੰਤ ॥ ਤਿਹ ਸ੍ਰੀ ਤਜੰਤ ॥ ੨ ॥**

ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਸਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੈਹਲਾਂ ਜੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੀਂਦ ਆਵੇ ਭਾਵੇਂ ਲਛਮੀ ਦਾ ਪਤੀ ਭੀ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਸ੍ਰੀ (ਲੱਛਮੀ) ਤਿਆਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

**ਤਿਲਕਾ ਛੰਦ ॥ ਪਰ ਅੰਨ ਹਰੇ ॥ ਪਰ
ਧੰਨ ਚੁਰੇ॥ ਪਰ ਸੇਜ ਰਮੇ॥ ਗੁਰਨਾਰਿਗਮੇ॥ ੩॥**

ਪਰ ਅੰਨ ਖਾਵੇ ਪਰਾਯਾ ਧਨ ਚੁਰਾਵੇ, ਪਰਾਈ ਸੇਜ ਤੇ ਸੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰੇ।

**ਪਰਧਾਮ ਬਸੇ॥ ਪੁੰਨਦਾਨ ਨ ਸੇ॥ ਯਦਇੰਦ੍ਰ ਅਹੇ॥
ਤਿਹ ਸ੍ਰੀ ਨ ਰਹੇ॥ ੪ ॥**

(੪੮)

ਪਰਾਏ ਧਾਮ ਵਿਖੇ ਰਹੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਨ ਕਰੇ ਭਾਵੇਂ ਇੰਦਰ
ਹੋਵੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਲਛਮੀ ਨਹੀਂ ਰੋਂਹਦੀ ।

ਤੋਟਕਛੰਦ॥ ਖੁਧਯਾ ਸਮ ਨਾ ਤਨ ਦੋਖ ਅਹੈ॥ ਨਹਿ
ਚਿੰਤਸਮਾ ਤਨ ਸੋਖਕਹੈ॥ ਜਨਭੂਖਨਨਹਿਵਿਦਯਾ
ਕੇ ਸਮਾ॥ ਨਹਿਰਖਜਕ ਕਾਇ ਸਮਾਨ ਖਿਮਾਂ ॥੫॥

ਭੁਖ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ
ਚਿੰਤਾ ਵਰਗੀ ਸੁਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਵਿਦਿਆ ਵਰਗਾ
ਕੋਈ ਗੋਹਣਾ ਨਹੀਂ ਦਯਾ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਰਖਸ਼ਕ ਨਹੀਂ

ਖੁਧਿਆ ਕਰ ਆਤੁਰ ਜੋ ਨਰ ਹੈ॥ ਬੁਧਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ
ਉਭੈ ਤਿਨਕੀ ਨ ਰਹੈ॥ ਅਤਿ ਆਤਰ ਚਿੰਤਹਿ
ਤੇ ਜੁ ਨਰਾ ਸੁਖਨੀਂਦਉਭੈ ਤਿਨਕੋ ਨ ਜਰਾ॥੬॥

ਭੁਖ ਕਰਕੇ ਜੋ ਆਤਰ ਹੈ ਤਿਸਦੀ ਬੁਧੀ ਅਤੇ ਤੇਜ ਦੋਵੇਂ
ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਜੋ ਨਰ ਬਹੁਤ (ਦੁਖੀ) ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸੁਖ ਤੇ
ਨੀਂਦ ਜ਼ਰਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਮਨੁਜਾਤਰ ਜੇ ਨਰ ਆਹਿ ਸਹੀ॥ ਤਿਨਕੋਨਹਿ
ਤ੍ਰਾਸ ਨ ਲਾਜ ਕਹੀ॥ ਦਰਬਾਤਰ ਜੇਜਨ ਆਹਿ
ਘਨਾ॥ ਤਿਨਕੋ ਗੁਰ ਸਾਕ ਨ ਬੰਧੁ ਜਨਾ ॥ ੭ ॥

ਕਾਮ ਤੋਂ ਜੋ ਮਨੁਸ਼ ਆਤੁਰਹੈ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਨਕਰਕੇ
ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਦੁਖੀਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾ ਸਾਕ ਨਾਂ ਸਰਬੰਧੀ ਹੈ।

ਸੋਰਠਾ॥ ਕ੍ਰੋਧ ਅਨਰਥ ਨ ਮੂਲ ਕ੍ਰੋਧਜਨਮ
ਅਰ ਮਰਨ ਦੈ ॥ ਕਰੋਧ ਧਰਮ ਨਿਰਮੂਲ ਤਾਂਤੇ

ਕਰੋਧ ਤਿਆਗ ਸੁਭ ॥ ੮ ॥

ਕ੍ਰੋਧ ਘੋਰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਕ੍ਰੋਧ ਮੌਤ ਅਤੇ ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਮੂਲ ਰਹਿਤ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਕਰੋਧ ਦਾ ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ ਸੁਭ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸੁਭ ਓਹ ਹੈ ਜੋ ਕਰੋਧ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ।

ਦੋ:॥ਕਾਲਕੂਟਅਵਕਰੋਧਮੈਂਬਡੋ ਅੰਤਰੋ ਆਹਿ॥
ਕਰੋਧ ਨਿਜਾਸੈ ਕੋ ਦਹੈ ਵਿਖ ਨਹਿ ਸ੍ਵਾਸੈਦਾਹਿ॥

ਕਾਲ ਕੂਟ (ਸੰਖੀਏ) ਅਤੇ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਬੜਾ ਫਰਕ ਏਹ ਹੈ ਕਰੋਧ ਉਸ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੰਖੀਆਂ ਉਸ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਾੜਦਾ।

ਮਾਨ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰੀਤ ਤ੍ਰੈ ਸੀਘ੍ਰ ਕਰੋਧ ਤੇਨਾਸ॥ਹੈ
ਪ੍ਰਤੀਤਹਤਕਪਟਕਰਸੁਭਗੁਣਲੋਭਪ੍ਰਨਾਸ॥੧੦

ਮਾਨ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ, ਪਰੇਮ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋਧ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਨਿਸਚਾ ਛਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਲੋਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਰੈ ਬਖੀਲੀ ਬਲੀ ਸੋ ਪਾਪ ਕਰਮਮੈਂਪਯਾਰਾ॥
ਤ੍ਰਿਯਪ੍ਰਤੀਤਿਸਾਜਨਕਲੈਮਿਰਤਦ੍ਵਾਰਇਹਚਾਰਾ॥
ਬਲੀ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪਾਪ ਵਿਖੇ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਜਨਾਂ ਨਾਲ ਕਲੈਸ਼ ਏਹ ਚਾਰੇ ਮੌਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ।
ਦੋ:॥ਕੋਇਕਮਿਤ੍ਰਨ ਕਹੁਕੋਕੋਇਕਰਿਪੁਕਹੁਨਾਹਿ
ਜੀਵਨ ਕੇ ਗੁਣ ਦੇਖ ਜੋ ਸਤ੍ਰ ਮਿਤਰ ਤੇ ਆਹਿ॥

ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਿਤਰ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਗੁਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਿਤਰ ਅਤੇ ਔਗੁਣ ਵੈਰੀ ਹਨ।

ਦੇ ਤਿਲਕੇ ਮਧੁਭਾਰ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤੋਟਕ ਪਹਿਚਾਨ ॥
ਚਾਰਦੋਹਰੇ ਸੋਰਠਿਕਦ੍ਵਾਦਸਛੰਦ ਬਖਾਨ॥੧੩॥

ਦੇ ਤਿਲਕੇ ਦੇ ਮਧੁਭਾਰ ਤਿੰਨ ਤੋਟਕੇ ਚਾਰ ਦੋਹਰੇ ਅਤੇ
ਇਕ ਸੋਰਠਾ ਚੌਦਾਂ ਚੰਦ ਦਸੇ ਹਨ ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀਤਾਸਦਸਮਅਧਯਾਇ॥
ਕ੍ਰੋਧਾਦਿਕਤਾਮੈਂਕਹੇਮੋਖਨਮਿਤ ਵਿਹਾਇ॥੧੦॥

ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤ
ਹੋਇਆ ਤਿਸ ਵਿਚ ਕਰੋਧ ਆਦਿਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਮੋਖ ਦੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਹੈ

ਅਥ ਯਾਰਵਾਂ ਅਧਿਆਇ

ਏਕਾਦਸਅਧਯਾਇਮੈਸੰਤਨਕੀਪਰਸੰਸ॥ਦੁਰਜਨ
ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿੰ ਕਹਿ ਸਲੋਕ ਖਟ ਬਿੰਸ ।

ਯਾਰਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਵਿਖੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਅਤੇ ਦੁਰ-
ਜਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਾਂਗਾ ਛੇ ਅਤੇ ਵੀਹ (ਛੱਬੀ) ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੁਵਾਰਾ ।

ਸਵੈਯਾ ॥ ਪਰ ਵਾਕ ਸਦੋਖ ਭਨੇ ਕਟੁ ਵਾਕ
ਕਹੇ ਨ ਪਰੰਤੁ ਸਹੇ ॥ਅਪਨੇ ਗੁਣ ਔਗੁਣਤਯੋਂ
ਪਰਕੇ ਚਹੁ ਮੋਂ ਦੋ ਕਹੈ ਦੋ ਕਬੀ ਨ ਕਹੈ ॥ਚਿਤ
ਕੋ ਚਿਤ ਚੇਤਤ ਚਿਤ ਭਯੋ ਵਿਸ਼ਯੋਂ ਤੇ ਪਰੰਤੁ
ਡਰੰਤ ਰਹੇ॥ ਸ੍ਰਵਣਾਦਿ ਜਨੈ ਸਭ ਬੰਧ ਹਨੈ
ਸਮ ਧਾਮ ਬਨੈ ਪਰ ਕਾਤ ਚਹੇ ॥

ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਚਨ ਦੁਖ ਵਾਲੇ ਸੁਣਕੇ ਨਿਰਦੋਖ ਕਹੇ ਅਤੇ

ਆਪ ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਨਾਂ ਬੋਲੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਗੁਣ
 ਔਗੁਣ ਏਹਨਾਂ ਚੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਕਦੀ ਭੀ ਨਾਂ ਕਹੇ ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ
 ਗੁਣ ਪਰਾਏ ਔਗੁਣ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾਂ ਕਦੇ ਚਿਤਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ
 ਕਰੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਡਰਦਾ ਰਹੇ ਕੰਨਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਜੋ
 ਬੰਧਨ ਹਨ ਉਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰੇ ਅਤੇ ਘਰ ਬਨ ਦੋਹਾਂਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ
 ਜਾਣੇ। ਦੋਹਰਾ॥ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਵੀ ਵਿਪਤਿਸੰਤ
 ਸੇਵ ਤੇ ਨਾਸ॥ ਜਯੇ ਗੰਗੋਦਕ ਅਚਨ ਤੇ ਦੂਰ
 ਗਤਿ ਪਯਾਸ ਵਿਨਾਸ॥ ੨ ॥

ਜੇਕਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਿਪਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ
 ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਨਾਸ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਪੀਣ ਤੋਂ ਥੋਟੀ
 ਬੁਧੀ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਏਹ ਸਭ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 ਸਵੈਯਾ॥ ਸੰਤਕਰੈਂ ਨਹਿਵੈਰ ਕਹੂੰ ਸਭਕੈ ਹਿਤੁ ਮੈਂ
 ਵਰਤੈਂ ਅਤਿ ਹੀ॥ ਤਾਂਤਨ ਕੇ ਜਬ ਦਾਹਤਕੇ ਵਹਿ
 ਤੱਦਪਿ ਦੇਤ ਸੁਖਾ ਮਿਤਹੀ॥ ਜੈਸੇਕੁਠਾਰ ਕਟੈਤਰੁ
 ਚੰਦਨਗੰਧਤਿਸੈ ਮੁਖਦੇਵਤਹੀ॥ ਹੇਤੁਇਹੀ ਸਚਬਾ
 ਤਮ ਹੇਰਤ ਤਾਂ ਪਦ ਕੰਜ ਨਮੋ ਨਿਤ ਹੀ॥ ੩ ॥

ਸੰਤ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹਿਤ
 ਪਿਆਰ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਨਾਂਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸਤਾਵੇਹੀ ਉਸਦੇ
 ਨਾਲ ਵੀ ਮਿਤਰ ਵਤ ਸਨੇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਕੁਹਾੜਾ
 ਵਢਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਹਾੜੇ ਦੇਮੂੰਹ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧੀ ਹੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
 ਕਾਰਨ ਏਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਕੁਰ ਇਕ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

(੫੨)

ਦੋਹਰਾ॥ ਨਰੁਣਾ ਭਰਣ ਸਰੂਪਤਨ ਰੂਪਾ
ਭਰਣ ਗੁਣਾਹਿ॥ ਗੁਣ ਕੋ ਭੂਖਨ ਗਯਾਨ ਨਿਜ
ਗਿਆਨਾ ਭਰਣ ਖਿਮਾਹਿ ॥ ੪ ॥

ਮਨੁਸ਼ ਦਾ ਭੂਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਹੋਣਾ ਰੂਪ ਦਾ ਗੈਹਣਾ
ਕੀ ਹੈ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਣ ਦਾ ਭੂਸ਼ਨਕੀ ਹੈ ਗਿਆਨ, ਗਿਆਨ
ਦਾ ਭੂਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ਖਿਮਾਂ।

ਦਰਪਨ ਮਾਰਜਨ ਮਾਨ ਜਯੋ ਨਿਰਮਲ
ਹੋਵਤ ਸੋਇ ॥ ਤਬਾ ਗਯਾਨ ਅਭਯਾਸ ਕਰ
ਵਿਮਲ ਮਨੀਖਾ ਹੋਇ॥ ੫ ॥

ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਵਾਹ ਨਾਲ ਮਲੀਏ ਤਾਂ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਏਸਤਰਾਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬੁਧੀ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਯੋਂ ਜਲ ਭੀਤਰ ਪਦਮ ਥਿਤ | ਜਲ ਸਪ-
ਰਸ ਨਹਿ ਤਾਹਿ ॥ ਗਯਾਨੀ ਸਬਦਾਦਿਕ
ਵਿਖੈ ਭੋਗਤ ਪਰ ਨ ਲਿਪਾਹਿ ॥ ੬ ॥

ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਵਿਚ ਕੌਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਜਲ ਸਪਰਸ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਸਕਦਾ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲਿਖਦਾ ਨਹੀਂ।

ਦੋ:॥ ਘਰਸਨ ਛੇਦਨ ਦਹਿਨ ਮੈਂ ਕੰਚਨ ਦੂਖੈ ਨ
ਐਸ॥ ਗੁੰਜਨ ਸਮਤੋਲਨ ਹੁਤੇਹਾਟਕ ਦੁਖਹੈ ਜੈਸ॥ ੭
ਘੜਤ ਮੋਰੀਆਂ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾੜਨ ਤੋਂ ਕੰਚਨ ਅਜੇਹਾ ਦੁਖਦਾਨਹੀਂ
ਜਿੰਨਾਂ ਕਾਲੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀਆਂ ਹੱਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਤੋਂ ਦੁਖਦਾਹੈ

ਤਨ ਦਾਹਨ ਛੇਦਨ ਵਿਖਤ ਨਹਿ ਅਸਦੂਖੈਂ ਸੰਤ॥
 ਬਿਖੈ ਸੰਗ ਤੇ ਜਯੋਂ ਦੁਖੈ ਬਿਖੈ ਅਸੰਤ ਕਰੰਤ॥੮॥
 ਸੋਨੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸੰਤ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਦੁਖਦੇ ਜਿੰਨਾਂ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ
 ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਦੁਖਦੇ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ ।
 ਭ੍ਰਮਰ ਕੇਤਕੀ ਫੁਲ ਪਰ ਖੰਡਮਾਨ ਭੀ ਸੋਭਾ॥ ਤਯੋਂ
 ਗੁਣ ਕਰ ਜਿਹ ਚਿਤ ਢਪਯੋ ਤਿਹ ਨ ਦੋਖ ਕਰ ਖੋਭਾ॥

ਜਿਵੇਂ ਭੋਰਾ ਕੇਤਕੀ ਫੁਲ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਵੇਰ ਓਥੇ ਹੀ
 ਸੋਭਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਿਤ ਢਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ
 ਤਿਸਨੂੰ ਦੋਖ ਦਾ ਖੋਭ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਦੁਸਟ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਰਸੇ ਨਹੀਂ ਜੈ ਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਰੇਖਾ॥ ਸੰਤ
 ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤਿ ਅਲਪ ਭੀ ਸਿਲਾਰੇਖ ਜਯੋਂ ਦੇਖਾ॥੧੦

ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿਉਂਜੋ ਉਹ
 ਸਦਾ ਏਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜਲ ਵਿਖੇ ਰੇਖਾ ਹੈ ਏਵੇਂ ਹੀ
 ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੰਦ ਕਰਮ ਹੈ ਸੰਤ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਨਜ਼ਰ ਆ
 ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਉਂ ਪਥਰ ਤੇ ਲਕੀਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਚੰਦਨ ਸੀਤਲ ਲੋਕ ਮੇਂ ਚੰਦਨ ਤੇ ਸਸਿ ਸੀਤਾ॥ ਚੰਦ੍ਰਹ
 ਚੰਦਨ ਜੁਗਲ ਤੇ ਸੀਤਲ ਸਤ ਸੰਗ ਨੀਤ॥੧੧॥
 ਚੰਦਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚੰਦਨ ਤੋਂ ਚੰਦ ਸੀਤਲ ਹੈ
 ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਚੰਦ ਏਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧਕੇ ਸਤ ਸੰਗ ਸੀਤਲ ਹੈ ।
 ਏਕ ਪੁਤ੍ਰ ਗੁਣ ਵਾਨ ਸੁਭ ਸੋ ਸੁਤ ਅਗੁਣ ਅਕਾਮ॥
 ਇਕ ਹੀ ਸਤਿਤ ਮਕੋਹ ਰੇਤਾਰੇ ਕੋਟਿ ਕਾਮ॥੧੨॥

(੫੪)

ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਹੀ ਪੁਤਰ ਚੰਗਾ ਹੈ ਔਗੁਣ ਵਾਲੇ ਸੌ
ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਇਕ ਚੰਦਰਮਾ ਸਾਰੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ
ਤਾਰੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸੁਵਿਦਵਾਨਕੋਜਾਨਤ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ॥

ਚੰਭਾਭੋਗਨਤੇਜੁਸੁਖਜਾਨੈ ਸਕੂ ਨ ਆਨ ॥ ੧੩॥

ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਜੋ ਰਸ ਹੈ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ
ਅਪਛਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗਨ ਦਾ ਸੁਖ ਇੰਦਰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਸਭ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂਚਤੁਰਭੀ ਚਤੁਰਵੇਦਥਿਤਵਾਕ॥

ਆਤਮਗਿਆਨਨਜਾਨਯੋਂਜਯੋਂਦਰਬੀਰਸਪਾਕ।

ਸਾਰਿਆਂ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵੇਦ ਵਾਕਾਂ ਵਿਖੇ
ਭੀ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਉਹ ਇਸ
ਤਰਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੜਛੀ ਰਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਗਿਰਿ ਗਿਰਿ ਮੈਂ ਮਾਨਕ ਨਹੀਂ
ਗਜ ਗਜ ਮੋਤੀ ਨਾਂਹਿ ॥ ਚੰਦਨ ਤਰੁ ਬਨ ਬਨ
ਨਹੀਂ ਸੰਤ ਨ ਪੁਰਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੪ ॥

ਹਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਾਰਿਆਂ
ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮੋਤੀ ਨਹੀਂ ਚੰਦਨ ਬਨ ਬਨ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ
ਅਤੇ ਸੰਤ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ।

ਨਿਰਮਲ ਮਤ ਮਾਨੀ ਪੁਰਖ ਦੁਇ ਫਲਕੀ
ਇਛਧਾਰ ॥ ਸਰਬ ਸੰਗ ਨਿਰਬ੍ਰਿਤਤਾ ਵਾ
ਵਾ ਬਿਭੂਤ ਵਿਸਥਾਰ ॥ ੧੬ ॥

ਨਿਰਮਲ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਦੋ ਫਲਾਂ ਦੀ ਇਛਾ ਧਾਰਦਾ
 ਹੈ(੧)ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ੨ ਧਨਦੀਬਹੁਲਤਾ।
 ਉਪਕਾਰੀਪਯਾਰੀਗਿਰਾਕਰੈ'ਅਕਿਰਤਮ ਪ੍ਰੀਤਿ
 ਸੰਤਨਇਹੀਸੁਭਾਵ ਹੈ ਸਸਿ ਸੀਤਲ ਕਿਨ ਕੀਤਾ॥

ਸੰਤ ਉਪਕਾਰ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਾਣੀ ਬੋਲਦੇਹਨ ਜੇਹੜਾ
 ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਭੀ ਓਸੇ ਹੀ ਤਰਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ
 ਏਹ ਹੀ ਸੁਭਾਉ ਸੰਤਾਂਦਾ ਹੈ ਭਲਾ ਚੰਦਰਮਾਂ ਭੀ ਤਿਸੇਠੰਡਾ ਕੀਤਾਹੈ।
 ਸੋ ਤਰੁ ਕੋ ਇਕ ਕਹੂੰ ਹੈ ਜਿਹ ਕਰਿੰਦ ਆਸਿਛਾ॥
 ਬਨਬਨਮੈਂਬਨਚਰਨ ਕੇ ਵਾਸਯੋਗ ਬਹੁ ਬਿੰਛਾ॥

ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਬਿੰਛ ਕੋਈ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਆਸਰੇ ਹੇਠਾਂ
 ਹਾਥੀ ਬੈਠੇ । ਬਾਦਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਬਿੰਛ ਹਨ ।

ਜੋ ਜਨਕੇ ਬੰਧਨ ਹਰੈ ਸੋ ਸਾਧੂ ਕਹੂੰ ਏਕਾਕਰਮ
 ਕ੍ਰਿਯਾ ਜੋੜਨ ਵਿਖੇ ਜਨ ਸਮਰਥਅਨੇਕ॥੧੯॥

ਜੇਹੜਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਟੇ ਉਹ ਕੋਈ ਇਕ ਸਾਧੂ ਹੈ
 ਵਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹਨ ।

ਦ੍ਰਿੜਪ੍ਰਸੰਨ ਖੀਰਾਦਿ ਕਰ ਮੋਰ ਮੋਦ ਘਨ ਬੈਨ॥
 ਸੰਤ ਸੁਖੀਪਰਹਿਤ ਵਿਖੇ ਸਠਪਰਬਿਪਤਾਚੈਨ॥

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੀਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੋਰ ਬਦਲਾਂਨੂੰ ਵੇਖਕੇਸੰਤਪਰਾਏ
 ਹਿਤ ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਪਰਾਈ ਬਿਪਤਾ ਦੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥੀਪ੍ਰਸੰਨੀਜਗਤਮੈਂਸੁਲਭਅਗਾਰਅਗਾਰ
 ਦਾਤਾਉਤਰਵੰਤਦ੍ਰੈਦੁਰਲਭ ਨਰ ਸੰਸਾਰ॥੨੧॥

ਮੰਗਤਾ ਅਤੇ ਸੁਵਾਲੀ ਦੋ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਨ ਪਰ ਘਰੋਂ ਦਾਨ
ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਤਰ ਦੇਣਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ ਦੁਰਲਭ ਹਨ ।

**ਸੁਗੁਣਦੋਖਪਰਜਾਚਨਾਅਰਥੀਵਜਰਥਭ ਜੰਤ॥
ਇਨ ਚਾਰੋਂ ਕੇ ਕਹਿਨ ਮੈਂ ਸੰਤਨ ਜੀਭ ਲਜੰਤ॥**

ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਪਰਾਏ ਔਗੁਣ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਣਾ ਤੇ ਮੰਗ
ਕੇ ਜੀਭ ਨੂੰ ਲਜਿਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

**ਸਵੈਯਾ॥ ਕਰਕੇ ਪਰਹਾਰ ਭਏ ਜਿਮ ਕੰਦੁਕਭੂਮ
ਗਿਰੇ ਪੁਨ ਉਰਧ ਹੋਈ॥ ਬਿਤਔ ਬ੍ਰਿਤਿਉਤਮ
ਸੰਤਨ ਕੀ ਪਰ ਹੋਵਹਿ ਨਾਸ ਜਬ ਵਹਿ ਦੋਈ ॥
ਅਪਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ਜਬੈਨਹਿ ਤੱਦਯਪ
ਵਜਾਕਲ ਹੋਵਤ ਸੋਈ॥ ਸਮ ਮੇਰ ਰਹੈ ਬਿਤਸੰਤ
ਸਦਾਬਿਪਤਾ ਸਮ ਗੋਂਦ ਸਮਾਨ ਸੁ ਜੋਈ॥ ੨੩॥**

ਹਥਾਂ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਖਿਦੋ ਜਿਵੇਂ ਉਤਾਂਹ ਹਿਠਾਂਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਏਵੇਂ ਜੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦੋਵੇਂ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਜੇ
ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਸੰਤ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ
ਸੁਮੇਰਦੀ ਨਿਆਈਂ ਰੋਂਹਦੇ ਹਨ ਕਦੇ ਭੀ ਖਿਦੋ ਵਾਕੁਰਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।
ਦੋ:॥ ਅਧਮਚਾਹਿਤੇਦਰਬਕੋਮਧਮਧਨਅਰਮਾਨ
ਉਤਮ ਚਾਹੇਂ ਮਾਨਕੋਤਾਕੋਗੁਨ ਜਨ ਮਾਨ॥ ੨੪॥

ਨੀਚ ਧਨ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਮੱਧਮ ਹੈ ਉਹ ਧਨ ਅਤੇ
ਮਾਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਭ ਕੁਛ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ।

ਹੈਂਗੁਣਐਗਣਸਭਵਿਖੇਇਨਬਿਨਜੰਤਨਕੋਇ॥
 ਮ੍ਰਿਦੁਸੁਗੰਧਸੁੰਦਰਕਮਲ ਪਰ ਕੰਟਕ ਭੀ ਹੋਇ॥
 ਗੁਣ ਐਗਣਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚਹੋਇਨਾਂਬਿਨਾਂਕੋਈਜੀਵ ਖਾਲੀਨਹੀਂਕੋਲ
 ਫੁਲ ਕੋਮਲ ਸੁਗੰਧੀਵਾਲਾਅਤੇ ਸੁੰਦਰਭੀਹੋਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਹਨ
 ਸੋਰਠਾ॥ਭੂਮੰਡਲਸ੍ਰਿਗਾਰ ਸੰਤ ਮਰਾਲ ਨਿਵਾਸ
 ਜਹਿ॥ ਹਾਨਿਤਿਨੈਪੁਰਿਤਾਲਸਾਧੂ ਹੰਸ ਵਿਯੋਗ
 ਜਹਿ॥ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਮੰਡਲਦਾ ਸ਼ੰਗਾਰ ਸੰਤ ਅਤੇ ਹੰਸ ਹਨ ਜਿਥੇ ਸੰਤ
 ਅਤੇ ਹੰਸਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਹੈ ਓਥੇਤਿਨੇ ਪੁਰੀਆਂਦੇ ਤਲਾ ਹਾਨੀਂਰੂਪਹਨ।
 ਬਾਈ ਦੋਹੇ ਸੋਰਠਿਕ ਤੀਨ ਸਵੈਯੇ ਚੀਨ ॥ ਸਭੀ
 ਛੰਦ ਖਟ ਬੀਸ ਹੈਂ ਹਰਹੈ ਦੀਨਅਧੀਨ॥੨੭॥

ਬਾਈ ਦੋਹਰੇ ਸੋਰਠਾ ਇਕ ਤਿੰਨ ਸਵੈਯੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਛੱਬੀ
 ਹਨ ਜੋ ਦੀਨਤਾਈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਤਿਸ੍ਰੀਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਤਾਸ ਯਾਰਵੋਂਧਯਾਇ॥
 ਦੁਰਜਨਸੁਰਜਨਯੁਗਲਕੋਵਰਨਨਕੀਨਸੁਭਾਇ

ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਦਾ ਯਾਰਵਾਂ ਅਧਯਾਇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ
 ਦੁਰਜਨ ਅਤੇ ਸੰਤ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਥ ਬਾਰਵਾਂ ਅਧਯਾਇ

ਦੋਹਰਾ ॥ ਅਥ ਦ੍ਰਾਵਸ ਅਧਯਾਇ ਮੈਂ ਸਤ
 ਵਿਸ਼ਯਨ ਵਿਸਤਾਰ ॥ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰ ਤਿਹ
 ਨਿੰਦ ਹੈ ਪੰਦ੍ਰਸ ਛੰਦ ਉਚਾਰ ॥ ੧ ॥

(੫੮)

ਬਾਹਰਾਂਵੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਖੇ ਸੱਤਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ
ਹੈ ੧੫ ਛੰਦਾਂ ਵਿਖੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਜੂਪਮਾਸਮੰਦ ਵੇਸਵਾ ਹਿੰਸਾ ਚੋਰੀਨਾਰਿ॥ ਸਪਤ
ਲੋਕਮੈਂ ਸਪਤ ਹੈਂ ਸਪਤ ਨ ਛੁਹੈ ਉਦਾਰ ॥ ੧ ॥

ਜੂਆ, ਮਾਸ, ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਸਵਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ ਪਿਰ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਭੋਗਨੀ ਏਹਨਾਂ ਸਤਾਂ ਦੀ ਸੱਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੌਹ ਹੈ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਬੁਧੀ ਜਨ ਕਦੇ ਨਾਂ ਛੁਹੇ ।

ਲਖਮੀ ਤਹਾਂ ਰਹੈ ਨਹੀ ਜਹਾਂ ਜੂਪ ਕੋ ਬਾਸ॥ ਪਾਵਪ
ਤਹਿ ਉਪਜੈ ਨਹੀਂ ਜਹਾਂ ਅਗਨਿ ਪਰਕਾਸ॥ ੨ ॥

ਲਛਮੀ ਓਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਜਿਥੇ ਜੂਏ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਕੋਲ
ਉਥੇ ਉਪਜਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਅੱਗ ਹੋਵੇ ।

ਪਾਪ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧਿ ਧਨ ਧਨ ਬ੍ਰਿਧ ਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਪਾਪ॥
ਖੋਯ ਜਪਮੈਂ ਧਰਮ ਬਿਨ ਉਭੈ ਲੋਕ ਸੰਤਾਪ॥ ੩ ॥

ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਧਨ ਵਧਦਾ ਹੈ ਧਨ ਦੇ ਵਧਨ ਤੋਂ ਪਾਪ
ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਨ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਗੁਆਂਦਾ ਹੈ ਲੋਕ
ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਦੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਸੁਰਾਪਾਨ ਤੇ ਹਾਨ ਮਤਿ ਕਰਹੈ ਕਾਮ ਬਿਹੋਸ॥
ਨਾਰੀ ਮਹਤਾਰੀ ਉਭੈ ਭੋਗੈ ਗਨੈ ਨ ਦੋਸ॥ ੪ ॥

ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬੁਧੀ ਮਲੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਾਮ ਬਿਹੋਸ ਕਰਦਾ
ਹੈ ਨਾਰੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦੋਹਾਂਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਦੋਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।
ਤੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਮਦ ਪਾਨ ਸਮਾਨ ਨ ਪਾਪ ਪਰੇ ॥

(੫੯)

ਨਹਿ ਭੂਤਭਵਿਖਤਮੈਂ ਉਚਰੇ॥ ਮਦਤਯਾਗਸਮਾਨ
ਨਪੁੰਨਕਹੂੰ॥ ਨਹਿ ਭੂਤ ਵਿਖੇ ਨ ਭਵਿਖਤਹੂੰ॥੫॥

ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਏਹੋ ਜੇਹਾ
ਨਾਂ ਪਿਛੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਰ ਨਾਂ ਅਗੇ ਹੋਵੇਗਾ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦਾ
ਐਡਾ ਪੁੰਨ ਹੈ ਨਾਂ ਹੋਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਸਤਕਰਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ਾ ਉਪਕਾਰੀ ਅਨੁਮੰਤ
ਘਾਤਕਸਾਵਿਕ ਖਸੁ ਇਹ ਅਘਸਮਭਾਰੀ ਜੰਤ॥

ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਏ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮੁਲ ਮੈਂ ਲਿਆਵਾਂ ਰਕਮਮੈਥੋਂ
ਲੋਮਾਰਾਂਗਾ ਮੈਂ ਲੂਣਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ਏਹਨਾਂ ਛੇਆਂਦਾ ਪਾਪਇਕ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਰਕਤ ਬਿੰਦ ਕਰ ਸੰਭਵੇ ਜੋ ਨਰ ਭੁੰਚਤ ਮਾਸ॥

ਨਰਕਪਰੇਨਿਕਸੇਨਹੀਂ ਯਾਵਤ ਇੰਦੁ ਵਿਭਾਸ॥੭॥

ਜੋ ਮਾਤਾ ਦੇ ਰਕਤ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ ਹੈ ਉਸ ਸਰੀਰ
ਨੂੰ ਜੋ ਖਾਵੇਗਾ ਸੋ ਨਰਕੇ ਪਵੇਗਾ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਚੰਦ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਹੈ।

ਸਰਬਸੁਕ੍ਰਬ੍ਰਹਮਾ ਅਹੈ ਬਿਸਨੁ ਪਲਦਪਰਿਕਾਸ।

ਈਸਰਸਰਬਸੰਘਾਤਹੈਤਾਂਤੇ ਮਤ ਭਖਮਾਸ॥੮॥

ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਬੀਜ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ, ਮਾਸ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਜੋਹੱਡੀਆਂ
ਹਨ ਉਹ ਸ਼ਿਵਜੀ ਹੈ ਜੇਹੇ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ ਖਾ ਲਏ ਤਿਹਾ ਮਾਸ ਖਾ
ਲਿਆ।

ਜਪਤਪਬ੍ਰਤਬਿਤਅਵਧਜਸਵਿਦਯਾ ਸਕੁਲ ਉ-

ਦਾਰ। ਸੀਘ੍ਰਕਟੈਗਨਿਕਾਸਕੁਲਜੈਸੇਲਤਾਕੁਠਾਰ

ਜਪ ਤਪ ਵਰਤ ਉਮਰ ਜਸ ਧਨ ਵਿਦਿਆ ਉਚੀ ਕੁਲ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ

(੬੦)

ਵੇਸਵਾ ਏਸਤਰਾਂ ਵਢਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੁਹਾੜਾ ਕਿਸੇਚੀਜ਼ਨੂੰ ਵਢਦਾ ਹੈ।
ਸੁਰਾ ਮਾਸ ਪਾਨ ਗਨਿਕਾ ਤ੍ਰਿਤੀ ਮਨਕਾਮਣਕਾ
॥ਜਾਸਤਿਨ ਸੰਗੇਦੁਖਹੋਤਹੈ ਤਿਨਸੰਯੇਦੁਖਨਾਸ॥
ਸੁਰਾਬ ਪੀਣੀ ਮਾਸਖਾਣਾ ਵੇਸਵਾ ਕੋਲ ਜਾਣਾਜੋਏਹੋਜੇਹਾ ਖਿਆਲ
ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਮਣਕਾ ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਸੰਗ ਕਰਨ
ਨਾਲ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਸੰਗਣ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਲ ਖੈ ਕਲਹਿ ਕਲੇਸ ਉਰ ਧਨ ਹਿਤ
ਧਰਮ ਪ੍ਰਹਾਰ ॥ ਇਤਿ ਉਤ ਅਪਜਸ ਲਭਤ
ਸਠ ਜੋ ਭੋਗਤ ਪਰ ਨਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ
ਮੂਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਸ ਤੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਨਿੰਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ
ਮੂਰਖ ਪਰ ਜੋ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।

ਨਿਜ ਯੁਵਤੀ ਕੇ ਹੋਤ ਹੀ ਸਠ ਲਪਟਹਿ
ਪਰ ਨਾਰਿ ॥ ਭਰੇ ਤਾਲ ਸਭ ਠੌਰ ਪਰ ਕਾਕ
ਅਚੈ ਘਟ ਵਾਰਿ ॥ ੧੨ ॥

ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੋਗਦੇ
ਹਨ ਉਹ ਐਹੋ ਜਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਖੇ ਤਲਾ ਭਰੇ
ਹੋਏ ਹਨ ਨੀਚ ਕਾਂ ਘੜੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

ਮ੍ਰਿਗਝਖਸੰਤਨਵਿਹਤਬ੍ਰਿਤਤ੍ਰਿਣਸੰਬਰ ਸੰਤੋਖ॥
ਲੁਬਧਕੁਝੀਵਰਦੁਸਟਜਨਕਰਹਿਅਕਾਰਣਚੋਖ

(੬੧)

ਹਰਨ ਦਾ ਖਾਣਾ ਮਾਸ ਮਛੀ ਦਾ ਖਾਣਾ ਜਲ ਸਿਬਾਲ
ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਸੰਤੋਖ ਏਹ ਜੀਆਂ ਕੋ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਸ਼ਕਾਰੀ
ਹਰਨ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਮਾਛੀ ਮਛੀਆਂ ਫੜਦਾ ਹੈ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟ
ਦੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਛਪੈਛੰਦਾ॥ਜੂਪਸੰਗ ਤੇ ਧਰਮਾਤਾਤਅਤਿਬਿਪਤਿ
ਲਈ ਬਨ ॥ ਮਾਸ ਸੰਗ ਇਕ ਭੂਪ ਭਯੋ ਬਕ
ਦਯੋ ਸ੍ਵਾਪ ਮੁਨਿ ॥ਯਾਦਵਨੰਦਨ ਨਾਸ ਭਏ ਮਦ
ਪਾਨ ਕਰਯੋ ਜਬ॥ਕ੍ਰੀਚਕ ਥੇ ਸੋ ਭ੍ਰਾਤਕਾਮ ਕਰ
ਨਾਸ ਭਏ ਸਭ ॥ ਨਿਪ ਮਿਰੀ ਯਾ ਕਰ ਪ੍ਰੀਖਤ
ਹਤਯੋ ਚੋਰੀ ਕਰ ਸਿਵ ਭੂਪ ਹਤ ॥ ਪੁਨ ਨਾਰੀ
ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰ ਸੀਸ ਦਏ ਦਸ ਲੰਕ ਪਤਿ॥੧੪॥

ਜੂਏ ਤੋਂ ਪਾਡਵਾਂ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ ਬਣ ਵਿਚ ਬਿਪਤਾ ਕੱਟੀ
ਮਾਸ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਇਕ ਰਾਜਾ ਮੁਨੀ ਦੇ ਸਰਾਪ ਤੋਂ ਬਗਲਾ ਹੋਯਾ
ਯਾਦਵ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਤੋਂ ਨਾਸ ਹੋਏ ਕ੍ਰੀਚਕ ਸੋ ਭਰਾ ਸੀ ਪਰ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇਛਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ
ਪ੍ਰੀਛਤ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋਗਿਆ। ਚੋਰੀ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਸਿਵੀ ਮਾਰਿਆ
ਤੇ ਪਰਨਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ ਰਾਵਨ।

ਦੋਹਰਾ॥ਇਕਇਕਕੀਸੰਗਤ ਕੀਏ ਭਏ ਨਰੋਤਮ
ਨਾਸ ॥ ਜਾਮੈਂ ਸਾਤੋਵਜਸਨਹੈਂ ਕਥਾਕਹੈਕੋਤਾਸ॥

ਇਕ ੨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ਨਾਸ ਹੋਜਾਂਦਾ
ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਖੇ ਸਤ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਕਥਾ ਹੈ।

(੬੨.)

ਚੈਦਸਦੋਹੇਇਕਛਪਾਤੋਟਕ ਏਕਬਤਾਇ॥ਪੰਦਰਾਂ
ਕਹੇ ਸਲੋਕ ਸਭ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਇ ॥੧੬॥

੧੪ ਦੋਹੇ ਇਕ ਛਪਾ ਇਕ ਤੋਟਕ ਦਸਿਆ ਹੈ ੧੫ ਸਲੋਕ
ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਤਿਹ ਦ੍ਰਾਵਸ
ਅਧਯਾਇ ॥ ਸਪਤ ਵਜਸਨ ਵਰਨਨ ਕਰੇ
ਕਵਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁਭਾਇ ॥

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਅਧਯਾਯ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਵੀ
ਹਰਦਿਆਲ ਜੀਨੇ ਸਤਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਵਰਨਨਕੀਤਾਹੈ।

ਤੇਰਵਾਂ ਅਧਯਾਯ

ਦੋਹਰਾ॥ ਅਥ ਤ੍ਰੈਦਸ ਅਧਯਾਇ ਮੈਂ ਇੰਦਯ
ਵਿਖਿਅਨ ਨਿੰਦ ॥ ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇਂ
ਕਹਿਕੇ ਤੇਈ ਛੰਦ ॥ ੧੩ ॥

ਤੇਰਵੇਂ ਅਧਿਯਾਯ ਵਿਖੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ
ਤੇ ਦੁਰਜਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇਈ ਛੰਦ ਕਹਿਕੇ ।

ਕਾਮ ਬਰੋਬਰ ਬਿਆਧਨਹਿਸਤ੍ਰਨਮੋਹਸਮਾਨ॥
ਆਨਅਗਨਨਹਿਕ੍ਰੋਧਸਮਸੁਖਨਸਮਾਨਗਿਆਨ
ਕਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੋਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੋਹ ਵਰਗਾ ਸਤ੍ਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਕਰੋਧ ਜੇਹੀ ਕੋਈਅਗਨੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆਨਦੇਸਮਾਨਕੋਈਸੁਖ ਨਹੀਂ।
ਕਰੀਕਾਮਆਮਿਖਮਤਸਮ੍ਰਗਸ੍ਰੂਰ ਰੂਪ ਪਤੰਗ॥

(੬੩)

ਅਲਿਸੁਗੰਧਇਤਯਾਦਿਹਤ ਦਿਕ ਇਕ ਇੰਦ੍ਰਯ

ਸੰਗ॥ ਹਾਥੀ ਕਾਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ ਮੱਖੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮਰਦੀ ਹੈ ਹਰਨ ਘੰਡੇਹੇੜੇ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ ਰੂਪ ਦੇਖਕੇ ਪਤੰਗਾ ਸੜ ਮਰਦਾ ਹੈ ਭੈਰਾ ਸੁਗੰਧੀ ਲੋਕੇ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਤਆਦਿ ਜੇ ਮੋਏ ਹਨ ਇਕ ੨ ਇੰਦਰੇ ਦੇ ਸੰਗ ਤੋਂ ਹੀ ਮੋਏ ਹਨ ।

ਸੂਰ ਸਪਰਸਰਸਰੂਪਗੰਧ ਪਾਂਚੋਂ ਕਾਰਣਨਾਸ॥

ਜੋ ਜਨ ਪਾਂਚੋਂ ਵਸ ਭਏ ਕਥਾ ਕਹੇਕੋ ਤਾਸ ॥੩॥

ਸੂਰ ਸਪਰਸ ਰਸ ਰੂਪ ਗੰਧ, ਏਹ ਪੰਜੇ ਨਾਸ ਕਰਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਸ ਆ ਜਾਣ ਉਸਦੀ ਕੀ ਕਥਾ ਹੈ ।

ਦੁਰਜਨਸੰਗਨਕੀਜੀਏਬਚਨ ਨ ਤਾਂਹਿਬਖਾਨ॥

ਸਰਕਲਾਲਨੀਦੁਗਧਭੀਪਰਤਿਹਸਭਮਦਜਾਨ

ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੀਏ ਨਾ ਉਸ ਨਾਲ ਬੋਲੀਏ ਹੀ। ਕਲਾਲਨੀ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਦੁਧਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਾਬਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ।

ਸੋਰਠਾ॥ ਤੁਲ ਦੁਸਟ ਮਿਰਦੰਗ ਪਿੰਡ ਤੁੰਡ

ਮੈਂ ਜਬ ਪਰੇ॥ ਤਬ ਲਗ ਬੋਲਤ ਚੰਗ ਨਾਤਰ

ਨਿੰਦ ਕੁਰਸ ਕਰੇ॥ ੫॥

ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਦੁਸਟ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹੀ ਤਰਾਂ ਹਨ ਤਬਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਆਟਾ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਏਹੋ ਹੀ ਹਾਲ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੁਝ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਸਤਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਯਦਪਿ ਵਕਤਾ ਸਰਬ ਵਿਤ

(੬੪)

ਅਰ ਸ੍ਰੋਤਾ ਖਲ ਹੋਇ ॥ ਬਚਨ ਫਲੇ ਨਹਿ ਤਾਸ
ਸਮ ਜੋ ਅਨੇਕ ਜੁਗ ਖੋਇ ॥ ੬ ॥

ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੁਨਣ ਵਾਲਾ ਮੂਰਖ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਿਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ ਭਾਵੇਂ
ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜੁਗ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਹੇ ।

ਜੈਸੇਸੁੰਦਰਸੁੰਦਰੀਖੇਡਸ ਕਰੇ ਸਿੰਗਾਰ॥ਤਦਪਿ
ਨਿਸਫਲਸਭਸਹੀਜੋਦ੍ਰਿਗ ਬਿਨ ਭਰਤਾਰ॥੭॥

ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਸੋਲਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰੇ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਉਸ
ਦਾ ਪਤੀ ਅੰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਸਫਲ ਹਨ ।

ਦਾਦੁਰਕਰਕੁਖਭਰਣਮੈਂਤਤਪਰਨਾਰਾ ਅਨੇਕ॥
ਸਮਰਥਧਰਨੀਧਰਨਮੈਂਸੇਖਨਾਰਾਹੀ ਏਕ॥੮॥

ਡਡੀਆਂ ਖਾਕੇ ਢਿਡ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਕਈ ਸਰਪ ਹਨ
ਪਰੰਤੂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁਕਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਹੀ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਰਾ ਹੈ ।

ਉਦਰ ਭਰਣ ਤਤਪਰ ਭਏ ਭੇਖੀ ਸੰਤ ਅਨੰਤ॥
ਜਗਤਜਲਧਕੇਤਰਣਮੈਵਿਰਲਾਕੋਇਕਸੰਤ॥੯॥

ਢਿਡ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਭੇਖੀ ਸੰਤ ਤਾਂ ਕਈ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਸੰਸਾਰ
ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਇਕ ਸੰਤ ਹੈ ।

ਨਿੰਦਕਕ੍ਰਿਤਘਨਪਿਸਨਜਨਪੁਨ ਜਿਹ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿ-
ਸਾਲ॥ਚਾਰੋਂਕਰਮੋਂਕੇਸ੍ਵਪਚਪੰਚਮਜਾਤਚੰਡਾਲ॥

ਨਿੰਦਕ ਕ੍ਰਿਤਘਣ ਚੁਗਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕਰੋਧੀ ਏਹ
ਚਾਰੇ ਕਰਮ ਦੇ ਨੀਚ ਚੰਡਾਲ ਹਨ ।

(੬੫)

ਸਰਪ ਕ੍ਰਰਿ ਖਲ ਕ੍ਰਰਹੈ ਸਰਪਨ ਤੇ ਖਲ ਕ੍ਰਰ॥
ਮੰਤ੍ਰੋਖਧਿਕ੍ਰਰਸਰਪੈ ਵਸ ਖਲ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰ ਨ ਮੂਰ ॥

ਸਰਪ ਬੜਾ ਸਖਤ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਸਰਪ ਕੋਲੋਂ ਮੂਰਖ ਵਧੀਕ
ਹੀ ਹੈ ਸਰਪ ਤਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਔਸਧੀਆਂ ਦਵਾਰਾ ਵਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਮੂਰਖ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬੂਟੀ ਹੈ।

ਸੰਗਦੋਖ ਕਰ ਸੰਤ ਜਨ ਕਬੀ ਨ ਵਿਕ੍ਰਯ ਧਾਰ॥
ਚੰਦਨਨਾਗਨਕਰਢਪਯੋਤੱਦਪਿਧਰੇਨਮਾਰ॥੧੨

ਸੰਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮੂਰਖ ਨਾਲ ਹੋਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮੂਰਖ ਦੇ
ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਸੱਪ ਢਕ ਲਏ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ
ਦੀ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦੇ।

ਨੀਚਨ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਜੋ ਕੋਪਹੇਤੁ ਨਹਿਸਾਂਤ॥
ਜਿਉਂ ਸਰਪਨਪੈ ਪਾਨਭੀਕੇਵਲਵਿਖਵਰਧਾਂਤ॥

ਨੀਚ ਤੇ ਜੋ ਪਰ ਉਪਕਾਰ ਹੈ ਉਹਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ ਪਿਆਰ
ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜਿਉਂ ਸਰਪ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਦੁਧ ਵੀ ਪਾਈਏ
ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਵਿਖ ਹੀ ਵਧੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੈਕਰਦੈਪਗਆਹਿਤਵਦਿਸਯਤਪੁਰਖਅਕਾਰ॥
ਸੀਤਵਾਤਕੇਘਾਤਹਿਤਕਿਓਨਹਿਕਰਹਿਅਗਾਰ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਬਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਬਾਂਦਰ ਬਰਖਾ
ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਬਿਛੁੜ ਤ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਤਦ ਚਿੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਦੋ ਤੇਰੇ ਹਥ ਦੋ ਪੈਰ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਰਖਦੇ ਅਕਾਰ ਵਾਂਕੁਰ ਤੇਰਾ ਅਕਾਰ
ਹੈ ਨੰਢੀਵਾਉਦੇ ਘਾਤਤੋਂ ਬਚਨਲਈ ਕੋਈ ਘਰਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਨੇਂਦਾ
ਸੂਚੀਮੁਖਵਿਭਚਾਰਨੀਰੰਡੇ ਪੰਡਿਤ ਰਾਰ॥ਨਹਿ

ਬਲਨਿਜਗ੍ਰਹਿਰਚਨਮੈਂ ਸਮਰਥਹਤਤਵ ਦੁਾਰਾ॥

ਦਾਂਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐ ਸੂਈ ਜਹੀ ਚੁੰਜਵਾਲੀ ਰੰਡੀ ਸਾਡੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਨਾਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਤੋੜਨੇ ਲਈ ਤਾਂ ਸਮਰਥ ਹਾਂ ।

**ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ਪੁਰਖ ਕੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਸੰਤ॥ ਮੂਰਖ
ਕਪਬਿਨਗ੍ਰਹਿਕਰੀਚਟਕਾ ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਵੰਤ॥੧੬॥**

ਸੰਤ ਅਧਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਨ ਅਧਕਾਰੀ ਦੇਖਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ ਵੇਖ ਮੂਰਖ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਚਿੜੀ ਦਾ ਘਰ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਅਰਉਹ ਮਰ ਗਈ।

**ਉਚੇਥਿਤਉਚੇਨਹੀਂਉਚੇ ਗੁਨ ਕਰ ਹੋਇ॥ ਕਾਕ
ਅਟਾਰੀਪਰਬਹੈਪਰਕਯਾਖਗਪਤਿ ਸੋਇ॥੧੭॥**

ਉਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਹਣਤੋਂ ਉਚੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੀਦਾ ਉਚੇ ਗੁਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਵੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਾਂ ਅਟਾਰੀ ਤੇ ਬਹਿਣ ਕਰਕੇ ਗਰੜ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

ਨੀਚਨਕੀਸੰਗਤ ਕਰੇ ਨਸੇ ਬੇਗ ਬੈਰਾਰਾ॥ ਪਰਾ-

ਧੀਨਭੀਸੁਖ ਨਸੇਅਭੂ ਛਾਯ ਤ੍ਰਿਣਆਗ॥੧੮॥

ਨੀਚ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਧੀਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਦਲਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਤੇ ਕਖਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਸਮਾਨ ਹੈ

ਕਬਿਤ॥ਕੋਉਏਕਬਿਪ੍ਰਆਹਿਸੰਭੂਬਨਮੈਂਮਨਾਇ

ਤਾਂਬੁ ਪਾਤ ਕੇ ਦਬਾਇ ਲਿੰਗ ਲਿੰਗ ਕਯੋ ਹੈ ॥

ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਨ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀਦੀ ਪੂਜਾਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਦਬਾਕੇ ਉਤੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਬਨਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਤਹਾਂਨੇਕਜਨ ਅਏ ਲਿੰਗ ਦੇਖਲਿੰਗਕੀਏਲਿੰਗ

ਅਰਚਏ ਕਰ ਜਨ ਜੂਥ ਗਯੋ ਹੈ ॥

ਓਸ ਰਾਹੇ ਕਈ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਲੰਘੇ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਵੇਖਕੇ
ਕਈ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਬਨਾਏ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ।

**ਭੂਸੁਰ ਜੋ ਆਯੋ ਦੇਖ ਲਿੰਗ ਬਿਸਮਾਯੋ ਕਹੂੰ
ਇਕ ਲਿੰਗ ਹੂੰ ਤੇ ਲਿੰਗ ਝੁੰਡ ਨਿਰਮਯੋ ਹੈ ॥**

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਅਨੇਕ
ਹੀ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਪਏ ਦੇਖੇ ।

**ਪਾਤ੍ਰਨਹਿਪਾਏਤ ਬਿਪ੍ਰਯੋ ਅਲਾਏਤਾਂਹਿਪਾਤ੍ਰ
ਲਿੰਗ ਚਿੰਨ ਕੀਨੋ ਮੂੜੇ ਨ ਲਖਯੋ ਹੈ ॥ ੧੮ ॥**

ਜਦ ਪੂਜਾ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਨਾਂ ਪਾਏਤਾਂ ਕੋਹਣ ਲਗਾ ਕਿ ਭਾਂਡਿਆਂ
ਵਾਸਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਸੋਰਠਾ॥ ਜਗ ਕੀ ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਚਲਤੇ ਕੇਪਾਛੈ ਚਲੈ॥

ਪਰਮਾਰਥ ਨ ਸਮਾਲ ਦੇਖੋ ਜਗ ਕੀ ਮੂੜਤਾ ॥

ਜਗ ਦੀ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਚਾਲਹੈ ਚਲਦੇ ਦੇਪਿਛੇ ਚਲਦੇ
ਹਨ ਮੌਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਾਲਦੇ ਜਗ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾਈ ਦੇਖੋ ।

**ਦੋਹਰਾ॥ ਫਲ ਕਰਕੇ ਤਰੁ ਤਰੇ ਹੈ ਨਿੰਮਰ
ਅਤਿ ਸ੍ਰਤਿ ਵੰਤ ॥ ਸੂਕੇ ਬ੍ਰਿਖ ਜਯੋਂ ਤੁਟਤ ਹੈਂ
ਝੁਕਤ ਨਹੀਂ ਖਲ ਜੰਤ ॥**

ਫਲ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਿਛ ਨਿਉਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਤੀਆਂ
ਦਾ ਵੇਤਾ ਸੁਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੂਕਾ ਬ੍ਰਿਛ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ
ਏਵੇਂ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਜਾਨ ਲਓ ।

(੬੮)

ਕਬਿੱਤ॥ਨੀਰਕਰਸਿਖੀਕੇਨਿਵਾਰਨਮੈਂ ਸਮਰਥ
ਛਾਯਾ ਕਰ ਦਿਵਾਕਰ ਆਤਪ ਨਿਵਾਰੀਯੇ॥

ਪਾਣੀ ਅਗ ਦੇ ਬੁਝਾਨ ਤੇ ਸਮਰਥ ਹੈ ਛਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁਪ
ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਨ ਵਿਖੇ।

ਸਮਦ ਮਤੰਗ ਵਸ ਹੋਤ ਤੀਖੇ ਕੁੰਡੇ ਕਰ
ਧੇਨੁ ਭੈਂਸ ਰਾਸਭ ਕੋ ਦੰਡ ਕਰ ਟਾਰੀਯੇ॥

ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ ਹਾਥੀ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੁੰਡੇ ਕਰਕੇ ਵਸ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਂ ਮੈਂਹ ਖੋਤਾ ਏਹ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭੇਖਜ ਕੀ ਸੰਗਹ ਕਰ ਬਯਾਧ ਕੋ ਪ੍ਰਹਾਰ
ਕਰੈ ਮੰਤਨ ਕੈ ਬਲ ਤੇ ਭੁਜੰਗ ਮਾਰ ਡਾਰੀਯੇ॥

ਔਸ਼ਧੀਆਂ ਅਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਰਪ
ਦੀ ਵਿਸ ਮੰਤਰ ਦੇ ਜੋਰ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਿਗਮ ਕਰੀਯੋਂ ਰਚੀ ਭੇਖਜ ਸਕਲਕੇਰੀ
ਪਰਨੀਚ ਨਰ ਕੀ ਨ ਔਖਧਿਉਚਾਰੀਯੇ॥੨੨॥
ਬੇਦਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਰਚੀ ਹੈ ਪਰ ਮੂਰਖ ਦੀ ਨਹੀਂ ਰਚੀ।
ਦੋ:॥ਮਤਪ੍ਰਤੀਤ ਖਲ ਕੀਕਰੋਸੁਕੁਲਜਬੀਵਿਦ੍ਵਾਨ
ਚੰਦਨਕੇ ਘਰਸਨ ਕਰੇ ਦਾਹਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕ੍ਰਿਸਾਨ॥

ਮੂਰਖ ਦੀ ਕਦੀ ਪਰਤੀਤ ਨਾਂ ਕਰੇ ਭਾਵੇਂ ਵਡੀ ਅਕਲ
ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਦੀ ਲਕੜਨੂੰ ਘਸਾਨ ਤੋਂ ਅੱਗ ਨਿਕਲਦੀ
ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਚੰਦਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾੜਦੀ ਹੈ।

ਬੀਸ ਦੋਹਰੇਦੋਕਬਿੱਤ ਏਕ ਸੋਰਠਾਜਾਨ॥ਤੀਨ।
ਬੀਸ ਸਭ ਛੰਦ ਹੈਂ ਹਿ੍ਦੈ ਸਰੋਜਹਿ ਭਾਨ॥੨੪॥

(੬੯)

੨੦ ਦੋਹਰੇ ਦੇ ਕਬਿਤ ਇਕ ਸੋਰਠਾ ਸਾਹੇ ੨੩ ਛੰਦ ਹਨ
ਹਿਰਦੇ ਕੋਲ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਤਾਸ ਤ੍ਰੇਦਸੇ ਧਯਾਇ॥
ਨਿੰਦੈਖਲਇੰਦ੍ਰੈ ਵਿਖਯ ਮੁਕਤਿਨਮਿਤਵਿਹਾਇ॥

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ੧੩ ਅਧਯਾਯ ਸਮਾਪਤ ਹੋਯਾ ਮੂਰਖ ਦੀ
ਨਿੰਦਯਾ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਹੁਣ
ਸਮਾਪਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ।

ਅਥ ਚੌਧਵਾਂ ਅਧਿਆਯ

ਦੋ॥ ਸਿੱਖਯਾ ਵਰਨੈ ਚੌਦਸੇ ਚੌਦਸਛੰਦ ਉਚਾਰਾ॥
ਬੇਗਤਿਤਾਪਪ੍ਰਹਾਰਹ੍ਰੈਜਿਉਂ ਘਨਬਾਰਬਿਆਰਾ॥

ਚੌਧਵੇਂ ਧਯਾਯ ਵਿਖੇ ਚੌਦਾਂ ਛੰਦ ਉਚਾਰਕੇ ਸਿਖਿਆ ਦਾ
ਣਰਨਣ ਕਰਾਂਗੇ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ
ਬਦਲਾਂ ਨੂੰ ਪੋਣ ਨਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਹਿਤੀਖਣਾ ਜਹਾਂ ਅਹੇ ਤਹਾਂ
ਨਹੀ ਮਨੀਖਣਾ ॥

ਜਿਥੇ ਪੜ੍ਹਾਨਵਾਲਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਗੁਰੂਹੈ ਓਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਮਨੀਖਣਾ ਜਹਾਂ ਅਹੇ ਤਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹਿਤੀਖਣਾ॥
ਜਿਥੇ ਪੜ੍ਹਨਵਾਲਾਹੈਓਭੇਕੋਈਪੜ੍ਹਾਨ ਵਾਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ
ਸਮਾਦਿ ਵੇਦ ਵੇਦ ਭੀ ਸੁ ਦੁਰਲਭੰ ਉਭੈ ਅਹੈ ॥

ਸਾਰਿਆਂ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਏਹ
ਦੋਵੇਂ ਦੁਰਲੱਭ ਹਨ ।

ਯਥੋਖਧੀ ਸੁਆਦਵੰਤ ਬਜਾਧਿ ਮੂਲਤੇਦਹੈ ॥੧॥

ਜਿਵੇਂ ਦੁਵਾਈ ਸੁਵਾਈ ਭੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਰੋਗ ਭੀ ਹਟਾ ਦੇਵੇ ।
ਛਪੈ ਛੰਦ ॥ ਬਿਰਖ ਹੀਣ ਫਲ ਚੀਨ ਬਿਹੰਗਮ
ਬੇਗ ਤਿਆਗੈ ॥

ਫਲ ਤੋਂ ਹੀਣ ਬਿਛ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪੰਛੀ ਉਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
ਕਾਨਨਦਗਧੋਦੇਖ ਹਰਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਭਾਗੈ ॥

ਬਨ ਨੂੰ ਸੜਦਿਆਂ ਵੇਖਕੇ ਹਰਨ ਆਦਿਕ ਸਭ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।
ਫੂਲਮਾਲਨਿਰਗੰਧਗਲੇਤੇਤਿ ਆਗੈਂ ਸਭ ਨਰ ॥
ਸੁਗੰਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫੂਲ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸਭ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਆਗ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਸਾਰਸਤਿਆਗੈਬੇਗਨੀਰ ਬਿਨ ਪੇਖ ਸਰੋਵਰ ॥
ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ ਤਿਆਗ ਦੇਂਦਾਹੈ ਜਦੋਂ ਸਰੋਵਰਨੂੰ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖੇ ।
ਪੁਨ ਗਨਿਕਾ ਨਿਰਧਨ ਨਰ ਤਜੈ ਭ੍ਰਿਸਟ
ਨਿਪਤਿ ਭ੍ਰਿਤ ਤਜਤ ਹੀ ॥

ਵੇਸਵਾ ਨਿਰਧਨ ਨੂੰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਬਹਾਂਦੀ ਨੀਚ ਟੈਹਲੂਏ ਨੂੰ
ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ।

ਜਨਸਗਲੇਸ੍ਵਾਰਥਵਸਰਮੇਕੋਕਾਨੂੰਪਯਾਰੋਨਹੀਂ
ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕੋਈ
ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਪਸੁ ਧਨਅਧਨ ਕਨਕ ਅਰਧਅਹੈ
ਸਰਬ ਧਨ ਧਾਨ ॥ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀਲ ਬਿਦਯਾ ਤ੍ਰਿਤੀ

(੭੧)

ਅਤਿ ਸੈ ਧਨ ਕੀ ਖਾਨ ॥

ਪਸੂ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੋਨਾ ਅੱਧਾ ਧਨ ਹੈ ਕਣਕ
ਸਾਰਾ ਧਨ ਹੈ। ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਸਾਦਾ ਸੁਭਾਉ ਧਨਦੀ ਖਾਨ ਹੈ।

**ਬਿਨਾਂ ਭਯਾਸ ਵਿਦਯਾ ਨਹੀਂ ਵਿਦਯਾ ਬਿਨੁ
ਧਨੁ ਨਾਹਿ॥ ਬਿਨਾ ਦਰਬ ਨਹਿ ਮਿਤ੍ਰ ਕੋ ਮਿਤ੍ਰ
ਬਿਨਾ ਬਲ ਕਾਹਿ ॥ ੪ ॥**

ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਵਿਦਿਆ ਬਿਨਾਂ ਧਨ
ਨਹੀਂ ਬਿਨਾਂ ਧਨ ਦੇ ਕੋਈ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਬਲ ਕਿਥੇ ਹੈ।
ਤਬ ਲਗ ਹੀ ਗੁਣ ਗੌਰਤਾਜ ਬਲਗ ਕਹੇ ਨ ਦੇਹ॥
ਦੇਹ ਕਹੇ ਤੇ ਖੇਹ ਸਭ ਗੁਣ ਗੌਰਵ ਪਿਠ ਦੇਹ॥ ੫॥

ਤਦੋਂ ਤਕ ਹੀ ਗੁਣ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਹੈ ਜਦ ਤਕ 'ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ'
ਨਹੀਂ ਕੈਂਹਦਾ ਦੇਹ ਕਹੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਖੇਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗੁਣ ਅਤੇ
ਵਡਿਆਈ ਪਿਠ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

**ਮੰਤ੍ਰੋਖਧਿਸਿਧਿਅਵਧਧਨਮੈਥੁਨ ਦਾਨ ਕੁਸੇਵ ॥
ਦੁਰਭੋਜਨਇਨਨਵਨਕੋਬੁਧਿਨਪ੍ਰਗਟਕਰੇਵ।੬।**

ਮੰਤ੍ਰ - ਸਿਧ - ਸ਼ਹਤ੍ਰ - ਧਨ ਕਾਮ - ਦਾਮ ਖੋਟੀ ਸੇਵਾ ਭੈੜਾ
ਭੋਜਨ ਏਹਨਾਂ ਨਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁਧੀਵਾਨ ਨਾਂ ਕਰੇ।

**ਅਰਥਨਾਸਮਨਤਾਪਹ੍ਰੈਦੁਰਚਰਿਤ੍ਰਗ੍ਰਿਹ ਮਾਹਿ॥
ਮਾਨ ਭੰਗ ਬੰਚਨ ਕਹੂੰਧੀਰ ਪਾਚ ਕਹਿ ਨਾਹਿ॥**

ਧਨ ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਮਨ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖੋਟਾ
ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਕਿਧਰੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿਧਰੇ ਠੱਗੀ ਹੋਵੇ ਏਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂਨੂੰ

ਧੀਰਜਵਾਨ ਕਦੀ ਨ ਕਹੇ ।

ਕਾਰ ਦਾਰ ਮੈਥੁਨ ਕਰਜ ਗਰਭ ਚਾਰ ਜੋ ਏਹ॥

ਪ੍ਰਥਮੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ ਪਾਛੇ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੇਹ॥੮॥

ਥਾਣੇਦਾਰੀ ਕਾਮ ਕਰਜਾ ਗਰਭ ਏਹ ਚਾਰ ਜੋ ਹਨ ਪੈਹਲਾਂ
ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਦੁਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੂਪਕਾਰਕਵਿ ਬੈਦ ਨਿਪ ਸਸਤ੍ਰੀ ਮਰਮੀਜਾਨ॥

ਸ੍ਵਾਮਿਬੰਦਿਨੀ ਮੁਗਧਨ ਰਮਤ ਕੁਪਾਇ ਮਤਿ ਮਾਨ ।

ਰਸੋਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਵੀਸ਼ਰ ਵੈਦ, ਰਾਜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ
ਅਤੇ ਵੈਦ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਮਾਲਕ ਸਵਾਮੀ ਬੰਦਨਾ
ਪਾਏ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਧੀਜਨ ਕਦੇ ਭੀ ਕ੍ਰੋਧੀਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ।
ਅਰਥ ਪਤੀ ਨਿਪ ਅਤਿਤਪੀਵਿਦਯਾਦਿਕ ਸਠ
ਮਾਹਿ॥ ਵਿਦੁਖਗੁਰੂ ਅਰਿਅਸਟ ਕੋ ਧੀਰੋਤਰਦੇ
ਨਾਹਿ ॥ ਧਨ ਪਾਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਅਤੀ ਤਪੀ ਵਿਦਵਾਨ ਮੂਰਖ ਪੰਡਤ
ਗੁਰੂ ਏਹਨਾਂ ਅਠਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਉਤਰ ਨਾ ਦੇਵੇ ।

ਬਰ ਬਿਚਾਰ ਬਿਦਯਾ ਹੁਤੇ ਬੁਧਿ ਬਿਨ
ਵਿਦਯਾ ਨਾਸ ॥ ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਜਯੋਂ ਕਾਰਕੈ
ਕੇਹਰ ਕਰਯੋ ਬਿਨਾਸ ॥ ੧੧ ॥

ਵਿਚਾਰ ਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ਬੁਧੀ ਬਿਨਾਂ ਵਿਦਯਾ
ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਬਚੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ
ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ ਸੀ ।

ਜਿਹ ਬਿਚਾਰ ਹੈ ਬਲਤਿ ਸੇ ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਬਲ ਨਾਹਿ

(੭੩)

ਇਕਪ੍ਰਮਤਨਾਹਰਬਨੇਸਸੇ ਬਿਨਾਸਯੋ ਤਾਹਿ ॥

ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਤਿਸ ਵਿਚ ਬਲ ਹੈ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰਦੇ
ਬਲ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸਹੇ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖੂਹ ਦੇ
ਵਿਚ ਮਾਰਕੇ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਸੀ ।

**ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ ॥ ਰਿਣਰਿਪੁ ਅਗਨਿ ਤਿਨਾਸ
ਮਝਾਰੀ ਕਰੈ ਬਿਲਮ ਨਹਿ ਸਮਾ ਪਛਾਨ ॥**

ਕਰਜ-ਵੈਰੀ-ਅਗ ਏਹਨਾਂ ਤਿਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਪਛਾਣਕੇ ਨਾਸ
ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਰ ਨਾ ਲਾਓ ।

ਕੰਨਯਾਦਾਨੇਧਰਮਾਰੰਭੇਵਿਦਯਾਪਢਨੇਧਨਕੇਲਯਾਨ

ਕੰਨਯਾਂ ਦਾਨ, ਧਰਮ ਦਾ ਅਰੰਭ ਵਿਦਿਆ ਪੜਨ ਧਨ ਦੇ
ਲਿਆਣ ਵਿਚ ।

**ਅਵਸਰ ਦੇਖ ਪਦਾਰਥ ਚਾਰੋਂ ਕਰੇ ਸੀਘ੍ਰ
ਜੋ ਸੋ ਬੁਧਿਮਾਨ ।**

ਸਮਾਂ ਵੇਖਕੇ ਜੋ ਬੁਧੀਜਨ ਛੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਹੈ ।

**ਖਿਣ ਖਿਣ ਖੀਣ ਕਾਲ ਤਨ ਕਰ ਹੈ ਭਲੋ
ਕਾਲ ਫਿਰ ਮਿਲੈ ਨ ਪਾਨ ॥ ੧੩ ॥**

ਪਲ ਘੜੀ ਵਿਚ ਕਾਲ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸੁਭ ਵੇਲਾ
ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ।

**ਦੋਹਰਾ ॥ ਨਾਰਿ ਕਲਹਿਣੀ ਗ੍ਰਾਮ ਘਰ
ਦੋਹ ਦੁਖੀ ਨਿਪੁ ਨੀਚ ॥ ਪਰਵਸ ਪਾਂਚੋਂ ਨਰਕ
ਕੋ ਜੀਵਤ ਹੀ ਹੈ ਮੀਚ ॥ ੧੪ ॥**

(੭੪)

ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਲੈਹਣੀ ਹੋਵੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਘਰ ਹੋਵੇ ਦੇਹ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ
ਰਾਜਾ ਨੀਚ ਹੋਵੇ । ਪਰਵਸ ਹੋਵੇ, ਏਹ ਪੰਜ ਮਨੁਖ ਹਨ ਜਿਉਂਦਿਆਂ
ਹੀ ਮੌਤ ਵਾਕਰ ਹੈ ।

**ਇਕ ਨਰਾਜ ਏਕੋ ਛਪਾ ਏਕ ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ॥
ਸੰਕਰ ਦੋਹੇ ਸੰਕਰੀ ਚੋਦਸ ਛੰਦਾ ਨੰਦ ॥ ੧੫ ॥**

ਇਕ ਨਰਾਜ ਇਕ ਛਪਾ ਇਕ ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ ੧੧ ਦੋਹਰੇ
ਚੋਦਾਂ ਹੀ ਛੰਦ ਅਨੰਦ ਦਾਇਕ ਹਨ ।

**ਇਤਿਸ੍ਰੀਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀਤਿਹਚੋਦਸਅਧਯਾਇ॥
ਸਿਖਯਾਵਰਨੀਤਾਸਮੈਂਕਵਿਹਰਿਦਯਾਲਸੁਭਾਇ**

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਚੋਥਾ ਧਿਆਇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜਿਸ
ਵਿਚ ਕਵੀ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

**ਅਬ ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਅਧਿਆਯ
ਦੋ॥ਅਬ ਪੰਦ੍ਰਸਅਧਯਾਇਮੈਂਮਿਸ੍ਰਤਇਕੀਛੰਦ॥
ਪਟਹ੍ਰੈਸਭ ਘਟ ਮੈਂ ਠਟੈ ਇਤ ਉਤ ਮੈ ਆਨੰਦ॥**

ਪੰਦਰਵਾਂ ਧਿਆਇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਸਦੇ ਰਲੇ ਮਿਲੇ ਇਕੀ
ਛੰਦ ਹਨ ਮੂਰਖ ਭੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਧਰੇ ਤਾਂ ਚਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮਿਲੇਗਾ ।

**ਨਰਾਜ ਛੰਦ ॥ ਪਤਾਲ ਮੈ ਪ੍ਰਵੇਸ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ
ਮੈ ਪ੍ਰਵੇਸ ਹੈ ॥**

ਮਨੁਸ਼ ਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜਾਏ ਇੰਦਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾਏ ।
ਗਿਰਿੰਦ ਜੋ ਸੁਮੇਰ ਚਾਹੁ ਤਾਹਿ ਪੈ ਨਿਵੇਸ ਹੈ ॥

(੭੫)

ਭਾਵੇਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਤੇ ਵਾਸਾ ਕਰੇ।

ਜੁਮੰਤ੍ਰ ਭੇਖਜੰ ਕਰੇ ਬਿਆਧ ਹਾਰ ਕਾਰਣੰ ॥

ਮੰਤਰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ ਦੁਆਈਆਂ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।

ਜੁਹੋਣ ਹੈ ਸੁ ਹੋਇ ਅਤੁ ਹੇਤ ਨ ਬਿਚਾਰਣੰ ॥੧॥

ਜੇਹੜੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਸੋ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਦੋ:॥ਮੂਰਖਕਾਬਲਮੋਨਹੈਤਸਕਰ ਕਾ ਬਲ ਝੂਠ॥

ਦੁਰਬਲਕੋ ਬਲ ਭੂਪਹੈ ਸਿਸਬਲਰੋਵਨ ਰੂਠ ॥

ਮੂਰਖ ਦਾ ਬਲ ਚੁਪ ਹੈ ਚੋਰ ਦਾ ਬਲ ਝੂਠ ਹੈ ਗਰੀਬ ਦਾ
ਏਲ ਰਾਜਾ ਹੈ ਬਚੇ ਦਾ ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਰੂਸਣਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਤਅੰਨਭੋਜਨਕਰਯੋਸਾਂਝਸਮੇਦੁਤਿਨਾਸ॥ਤਿਹ

ਰਸਕਰਉਪਜੇਜੁ ਤਨ ਕਹਾਂ ਨਿਤਤਾ ਤਾਸ॥੩॥

ਸਵੇਰ ਜੋ ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ ਉਸਦਾ ਅਧਾਰ ਸਾਂਝ ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ ਉਪਰੰਤ ਅਸਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਹੋ ਜਿਹਾਂ ਅੰਨ ਦਿਆਂ ਰਸਾਂ
ਦਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਉਤਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸਦੀ ਸਿਥਰਤਾਈ ਕਿਥੇ ਹੈ।

ਸੋਰਠਾ॥ ਸਭ ਅਨਿਤ ਹੈ ਕਾਯ ਸਭਵਿਭੂਤਿ

ਖਿਨ ਭੰਗਾਰੀ ॥ ਨਿਕਟ ਕਾਲ ਨਿਤ ਆਇ

ਧਰਮ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਯੋਗ ਅਬ ॥ ੪ ॥

ਸਾਰੀ ਕਾਇਆਂ ਨੇ ਨਾਸ ਹੋਜਾਣਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਧਨ ਨਾਸ ਹੋ
ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਾਲ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਧਰਮ ਕਰੋ।

ਸਵੈਯਾ॥ ਆਧਿ ਬਿਆਧਿ ਬਿਨਾ ਤਨ

ਮਾਨਸ ਮਾਨਸ ਜੋ ਅਪਨੋ ਜਬ ਹੋਰੇ ॥

(੭੬)

ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੋਗਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੋਮਨੁਸ਼ ਦੇਖੋ
ਅੰਨ ਪਟਾਇ ਅਨਾਥਨ ਕੇ ਘਰ ਦੂ ਕਰ
ਜੋਰ ਦੇਏ ਪੁਨ ਟੇਰੇ ॥

ਅੰਨ ਬਸਤਰ ਆਦਕ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਦੇਵੇ ।

ਖਾਇ ਹੰਢਾਇ ਧਿਆਇ ਹਰੀ ਚਿਰ
ਜੀਵਹੁ ਜੀ ਤੁਮ ਬਾਂਧਵ ਮੇਰੇ ॥

ਅਤੇ ਕਹੋ ਹੇ ਭਰਾਉ ਖਾਉ, ਹੰਢਾਉ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਜੀਵੋ
ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਰਬੰਧੀ ਹੋ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉ ।

ਤਾਸ ਅਸੀਸਹਿ ਤੇ ਜਗਦੀਸ ਕਰੇ ਮਨ
ਸੁਧ ਸੁ ਸਾਂਝ ਸਵੇਰੇ ॥ ੫ ॥

ਗਰੀਬ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰੇਗਾ ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਗੁਣ ਸਫਟ ਕਕੋਜੋ ਅਹੈ ਵਹੀ ਦੇਖ ਕੋ ਹੇਤ ॥
ਤੈਸੇ ਸ੍ਵਾਸੈ ਆਤਮਾ ਨਿਰਮਲ ਭੀ ਮਲ ਲੇਤ ॥ ੬ ॥

ਮਨੀ ਦਾ ਜੋ ਗੁਣ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੇਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ
ਨਿਰਜਲ ਆਤਮਾ ਭੀ ਮਲ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਜਟਾ ਨ ਗੰਗਾ ਇੰਦ੍ਰ ਕੋ ਸਿਵਾਰ ਧਾਰ ਧਾਰਹੋ ॥

ਨਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰਤੇ ਜਟਾਂ ਹਨ ਨਾਂ ਮੇਰੇ ਗੰਗਾ ਤੇ ਨਾਂ ਮਥੇ ਵਿਚ
ਚੰਦਰਮਾ ਹੈ ਨਾ ਮੈਂ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਭੁਜੰਗ ਭੰਗ ਕੋ ਅਹਾਰ ਹਾਰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਹੋ ॥

ਸੱਪ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਭੰਗ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ

(੭੭)

ਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਾਮ ਦੇਵ ਨੂੰ ਜਿਤਿਆ ਹੈ ।

ਤਿਸੂਲ ਡੋਰੂ ਧੂਰ ਧਾਰ ਰੁੰਡ ਮਾਲਕੰ ਬਿਤੰ ॥

ਤਰਸੂਲ ਡੋਰੂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੁਆਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮਲੀ ਨਾ
ਮਾਲਾ ਪਾਈ ਹੈ ।

ਇਤੀਵਿਭੂਤ ਵਾਰਹੋਤਥਾਪਿ ਮੈ ਸ਼ਿਵਾਕ੍ਰਿਤੰ॥੧॥

ਸ਼ਿਵਜੀ ਐਡੀ ਬਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਮੈਂ ਬਿਭੂਤੀ ਵਾਲਾ ਹਾਂ
ਤਾਂ ਭੀ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੈ ।

**ਸਵੈਯਾ ॥ ਏਕ ਸਰੀਰ ਸਬੰਧ ਭਏ ਜਨਮਾਂ-
ਤਰ ਕੀ ਗਨਤੀ ਕਛੁ ਨਾਹੀਂ ॥**

ਇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜਨਮ ਪਾਈਦੇ ਹਨ
ਕੁਛ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

**ਤਾਪਰ ਜੋ ਅਨੁਰਾਗ ਕਰੇ ਸੁਤ ਮਾਤ ਪਿਤਾ
ਤਰੁਣੀ ਧਨ ਮਾਹੀ ॥**

ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਏਸ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਪੁਤਰ ਪਿਉ ਇਸਤਰੀ
ਧਨ ਨਾਲ ਪਰੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

**ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਵਿਚਾਰਤ ਭੀ ਤਜ ਸਾਰ
ਅਸਾਰ ਵਿਖੇ ਲਿਪਟਾਹੀ ॥**

ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਸਾਰ ਛੱਡਕੇ
ਅਸਾਰ ਵਿਚ ਮੋਹਿਆ ਹੈ ।

**ਫੇਰ ਕਹੈਂ ਹਮ ਜੀਵਨ ਮੋਖ ਸੁ ਏਹ ਕਲੂ
ਕਾਲ ਕੇ ਲਖਣ ਆਹੀ ॥ ੮ ॥**

(੭੮)

ਫੇਰ ਕਹੇ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ
ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਏਹ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਲਛਣ ਹਨ ।

**ਗੰਥ ਅਪਾਰ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰ ਗਵਾਰ
ਮਹਾ ਮਦ ਕੇ ਸੁਖ ਝੁਲਾ ॥**

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

**ਪੰਡਿਤ ਹੋ ਵਿਚਰੇ ਭਵ ਮੈਂ ਨਿਜ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨ
ਡਾਰ ਦਯੋ ਅਨੁਕੂਲਾ ॥**

ਪੰਡਤ ਹੋਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਪਨਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ
ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

**ਔਰਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਵਤ ਆਪ
ਫੰਧਯੋ ਜੈਸੇ ਗਡ ਕੇ ਜੂਲਾ ॥**

ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨਿਆਂ
ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗਡ ਨਾਲ ਜੂਲਾ ਬੰਨਿਆਂ ਹੈ ।

**ਸੁੰਦਰ ਉਪਰ ਤੇ ਵੁਹ ਦੀਸਤ ਭੀਤਰ ਯੋ
ਜੈਸੇ ਕਿੰਸ ਕੁ ਫੁਲਾ ॥ ੯ ॥**

ਉਤੋਂ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਵਿਚਦਾਕਦੇ ਫੁਲ ਸਮਾਨ ਹੈ ।

**ਦੇਹ ਸਿੰਗਾਰ ਅਹਾਰ ਰਜੇ ਗੁਣ ਮੂੜਨ
ਸੰਗ ਵਿ ਚਿਤ੍ਰਤ ਮੰਦਰ ॥**

ਦੇਹ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਰਜੇ ਗੁਣ ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰ ਏਹ
ਮੂਰਖ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ ।

ਨਾਰ ਨਿਰੂਪਨ ਕਾਵਯ ਜੋ ਹੈ ਪੁਨ ਮੈਥੁਨ

(੭੯)

ਆਠ ਜੁ ਗੰਥਨ ਅੰਦਰ ॥

ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਗੰਥਾਂ ਵਿਖੇ ਜੋ ਅਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਮ ਹੈ।

**ਕਾਮਨਿ ਕੋ ਫਲ ਦੇਵਨ ਲੇਵਨ ਕੰਦ੍ਰਪ
ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭਾਦਿ ਕਲੰਦਰ ॥**

ਕਾਮ ਦੇਣਾ-ਲੈਣਾ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਏਹ ਕਲੰਦਰ ਹਨ।

**ਜੋ ਬਡ ਭਾਗ ਵਿਰਾਗ ਚਹੇ ਤਬ ਤਜਾਗ
ਦਏ ਇਤਿਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ ॥ ੧੦ ॥**

ਜੋ ਵਡਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਵੇਰਾਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਤਿ-ਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ ਪਦਾਰਥ ਸਭ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ।

**ਕਾਮ ਕਹੈਂ ਮਮ ਰਾਖ ਤਜੇ ਤਿਨ ਕੀ ਰਖਿਆ
ਤਿੰਨ ਦੇਵ ਕਰੈਂਗੇ॥ ਜੇ ਮਮਤਾਗ ਕੁ ਭੂਮਿਬਿਖੈ
ਤਿੰਨ ਦੇਵ ਕੁਪੈਂ ਤਿਨ ਸੁਖ ਹਰੈਂਗੇ॥ ਠੈਰ ਨਹੀਂ
ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਬਿਖੈ ਤਿਨਯੋਂ ਭ੍ਰਮਹੈਂ ਸ੍ਰਮ ਪੁੰਜਧਰੈਂ
ਗੇ॥ ਜਾਰਤ ਹੈਂ ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਤਿਨੇ ਮਮ ਧਾਰਤ
ਆਰਤ ਸਿੰਧ ਤਰੈਂਗੇ ॥ ੧੧ ॥**

ਕਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਰਖੇਗਾ ਉਸਦੀ ਰਖਿਆ ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਵਤੇ ਕਰਨਗੇ। ਅਤੇ ਜੋ ਪਰਾਈ ਥਾਂ ਤੇ ਛੱਡੇਗਾ ਉਸਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਵਤੇ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ।

ਉਸਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਣਗੇ ਉਹ ਸੁਕੇ ਘਾਹ ਵਾਂਗੂੰ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ।

(੮੦)

ਤਿੰਨੇ ਤਾਪ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜਨਗੇ ਅਤੇ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ
ਰਖਣਗੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਣਗੇ ।

ਭਾਵ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਪਾਸ
ਜਾਕੇਬਦਫੈਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮਤੋ ਪ੍ਰਲੋਕਵਿਚ
ਬਜਰ ਪਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਨੇਕਚਲਣ ਰਹੇਗਾ ਉਸਦੀ ਸਭ
ਲੋਕੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਭੀ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਗੇ ।

**ਚੰਚਲ ਸੰਗਤ ਤੇ ਚਿਤ ਚੰਚਲ ਅੰਚਲ ਦਾਗ
ਲਗੇਕਿਲ ਖਾਸੇ ॥ ਤਾਸੇ ਕਦਾਚਿਤ ਬਾਚਤਨਾ
ਅਨਥਾ ਨਹਿ ਬਾਚਤ ਕੋਟ ਕਲਾਸੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਪਾਨ ਕਲਾਲ ਗ੍ਰਹੇ ਪਰ ਜਾਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਸਭੀ
ਅਕਲਾ ਸੇ ॥ ਨੀਚ ਕੀ ਸੰਗਤੇ ਮੀਚ ਭਲੀ ਪਰ
ਮਾਰਥ ਬੀਚ ਬਿਰੋਧਨ ਮਾਸੇ ॥**

ਚੰਚਲ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਚਿਤ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਚੰਚਲ
ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਪੜੇ ਵਾਂਗਰ ਦਾਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਕਦੀਨਾਂ ਬੋਲੇ ਏਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ
ਬਚੇਗਾ ਅਰਥਾਤ ਖੋਟੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਫਲ ਤੁਰਤ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਖੋਟੀ
ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਏ । ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੇ ਘਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਕੇ
ਆਵੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਹਣਗੇ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੈ ।

ਨੀਚ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲੋਂ ਮੌਤ ਚੰਗੀ ਹੈ ਜੋਕਿ ਪ੍ਰਮਾਥਮ ਵਿਖੇ
ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ ।

ਭਾਵ—ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਨੀਚਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਕੇ
ਰਹੇ, ਅਰ ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਸੋਹਬਤ ਕਰੇ । ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰੇ ਪਰੰਤੂ
ਨੀਚ ਸੰਗਤ ਕਦੇ ਨਾ ਕਰੇ ।

(੮੧)

ਸੁਧੀ ਨ ਕਬੀ ਪਰ ਹੈ॥ਮਦ ਪਾਨ ਸਮਾਨ ਧਿਆਨ ਤਿਸੇ ਹਰਿਦਯਾਲ
ਕਹੇ ਬਿਖ ਕੋ ਸਰ ਹੈ ॥ ਜਿਹ ਹੇਰਨ ਤੇ ਹਿਰਦਾ ਹਲ ਹੈ ਪ੍ਰਸਨੋਤਰ ਤੇ
ਉਰਕੋ ਫਰ ਹੈ ॥ ਖਲ ਚੰਚਲਸੰਗਤ ਵਾਗਹਿਮਾਂਚਲ ਜੋਪਰ ਹੈਗਰ ਹੈ
ਗਰ ਹੈ ॥

ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮਨ ਨੂੰ ਮੈਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਿਸੇ ਵਾਸਤੇ ਕਦੀ ਨਾ ਜਾਏ
ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਤੋਂ ਮਨੁਸ਼ ਕਮਲਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਨਾਰੀ ਦੇ ਦੇਖਣ
ਤੋਂ ਆਪਾ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਏਹ ਬਿਖ ਦਾ ਤਲਾ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਦੇ ਦੇਖਿਆਂ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਹੈ ਗਲ ਕੀਤਿਆਂ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜ
ਲਊਗੀ । ਨਿਸਚੇ ਕਰੋ । ਨਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂਰ ਹੈ ਜੋ ਸੰਗਤ
ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਗਲ ਜਾਏਗਾ ।

ਰਘੁਬੀਰ ਰਿਦੈ ਹਮ ਜਾਨਝ ਭੀ ਭਵ ਭੋਗ ਸਰੋਗਬੁਰੇ ਤੇ
ਬੁਰੇ ॥ ਪਰ ਪੂਰਬ ਪਾਪਨ ਕੇ ਬਲ ਤੇ ਮਨ ਮੋਰ ਪਦਾਰਥ ਓਰਦੁਰੇ ॥
ਹਮ ਮੋਰਤ ਜੋਰਤ ਨਾ ਰੁਚਿ ਸੋ ਮੁਰ ਹੈ ਵਿਖਿਓਂ ਮਹਿ ਫੇਰ ਜੁਰੇ ॥ਬਹੁ
ਬਾਰ ਜੁਹਾਰ ਹਰੀ ਵਰ ਦੇ ਤਵ ਛੋਰ ਕਹੂੰ ਨਹਿ ਚਿੱਤ ਫੁਰੇ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਸੀਂ ਰਿਦੇ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਦੇਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੋਗ ਬੁਰੇ ਹਨ ।
ਪਰ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਮੈਂ ਮੋੜਦਾ ਹਾਂ ਪਰੀਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਦਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਜੁੜਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਹੇ ਹਰੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ
ਵਿਚ ਨਾ ਲਗਾਂ

ਰੂਆਲ ਛੰਦ ॥ ਤਨ ਰਥ ਮਨ ਰਥ ਵਾਹੀ ਜਾਨੋ ਪਰਬਲ
ਦੁਸਟ ਇੰਦ੍ਰੈ ਹੈ ਘੋਰੇ ॥

ਸਰੀਰ ਰਥ ਮਨ ਰਥਵਾਹੀ ਜਾਣੋ ਏਹ ਦਸੇ ਇੰਦ੍ਰੈ ਦੁਸ਼ਟ ਘੋੜੇ ਹਨ ।
ਮਨ ਰਥਵਾਹੀ ਇੰਦ੍ਰਯ ਅਸਨ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਲਬ ਕਰ ਟੋਰੇ ॥

ਮਨ ਰਥਵਾਹੀ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰੈ ਘੋੜੇ ਹਨ ਬਲ ਦਵਾਰਾ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਵਲ ਟੋਰੇ ।
ਸੋਭਤ ਦੇਹ ਸਿਯੰਦਨ ਮਹਿ ਜੀਵਾਤਮ ਕੋ ਪਰਮਾਤਮ ਜੋਰੇ ॥

ਏਹ ਰੂਪੀ ਰਥ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਈਸ਼
ਵਲ ਜੋੜੇ ।

ਪੂਰਨ ਕਾਮ ਸ੍ਵਾਮਿ ਭਵ ਬਿਸਨੁ ਵਹੀ ਜੋ ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਰੇ॥੧੫॥

(੮੨)

ਪੂਰਨਕਾਮਨਾ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਹੀ ਵਿਸ਼ਨੂ ਸੁਆਮੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਛੱਡੇ
ਕਬਿੱਤ ॥ ਪੁੰਨਨ ਕੋ ਆਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪਨ ਕੀ ਕਯਾਰੀ ਹੈ ਕਿ
ਕੀਰਤ ਕੁਹਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਨ ਕੇ ਕਟਾਰੀ ਹੈ ॥

ਪੁੰਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਰੀ ਹੈ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਕਿਆਰੀ ਹੈ ਜੱਸ ਲਈ ਕੁਹਾੜੀ ਹੈ ਧਨ
ਲਈ ਕਟਾਰੀ ਹੈ ।

ਸਾਂਤਿ ਕੋ ਬੁਹਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਕੋ ਕੁਠਾਰੀ ਹੈ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ
ਦੂਤੀਭਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਲ ਕੋ ਅੰਗਾਰੀ ਹੈ ।

ਸਾਂਤੀ ਦੇ ਲਈ ਬਾਜ਼ੂ ਹੈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਲਈ ਕੁਹਾੜੀ ਹੈ ਨਰਕਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੂਤੀ
ਹੈ ਵਡੀ ਕੁਲ ਲਈ ਅੰਗਿਆਰੀ ਹੈ ।

ਚਿੰਤਾ ਮਹਿਤਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਛਲ ਮੈਂ ਮਦਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਰੋਗ ਕੀ
ਪਿਟਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਲੈ ਕੀ ਦੁਆਰੀ ਹੈ ॥

ਦੇਂਤਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ ਮਦਾਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਛਲਦੀ ਹੈ ਰੋਗ ਦੀ ਪਟਾਰੀ ਹੈ ਕਲੈ ਦਾ ਮੁਢ ਹੈ ।

ਗੁਣ ਰੂਪ ਘਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਬਾਟ ਪਾਰੀ ਐਸੀ ਨਾਰੀ
ਬਿਭਚਾਰੀ ਯਾਂਤੇ ਰਾਖੈ ਗਿਰਧਾਰੀ ਹੈ ।

ਗੁਣ ਲਈ ਖੂਹ ਦੀ ਘਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਰਾਹ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਇਹੋ
ਜਹੀ ਨਾਰ ਤੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਬਚਾਏ ।

ਭਾਵ ਬੇ ਧਰਮੀ ਇਸਤਰੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਕੇ ਹੀ
ਗੁਜਾਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਉਪਰ ਕਦੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋਜਹੀਆਂ
ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਪ ਤਾਂ ਭੁਬੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਭੋਬਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਸਤਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸਤਰੀ
ਜਾਤੀ ਹੀ ਸਭ ਉਪਾਧੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਇਥੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੋਂ
ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਹੋਣੀ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਫਿਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਕੰਤਕ ਨਮਿਤ ਕਹੂੰ ਜਨ ਜਿੰਨ ਮੋਲ ਲੀਨੋ ਗੁਣਾ ਗੁਣ
ਚੀਨੋ ਖੇਦ ਮੋਦ ਭਯੋ ਜੀਨੋ ਹੈ ॥

ਇਕ ਜੋ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਨੇ ਜਿੰਨ ਮੁਲ ਲੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਔਗਣ ਸਭ
ਜਾਣ ਲਏ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਪਰ ਔਗਣਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਕਹੈ ਕਾਮ ਐਖੋ ਝਟ ਪਟ ਕਰ ਦੇਤ ਸੋਖੋ ਭਯੋ ਧੋਖੋ ਭਾਰੀ
ਮਨ ਸੁਤਾ ਮੰਤ੍ਰ ਲੀਨੋ ਹੈ ॥

ਜੋ ਕੰਮ ਕਹੇ ਉਹ ਝਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਫੇਰ ਜੋ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਤ ਮੁਤਾ-

(੮੩)

ਬਕ ਉਸਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਵੇ ਉਪਰੰਤ ਘਰ ਆਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤਰੀ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਲਈ
ਅਗ੍ਰ ਗਾਡੀ ਦਾਰ ਗੁਰ ਯਾਪੈ ਰੇ ਚੜ੍ਹੇਤਰ ਤੂੰ ਕਹਯੋ ਧਨੀ
ਮਾਨਯੋ ਯਾਂਤੇ ਭੂਤ ਬਲ ਖੀਨੋ ਹੈ ॥

ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਵਾਂਸ ਗਡਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਏਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਉਤਰੋ ਉਸਨੇ ਇਵੇਂ
ਹੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿੰਨ ਦਾ ਬਲ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਕੈ ਸਰੂਪ ਲਾਵੈ ਕੈ ਸਰੂਪ ਗੀਤ ਗਾਵੈ ਐਸੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ ਨਿਜ
ਮਨ ਭੂਤ ਬਸ ਕੀਨੋ ਹੈ ॥ ੧੭ ॥

ਇਸੇਤਰਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਜਦੋਂ ਭੀ ਵੇਹਲੇ ਹੋਣ ਉਹਦੇਂ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ
ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਏਸਤਰੀਕੇ ਸੰਤਜਨਾਂ ਨੇ ਮਨਭੂਤ ਵਸਕੀਤਾ ਹੈ।
ਦੋਹਰਾ ॥ ਰਘੁ ਪਤਿ ਗਣ ਪਤਿ ਵਾਕ ਪਤਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ
ਬੰਦ ॥ ਜਾਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਤਿ ਬੰਧ ਗਣ ਪ੍ਰਤਿ ਹਤਿਭਏਕਮੰਦਾ ॥ ੧੮ ॥

ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਗਨੇਸ਼ ਸੁਰਸੱਤੀ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਈਂ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਦੀ
ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਸਭ ਤਾਪ ਨਾਸ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਸਭਾ ਜਿਤ ਪਰਤਾਪ ਤੇ ਸਭਾ ਜਿਤ ਪਰ ਆਪ ॥ ਸਭਾ ਜਿਤ
ਕੋ ਢਾਪ ਹੈ ਸਭਾ ਜਿਤ ਕੋ ਜਾਪ ॥ ੧੯ ॥

ਏਸ ਸਭਾਜਿਤ ਦੇ ਪਰਤਾਪ ਤੋਂ ਪਰਾਈ ਸਭਾ ਜਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਭਾਜਿਤ ਜਪ
ਕੇ ਦੂਜੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਬਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।

ਕਬਿਤ ॥ ਤਨ ਕੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰ ਮਨ ਕੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰ ਤੀਰਥ
ਸਨਾਨ ਕੋ ਜਹਾਨ ਜਸ ਜਾਨ ਹੈ ॥

ਤਨ ਨੂੰ ਪਵਿਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਨ, ਨੂੰ ਪਵਿਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੀਰਥ ਅਸ਼ਨਾਨ
ਦਾ ਜਸ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

ਮਨ ਕੋ ਵਿਸੁਧ ਕਰ ਜੀਵ ਕੋ ਪ੍ਰਬੁਧ ਕਰ ਤੀਰਥੋਂ ਕੇ ਜਸ
ਕਾ ਭੀ ਗੰਥੋਂ ਦੁਆਰਾ ਗਯਾਨ ਹੈ ॥

ਮਨ ਸੁਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਜਸ ਵੇਦਾਂ ਗਰੰਥਾਂ
ਦੁਵਾਰਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੈ ।

ਤਾਂਤੇ ਸਭਾ ਜਿਤ ਗੰਥ ਹਰਿ ਦਯਾਲ ਮੋਖ ਪੰਥ ਭੇਦੇ ਚਿਦ
ਜੜ ਗੰਥ ਜਾਨੇ ਬੁਧਿਵਾਨ ਹੈ ॥

ਤਾਂਤੇ ਸਭਾਜਿਤ ਗਰੰਥ ਮੋਖ ਰੂਪ ਹੈ ਚੇਤਨ ਤੇ ਜੜ ਦੀ ਗੰਢ ਖੋਲਦਾ ਹੈ
ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ।

(੮੪)

ਜੈਸੇ ਉਚ ਨੀਚ ਮੀਚ ਕਾਂਸੀ ਬੀਚ ਮੋਖ ਲਹੇ ਤੀਨੋਂ ਦੇਵ
ਵਰ ਦੀਨੋ ਸੋਹਾਂ ਤੀਨੋਂ ਮਾਨ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥

ਜਿਵੇਂ ਉਚ ਨੀਚ ਕਾਂਸੀ ਵਿਚ ਮਰੇ ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵਰ ਹੈ।
ਦੋਹਰਾ ॥ ਬੇਦ ਸਾਸਤ੍ਰ ਜੁਗ ਕਾਲ ਤ੍ਰੈਸੁਰ ਨਰ ਵਾ ਦੈਲੋਕ॥
ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਨੀਸ ਮਹਿ ਮੁਕਤਿ ਦੁਾਰ ਸਿਵ ਓਕ ॥

੪ ਵੇਦ ੬ ਸਾਸਤਰ ੪ ਜੁਗ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਮਨੁਖ ਅਤੇ ਦੋਵੇ ਲੋਕ ਏਹਨਾਂ
ਉਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਸੀ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਘਰ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਵਾਰਾ ਹੈ।

ਸਵੈਯਾ ॥ ਨਹਿ ਸੁਧ ਅਸੁਧ ਕੀ ਸੁਧ ਪਰੀ ਮਮ ਬੁਧਿ ਅਸੁਧ
ਹੁਤੀ ਅਘ ਧਾਮਾ ॥

ਕਵੀ ਜੀ ਕੈਂਹਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਸੁਧ ਅਸੁਧ ਦੀ ਭੀ ਸੁਧੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ
ਬੁਧੀ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

ਹਰਿਦਯਾਲ ਵਿਰੁਧ ਜੁ ਹੈ ਵਰਣਾਰਥ ਸੁਧਕਰੋ ਤੁਮਹੇ ਕਵਿ ਸਯਮਾ॥

ਜੋ ਅਰਥ ਘਟ ਵਧ ਹੋਵੇ ਜੋ ਅੱਖਰ ਨਾ ਬਣੇ ਬਣਾ ਦਿਓ।

ਨਭ ਨਾਗ ਸਿਧੀ ਸਸਿਸਾਵਣ ਸੰਬਤ ਮੰਗਲਥਿਤ ਛਟੀਪਖਸਯਾਮਾ॥

ਅਕਾਸ਼ ੦ ਨੌਕੁਲਾਂ ੯ ਸਿਧੀ ੮ ਚੰਦਰਮਾਂ ੭ ਮਹੀਨਾ ਸਾਵਣ ੧੮੪੦ ਥਿਤ
੬ ਹਨੇਰਾ ਪਖ ਸੀ।

ਚੂਹਣੀ ਪੁਰਿ ਮਾਹਿ ਅਰੰਭ ਕਰਯੋ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਲਵਧਾਮ ਸਭਾ
ਜਿਤ ਨਾਮਾ ॥ ੨੨ ॥

ਚੂਹਣੀ ਪੁਰ ਵਿਚ ਏਹ ਪੋਥੀ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

ਦੋਹਰਾ ॥ ਨੌਮ ਸ੍ਵਯੇ ਸੋਰਠਿਕ ਤ੍ਰੈ ਕਬਿਤ ਲਲਤੇਕ ॥ ਦੋਵੇ
ਪਾਂਚ ਨਰਾਜ ਦੁਇ ਇਕੀ ਛੰਦ ਬਿਬੇਕ ॥ ੨੩ ॥

ਨੌ ਸਵੈਯੇ ਇਕ ਸੋਰਠਾ ਤਰੈ ਕਬਿਤ ਇਕ ਲਲਤ ਪੰਜ ਦੋਹਰੇ ਨਰਾਜ ਦੋ
ਇਕੀ ਛੰਦ ਸਾਰੇ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਪੰਦ੍ਰਸ ਮਿਸ੍ਰਤ ਪਾਠ ॥ ਸਭਾ
ਜਿਤ ਕੋ ਛੰਦ ਸਭ ਦੋਸੈ ਪਾਂਡਵ ਆਠ ॥ ੨੪ ॥

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਦਾ ਪੰਦਰਵਾਂ ਧਯਾਇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਯਾ ਸਭਾਜਿਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ
੨੫੮ ਹਨ। ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਸੰਪੂਰਨ ॥

ਪ੍ਰਿੰਟਰ—ਸ. ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪਰੈਸ ਬਜਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਡੋਕ ਦਾ ~

ਅੱਠਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹੋ

ਧਨੰਤਰੀ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਵਰਤਨ ਨਾਲ ਗਈ ਤਾਕਤ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਵੇਗੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁੱਝ ਮਰਦ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ ਸੰਭਾਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਾੜਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਲੋਹੇ ਵਰਗਾ ਬਣਾ ਦੇਗੀ ਹੱਥ ਦੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਹੋਈਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਚ ਬੁਢੇ ਬਣ ਗਿਆ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਵਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਮੂੰਹ ਸਿੰਗਰਫ ਵਰਗਾ ਲਾਲ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਅੱਖਾਂ ਤੇਜ਼, ਚਿਰ ਦਰਦ, ਬਦਹਜ਼ਮੀ, ਦਿਲ ਦੀ ਧੜ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਝਟਪਟ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਪਨੇ ਦੋਸ਼ ਜਹੇ ਭੈੜੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸਾਥੀ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇ ਗਲ ਕਿ ਆਪ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹਾਦਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੇ, ਕੀਮਤ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ੩) ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ (ਤਿੰਨ ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ ਪੁਰਾ ਕੋਰਸ ੭॥) ਸਤ ਰੁਪਏ ਅਠ ਆਫ਼ਾਕ ਖਰਚ ੧॥) ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਵਖਰਾ ਲਗੇਗਾ।

ਧਨੰਤਰੀ ਲੇਪ

(ਤਿਲਾ ਨਮਰਦੀ ਨਾ)

ਭੈੜੀਆਂ ਸੋਹਬਤਾਂ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਵਿਚ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਕੰਮ ਪੁਰਾ ਨਾ ਦੇਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਥੀ ਪਾਸ ਗਿਆ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ ਕਦ ਵਿਚ ਛੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧਨੰਤਰੀ ਲੇਪ ਦੀ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਜੈਸੀ ਤਾਕਤ ਅਤਿ ਫੋਲਾਦ ਜੈਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਗੀ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਇਕ ਕਤਰਾ ਮੁਰਦਾ ਗੋਸ਼ਤ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਪਰ ਡਾਲੀਏ ਤਾਂ ਫੋਰਨ ਹਰਕਤ ਕਰਨ ਲਗੇਗਾ। ਕੀਮਟ ਥੜੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਪੁਰਾ ਕੋਰਸ ੫) ਪੰਜ ਰੁਪਏ, ਛੋਟੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ੩) ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਡਾਕ ਖਰਚ ੧॥) ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਵਖਰਾ। ਦੋਵੇਂ ਦਵਾਵਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਮਗਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਡਾਕ ਖਰਚ ੧॥) ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਹੀ ਲਗੇਗਾ।

ਰੁਕਾਵਟ ਪਿਲਜ਼

ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਇਮਸਾਕ (ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰਨ ਲਈ ਲਾ ਜਵਾਲ ਜਾਦੂ ਦਾ ਅਸਰ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਜੋ ਆਦਮੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਕਤ ਲਗਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਜਣ ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਮੰਗਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪਰਖ ਕੇ ਅਨੰਦ ਲੈਣ।

ਇਹ ਚੀਜ਼ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤਿਸੇ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਵੇਦਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬਣਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਲਈ ਇਹਚੀਜ਼ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ ਤੇ ਵਰਤਕੇ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਫਾਇਡਾ ਉਠਾਓ। ਮੁਲ ਇਕ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਤਿੰਨ ਰੁਪਏ ਵਡੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਡਾਕ ਖਰਚ ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਵਖਰਾ ਲਗੇਗਾ।

ਮੰਗਾਉਣ ਦਾ ਪਤਾ:-

ਮੰਗਾ ਫਾਰਮੇਸੀ, ਬਜਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਹਾਂ, ਪਏ